١٠ ساڵ
پاش ١١ سێپتەمبەر

١٠ ساڵ
پاش ١١ سێپتەمبەر

شوان ئەحمەد

دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس

هەولێر – هەرێمی کوردستانی عێراق

دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس
شەقامی گوڵان – هەولێر
هەرێمی کوردستانی عێراق
هەگبەی ئەلیکترۆنی aras@araspress.com
وارگەی ئینتەرنێت www.araspublishers.com
تەلەفۆن: 35 49 224 66 (0) 00964
دەزگای ئاراس لە ٢٨ تشرین (٢) ١٩٩٨ هاتووەتە دامەزران

شوان ئەحمەد
١٠ ساڵ پاش ١١ سێپتەمبەر
کتێبی ئاراس ژمارە: ١٢٥٤
چاپی یەکەم ٢٠١٢
تیرێژ: ١٠٠٠ دانە
چاپخانەی ئاراس – هەولێر
ژمارەی سپاردن لە بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی کتێبخانە گشتییەکان ١٨٥ – ٢٠١٢
نەخشاندنی ناوەوە و رازاندنەوەی بەرگ: ئاراس ئەکرەم
هەڵەگری: شێرزاد فەقێ ئیسماعیل. ئاریان ئەحمەد

ژپنک:
ژمارەی پێوانەیی ناودەوڵەتیی کتێب
ISBN: 978-9966-487-22-5

پێڕست

ترس و توورەیی ئەوروپاییەکان

گزافێ دی سی. ئۆریانا ڤالاچێ. ئەندرێس بریڤیک

"ڕۆئاوا ئاپخانەیەکی گەورەیە"
–ئەبو قەتادە–

"درەنگ یان زوو، ئەوروپا دەبێتە کۆلۆنێیەکی ئیسلامی"
–ئۆریانا ڤالاچێ–

ساڵیادی ڕۆژە ڕەشەکە

لەمساڵدا جیهان بەگشتی و ڕۆئاوا بەتایبەتی، یادی دە ساڵەی هێرش و پەلامارەکانی یازدەی سێپتەمبەری ساڵی ٢٠٠١ دەکەنەوە، ئەو هێرش و پەلامارە تیرۆریستییانەی زۆر شتی لە نەخشەی سیاسیی وڵاتان و شێوازی بیرکردنەوەی میللەتاندا گۆڕی.. ڕووداوی ئەو ڕۆژە ڕەشە هەر بە زیانە گیانی و مادییە زۆر و زەوەندەکانی پێوانە ناکرێت، هەر ئەوە نییە پەلاماری گەورەترین زلهێزی جیهانی درابێت لەناو ماڵی خۆیدا، هەر بەتەنیا کەوتنی دوو گەورە تاوەری بازرگانی نییە، لە مانهاتن و نیویۆرکدا.

زیانەکانی ئەو ڕووداوە هەر ئەوە نییە، توانا سەربازی و سیاسی و دارایی و سیخوڕییەکانی ئەمەریکا، بۆ تارومارکردنی مۆڵگە و هێز و کارەکتەرە دیارەکانی ڕێکخراوێکی تیرۆریستی وەک (قاعیدە) بەخەرج درابێت و ڕووبەری ماف و ئازادییەکان لە ئەوروپا و ئەمەریکا سنووردار کرابێت، بگرە لە پاڵ کۆی ئەمانەدا هەڕەشە و مەترسی گەورەی دوای ڕووداوەکانی یازدەی سێپتەمبەر لە گۆڕانی بیرکردنەوەی ڕۆئاوادایە، چ وەک نوخبەی سیاسی و ڕۆشنبیری، چ وەک خەڵک و خوای ئەو هەرێمە بەگشتی.

ئەوە بەڵگە نەویستێکە کە دنیای دوای کەوتنی دوو تاوەرە بازرگانییەکە، دنیای پێش ئەو ڕووداوە نییە، کەواتە بیرکردنەوە و ڕەفتار و هەڵسوکەوت و سەوداکردنیش لەگەڵ ئەوی تر و دەوروبەریشدا، بەر لە سێشەمی ڕەش شتێکە و دوای ئەو ڕۆژە شتێکی ترە.

کوشندەترین زەبری ڕێکخراوی (قاعیدە) کە لە هێرش و پەلامارەکانی یازدەی سێپتەمبەردا، لە ڕۆژهەڵات و ڕۆئاوا، لە موسڵمان و ئەمەریکایی و

ئەوروپاییەکانی وەشاندبێت، چاندنی تۆوی ترس و رق و بێمتمانەیی بوو، گەورەکردنی کەلێنی نێوان جیهانی ئیسلامی و رۆئاوا بوو... هەڵکشانی کێرڤی توندڕەوی و دەمارگیری بوو لەسەر ئاستی سیاسی و کۆمەڵایەتی، بەشێوەیەکی ترسناکی وا کە مرۆڤ لە سەدەی بیست و یەکدا، لە هیچ هەرێم و جوگرافیایەکدا هەست بەدڵنیایی نەکات و لە ژیانی خۆی مسۆگەر نەبێت.

ئەو کارەی (قاعیدە) پێی هەستا، تەنیا کوشتنی چەند هەزار کەسێکی بێتاوان و تەقاندنەوەی چەند ئامانجێکی سیاسی و ئابووری و ژیاری وڵاتە یەکگرتووەکان نەبوو. پێچانەوەی رۆحی سێ هەزار کەس نەبوو، بنێژرێن و تەواو... خاپوورکردنی چەند شوێنێک نەبوو، دروست کرێنەوە و شتەکان بچنەوە جێی خۆیان و کۆتایی بە مەسەلەکە بێت.

ئەوەی ئەو رێکخراوە شەڕانگێز و مەرگدۆستە کردی، زۆر لەوە گەورەتر بوو. ئەوەتا دوای تێپەربوونی دە ساڵ بەسەر ئەو کارەدا، ئاسەوارە نێگەتیڤەکانی زۆر بەزەقی دەبینین، لە هەموو جێگەیەک بۆنی رق و دوژمنایەتی و نائارامی دەکەین.. هیچ کاتێک وەکی ئەمڕۆ مرۆڤ لە کرانەوە و قبوولکردنی ئەوی تر نەترساوە. لە دوای جەنگی جیهانی دووەمەوە هیچ کات وەک ئێستا دەستکەوتەکانی مۆدێرنە و رۆشنگەری، وەک ماف و ئازادییەکان، وەک دیموکراسی و هاوڵاتیبوون و کۆمەڵگەی مەدەنی و تۆلێرانس و مافەکانی مرۆڤ، لەبەردەم هەڕەشە و مەترسیدا نەبووە... ئێستا بەئاشکرا مرۆڤ دەتوانێت رادەی ترس و ئاستی رق و تووڕەیی رۆئاواییەکان بخوێنێتەوە. ترس و رق لەو عەشاماتەی ناوی ئیسلامە و لە ناوەوە و دەرەوەی سنوورەکانی رۆئاوا، بەهەڕەشە دادەنرێن بۆ سەر ئەمەریکایی و ئەوروپاییەکان.

ئەوانەی بەکردەوە تیرۆریستییەکەی یازدەی سێپتەمبەر هەستان لە "بن

لادن" و "زەواهیری "یەوە بۆ "خالید شێخ محەمەد" و "محەمەد عەتا" و "مەروان شێحە" و "رەمزی بن شیبە"، لە چەند کەسێک زیاتر نەبوون، بەڵام ئەوەی دەبێت باجی گەورە و گرانی ئەو کردەوەیە بدات، ملیۆنەها موسڵمان و سەر ڕەش و ڕۆهەڵاتییە کە تا داهاتوویەکی دووریش، نەفرەتی "بن لادن" و (قاعیدە) لێیان نابێتەوە و وەک سێبەر بەدوایانەوە دەبێت.

لە سەروبەندی ڕووداوە تیرۆریستییەکەی یازدەی سێپتەمبەردا، ڕۆشنبیری دیاری لوبنانی "حازم اغیە" لە ڕۆژنامەی (الحیاة)ی لەندەنیدا، وتارێکی کورت و سەرنجڕاکێشی نووسی بەناوی (٦٧ الاسلامیین.. وفاشیة زمن العولمة) و تێیدا دەڵێت: (ساڵی ١٩٦٧ ناسیۆنالیستە رادیکاڵەکانی عەرەب دووچاری ماڵوێرانییەک هاتن، ماڵوێرانییەک کە ڕاستەوخۆ دەستی هەموویانی تێدا نەبوو، بەڵام دواجار هەر هەموویان و هەرچی عەرەبیش هەیە لەگەڵیاندا، باجی ئەو شکستەیان دا.. لە یازدەی سێپتەمبەریشدا، ئیسلامییەکان تووشی کارەساتێکی لەوە گەورەتر بوون کە ڕەنگە دەستی زۆربەیانی تێدا نەبووبێت، بەڵام دەبێت تێکڕای ئیسلامییەکان و بەر لەوانیش تەواوی موسڵمانان باجەکەی بدەن).

ئەوەی لەمڕۆدا لە پای کار و کردەوەکانی (قاعیدة)دا دەگوزەرێت ئەوەیە، ئاینێک بەهەموو مێژووی خۆیەوە، بەکارەکتەر و پرەنسیپ و ڕێوڕەسمەکانییەوە لەژێر پرسیاردایە. ملیارێک موسڵمان، وەک "بن لادن" و "زەواهیری " تەماشا دەکرێن.

قاعیدە و ئیسلامی توندڕۆ کارێکیان کرد، ڕق و تووڕەیی ئەوروپاییەکان بگاتە ئەو ئاستەی، هەرچی موسڵمان هەیە وەک تیرۆریست وێنا بکرێت و قورئان وەک (کفاحی) "ئەدۆڵف هتلەر" سەیر بکرێت (بۆ نموونە خێرت فیڵدەرز لە هۆڵەندا داوا دەکات، قورئان وەک کفاحی هتلەر مامەڵەی لەگەڵدا بکرێت). جەنگاوەرەکانی (قاعیدە) بوونە مایەی ئەوەی زۆرێک لە

رۆژنامەکانی ڕۆئاوا، وێنەی کاریکاتێری پێغەمبەری ئیسلام بکێشن و موسڵمانانی خۆرئاوا وەک ڤایرۆسی تیرۆرو بۆمبی تەوقیتکراو سەیر بکرێن.

چەند دەیەیەک لەمەوبەر "قەشە ئۆگەستین" لە کتێبە بەناوبانگەکەیدا (شاری خودا) دەڵێت: (بۆ مرۆی مەسیحی واچاکترە ئازار بچێژێت، نەک ئازار بەکەسانی تر بگەیەنێت)، بەڵام لە بەراییەکانی سەدەی بیست و یەکدا و لە پای ڕەفتاری بەربەریانەی قاعیدەدا " گزافێ دی سی " لەناو جەرگەی ڕۆئاوادا ڕوودەکاتە خەڵک و خوای هەمان شوێن و دەڵێت: (بۆ خۆرئاواییەکان وا چاکترە دوو دەستی ڕەش و چەپەڵیان هەبێت، نەک بێ دەست و دەستەوەستان بن).

ڕاستە ڕۆئاوا یەک ڕۆئاوا نییە، یەک دەموچاوی نییە، کیشوەرێک نییە یان بڵێین دنیایەک نییە، هەمووی یەک تۆن بخوێنن و یەک جۆر بیربکەنەوە و بەیەک چاویش ببینن، لێ ئەوەی لە دوای ڕووداوەکانی یازدەی سێپتەمبەرەوە دەیبینین، هەڵکشان و زاڵبوونی ڕەهەندێکە کە جگە لە ترس و ڕق و توندڕۆیی و تووڕەیی، شتێکی دیکەی پێ نییە.

هاتنە پێشی کۆنزێرڤاتیزمە نوێیەکان لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا، ئەو دەنگە زۆری ڕاستڕەوە توندڕۆکان لە هەڵبژاردنی وڵاتانی ئەوروپاییدا بەدەستی دێنن، نیشانمانی دەدەن کە هاووڵاتی ئەمەریکی و ئەوروپی لە دوای یازدەی سێپتەمبەر و کردەوە تیرۆریستییەکانی تری مەدرید و لەندەندا، تا چ ڕادەیەک دنیابینی گۆڕاوە و چۆنچۆنی بیر دەکاتەوە لە ئێستادا.

ئەم ئیسلامە شەڕانگێزەی (قاعیدە) و گرووپە جیهادییەکانی تر نیشانی جیهانی دەدەن، ڕۆئاوای ناچار بەبیرکردنەوەی زۆر تەسک و داخراو کردووە. ترسی ئەم بەریانە مەرگدۆستە، فۆبیایەکی خوڵقاندووە وەک

"سلاڤیۆ ژەیژەک" دەڵێت: (کە مۆبێلیزەکردنی خەڵک لەسەر سیاسەتی ترس، ببێتە فۆرمێک لە سیاسەتی دەوڵەتی نیو لیبرال لە ئێستادا).

(قاعیدە) و هاوشێوەکانی لە دوای یازدەی سێپتەمبەرەوە، هەلومەرجێکی وەهایان خوڵقاندووە، هەموو دنیا ئیسلام و موسڵمانان بە سەرچاوەی کێشە و گرفتەکانی جیهان بزانن.

"خێرت فیلدەرز" لە گفتوگۆیەکیدا لەگەڵ کۆواری (شپیگڵ)ی ئەڵمانیدا، زۆر رووقایمانە هەرچی کێشە و گرفتی ئەمڕۆی ڕۆژئاوا هەیە، دەیخاتە ئەستۆی ئیسلام و ئاوێتەبوونی کولتوورەکان. لە ئەڵمانیاشدا " تیلۆسارازین" بەهەمان نەفەسی ئەو قسە دەکات و دەڵێت: (ئەو کاتەی رێگە بە پەنابەرە بێشومارەکان دەدرێت ناسنامەی کولتووری خۆیان بپارێزن، ئەوا نەتەوەی ئەڵمان دەخەنە مەترسییەوە).

بەکورتییەکەی کەم نین ئەو دەنگانەی لە دوای یازدەی سێپتەمبەرەوە، بەپیتی درشت دەنووسن و بەدەنگی بەرز لە ڕۆژئاواوە دەڵێن: (ئیسلام هەڕەشەیە لەسەر ئازادی و ژیان و کەینوونەی ئێمە). ئەمەش وای کردووە لەسەر ئاستی میدیا و هێزی سیاسی و کۆمەڵە و رێکخراوەکانیش هەوڵی لێبڕاوانە هەبێت بۆ چاندنی تۆوی (ئیسلامۆفۆبیا)، لە سایکۆلۆجییەتی مرۆڤی ئەوروپایی و ئەمەریکاییدا. بێگومان ئەمە بۆخۆی دەرگا کردنەوەیە بەرووی دۆزەخدا، لە باربردنی هەموو ئەو هەوڵانەیە کە لە رۆژگاری رێنسانس و رۆشنگەری و مۆدێرنەوە دەدرێت، بەمەبەستی پێکەوەژیان و کرانەوە و هەڵکردن و سڕینەوەی سنوورە دەستکردەکان.

ئەڵبەتە لە ڕۆژئاوای دوای یازدەی سێپتەمبەردا، وەکی ئاماژەمان پێ دا، زیاد لە دەنگ و رەنگێک تەعبیریان لەو ترس و دڵەڕاوکێ و رق و تووڕەیییە کردووە کە بووە بە بەشێک لە ژیانی ئەوروپاییەکان. ئەمەش لە بەرگی دەیان کتێب و تایتڵ و رووپۆشی سەدان رۆژنامە و کۆوار و بەرنامەی

چەندین گرووپ و کۆمەڵە و ڕێکخراو و هێزی سیاسی و کۆمەڵایەتی و کولتووریدا دەیبینین. هەر لە "سلڤیۆ بیرلسکۆنی "یەوە بۆ "دانیال بابیس"، هەر لە"ئەندرێس گریڤەرز"ەوە بۆ "بێرنارد لویس" و "پاتریک بۆکانن" و..هتد، بەڵام ئێمە لێرەدا زۆر بەکورتی هەڵوێستی سێ کەس نیشان دەدەین کە ڕەنگە بەچاکترین شێوە، گوزارشتیان لەو ترس و تووڕەییەی ئەوروپاییەکان کردبێت لە دوای سێشەمەی ڕەشەوە.. ئەوەی نیشانی دەدەین تەنیا ڕوویەکی ئەوروپایە و ناکرێت دیمەنی کولتووری ڕۆئاوا بەگشتی، لە دوای یازدەی سێپتەمبەرەوە لەمانەدا کورت بکرێتەوە.

وەسیەتنامەکەی "گزافێ دی سی "

ڕەنگە یەکێک لەو دیکۆمێنتە گرینگانەی بەچاکترین شێوە ترس و تووڕەیی ڕۆئاواییەکان لە دوای هێرش و پەلامارەکانی یازدەی سێپتەمبەر بۆ سەر نیۆیۆرک بەرجەستە بکات، تاقانە نووسینی دیپلۆماتکارێکی فرەنسا بێت لە واشنتۆن، بەناوی "گزافێ دی سی " کە هاوڕێیەکی گیانی بەگیانی بیرمەندی ناسراوی فرەنسایی "ڕێجی دۆبرێ " بوو. ئەگەرچی لە ڕووی فیکرییەوە جیاوازن و "گزافێ " راستڕەوێکی پەرگیر بووە و "دۆبرێ " چەپێکی توندڕۆ (ئێستا نا جاری جاران وابوو). "گزافێ دی سی " مانگێک دوای هێرشەکانی قاعیدە، ئەم نووسینەی بە نامەیەک ئاراستەی "دوبرێ " کردووە و دوای مردنیشی لە دووتوێی کتێبێکی سەد لاپەڕەییدا بڵاو کراوەتەوە.

"دوبرێ " ئەم نووسینە بە دوا پەیام و وەسێتنامەی هاوڕێکەی ناو دەبات کە ئاراستەی ڕۆئاواییەکانی کردووە و نەخشە ڕێگایەکی تازەیان بەردەست دەخات، تابتوانن ڕێ بەو هەڕەشە و مەترسییە جیدییانە بگرن کە ئەوروپا و ئەمەریکا لە دەسپێکی سەدەی بیست و یەکدا ڕووبەڕووی دەبنەوە.

"گزافێ دی سی " ئەگەرچی دانووی لەگەڵ " ساموئێل هنتگتۆن"دا ناکوڵێ

و تێـزه و تیـۆرەکانی بەکاڵفـامی فـەلسـەفی لە قـەڵەم دەدات، بەڵام لە دوای یازدەی سـێـپـتـەمـبـەرەوە باوەڕ بـە تیـۆریاکـەی دێنێ، لەبارەی ملـمـلانێ و پێکدادانی شـارسـتـانیـیـەتەکـان و پێـیـوایـە، ئەم تیـۆریایە لـەگـەڵ یازدەی سێپتمبەردا دەبێتە واقیع و سـەرەتاکانی ئەو شـەڕە دەبینین کە باسـیان لێ دەکات.

ترسـی ئەم کـابرایە لەو رووداوە تیـرۆریسـتـیـیـە، ترسـێکی ئاسـایی نیـیـە، ترسـێکە تا سـەر ئێسـقـان سـمـیـویەتی. وا هـەسـت دەکـات ژیاری ڕۆئاوا لەبەردەم هـەڕەشـەی لەناوچووندایە و کەینوونەی مـرۆڤی ئەوروپایی، لەبەردەم ئەگەری مـان و نەماندایە. هـەر بۆیە لەو وەسـێتنامـەیەدا، داوا دەکات ئەوروپا و ئەمـــەریکا لە چـوارچێــوەی وڵاتـە یەکگـرتووەکـــانی ڕۆئـاوادا یەک بـگرن و بەهـەردوولایـان ببنە بەرەیەک بـۆ بەرخـوردکـردن لە ژیاری ڕۆئاوا، بەرامـبـەر بەهـەڕەشـە و مەترسییەکانی ئیسلام.

ئەو پێی وایە شـارسـتـانییـەتی ڕۆئاوا بـە (دوورگـەیەکی بچـووک) دەچێت و ئەم دوورگەیەش لە هـەموو لایەکەوە، بەناحەز و دوژمن و رک و کینەیەکی زۆر تەوق دراوە. بۆیە دەڵێت: (ڕۆئـاوا لەم قۆنـاغە مـێژوویییـەدا پێـویسـتی بەوەیە یەک بگرێت. شـــارســتـــانـیـــیـــەت بەر لە هـەر شــتێ ســـەنتـــەر و سـنووره.. شـارسـتـانیـیـەتێک بەدوو سـەنتـەری ئەمـەریکی و ئەوروپی، بەدوو سنووری زەریای ئـەتڵـەسـی و دەریای سـپی ناوەڕاسـت، ناتوانـێت بەرگـری لە خـۆی بکات و دوژمن و ناحەزەکانی راگرێت).

"گـزافێ " بـاس لەوە دەکـات، لە رابـردوودا "کـرکـەلا"ی ئیـمـپـراتۆری ئیـمـپـراتۆریەتی رۆمـانی توانـی ڕۆئاوا یەک بخـات، لە ئێسـتـاشـدا ڕۆئاوا پێـویسـتـی بە "کـرکـەلا"یەکی دی هـەیە وڵاتـە یەکگرتووەکـانـی ڕۆئاوا (کـە لە ئەمەریکا و ئەوروپا پێک دێت)، یەک بخات.

راستە ڕۆئاوا زێدی لەدایکبوونی ناسـیۆنالیزم و دەوڵەتی نەتەوە بوو، بەڵام

هەنووکە دەبێت واز لەوە بێنێت و دەستبەرداری دەوڵەتی نەتەوەبێت، چونکە ئەو دەوڵەتە ئەرکی خۆی رایی کرد و ئەو قۆناغە بەسەرچوو.. ڕۆئاوا لەرابردوودا دژوارترین و خوێناویترین شەڕی لە نێوان وڵاتەکانی خۆیدا بوو، بەڵام ئەو شەڕە بێئامانەی لە داهاتوودا چاوەڕێی دەکەن لەگەڵ دوژمن و ناحەزانێکدایە کە دەکەونە دەرەوەی سنوورەکانی شارستانی خۆرئاوا. ئەم شەڕ و ململانێ تازەیەش شەڕ و ململانێیەکی سووک و ئاسان نییە، بگرە شەڕ و ململانێی مان و نەمان، ژیان و مردنە.. ئەگەر سەدەی هەژدە سەدەی فرەنسا بووبێت و سەدەی نۆزدە سەدەی ئینگلتەرا و سەدەی بیستیش سەدەی ئەمەریکا بووبێت، ئەوا سەدەی بیست و یەک یان سەدەی ڕۆئاوا دەبێت یان نابێت.

ئەگەرچی "گزافێ دی سی " جەخت لەوە دەکاتەوە کە وڵاتە یەکگرتووەکانی ڕۆئاوا، جگە لە دەستووری دیموکراسی دەستوورێکی تری نابێت، بەڵام ئەمە رێ لەوە ناگرێت بڵێت: (ڕۆئاوا لە ساتەوەختی ئێستادا پێویستی بەدەوڵەتێکی ناوەندی یەکگرتوو هەیە، تا ڕووبەڕووی هەڕەشە و مەترسییەکانی ئیسلام و ئیسلامیزم بێتەوە).

ترس و تووڕەیی "گزافێ دی سی " دەگاتە ئەو ئاستەی شەڕ و شەڕانگێزی بەپرۆسەیەکی رەوا بزانێت بۆ ڕۆئاواییەکان کە پەنای بەرنەبەر، بۆ خۆپارێزی لە دوژمنێکی مەرگدۆست و شەڕانگێز و پێی وایە، نابێت شەرم لەوە بکەین و لەگرتنەبەری ئەو ڕێگایەدا رووگیربین و دەڵێت: (وا چاکە ڕۆئاواییەکان دەستێکی رەش و چەپەڵیان هەبێت، نەک هەر دەست و مەچەکیان نەبێت). بۆ زانیاری زیاتر بڕوانە (جورج طرابيشي: ولايات متحدة غربية أميركية + أوروبية ضد... الا سلام؟!).

بێگومان ئەمە هەر بەتەنیا رازی دڵی " گزافێ دی سی " نییە کە لەپێناو مانەوەدا و بۆ بەرگرتن بەفاشیزمێکی ئیسلامی لە بەرگی (قاعیدە)،

بەکــارهـێنـانی زەبر و زۆر و تـوندوتـیــژی بەکــارێکی رەوا بزانـێت، ئـەوەتا فەیلەسووفێکی گەورەی وەک "ژاک دێریدا"و لە مـەراسیمی وەرگرتنی خەڵاتی "ئۆدۆرنـۆ"دا بەدەنگی بەرز دەڵێت: (مـن باوەڕم بەزەروورەتـی بەکــارهـێنانی توندوتیـژی هـەیـە، لەپێنـاو بەرقـەرارکـردنی عـەدالەتدا). هـاوتەریب بـەمـەش "تۆنی بلێر"ی سـەرەک وەزیرانی پێشووتـری بەریتانیـا لە دوای پەلامارەکـانی سـاڵی ٢٠٠٥ی سـەر شـاری لەندەن دەڵێت: (چاکتـرە ناهـەقی دەرهـەق بەمـاف و ئازادییـەکـان بکەیت، نەک رێگە بدەیت لە شـەقامـەکـاندا خـەڵک بکوژرێت). بڕوانە: (عـبـدالرحـمـن الراشـد: جـئت مـتـأخـرا يابليـر للشـرق الاوسط ٢٠٠٥/٨/٧).

بەهێـزکـردنـی ئـەم نـەفـەس و تێڕوانیـنـە لەناو جـەرگـەی ڕۆژئاوادا، تیـرۆر و تۆقـاندنی ئیـسلامـی سیـاسـی لەپشـتـە، پلان و نەخشـە گـڵاوەکـانی (قـاعیـدە) تۆخـیــان دەکـاتـەوە و رەواجـیــان زیاد دەکـات. کـاتێک ژیـان خـۆی لەبەردەم هـەڕەشـەیەکی گـەورەتردا بێت، ئـەڵبـەتە ئـەو دەسـتکەوتانـەی جـیـهـانی مـۆدێرن پاشـەکشـە دەکـەن و ڕووبەری ئیشکردنیان بەرتەسکتر دەبێتەوە.

ئـەوەی لـەمـڕۆدا جـــارێکی تر ئاشـی راســتــڕەوە توندڕۆکــانی ئـەورووپا و کۆنزێرڤاتیڤـە نوێیەکانی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئـەمـەریکا دەخاتـەوە گـەڕ، ئـەو وتارە پڕ لە رک و کــینەیـەی ئیـســلامـی ئـســوولی و ئـەو رەفـتــار و کــردەوە شــەڕانگێــزانـەی (قـاعـیــدەیە) کــە تەڕ و وشـک پێکـەوە دەســووتێنێت و دوژمنایەتی ڕۆژئاوا و جیهانی ئیسلامیش زیاتر و زۆرتر دەکات.

کتێبەکەی "ئۆریانا ڤالاچی"

ئەگەر بۆ زۆر کەس "گزافێ دی سی " کەسێکی گومنا و نەناسراو بێت، ئەوا بێگومـان "ئۆریانا ڤالاچـێ " زۆر لەوە ناسراوتر و بەناوبانگترە کە پێویسـتـی بە ناسین هـەبێت.. ئـەم خـانمـە فلۆرەنسـاییـیـە (١٩٢٩ –٢٠٠٣) سـەروو حـەفـتا سـاڵێک ژیـا، لە بواری فیکر و سیـاسـەت و ئەدەب و ڕۆژنامـەنووسیـدا، گـەلێک

بەرهەمی دیار و دانسقەی پێشکێشی خوێنەرانی کرد.

"ڤالاچێ " ئەوەندە ژیا تا سەرەتاکانی سەدەی بیست و یەک ببینێ و لە سەرەتاکانی سەدەی بیست و یەکیشدا لەو شارەی تێیدا دەژیا واتە (نیویۆرک) کردەوە تیرۆریستییەکانی رێکخراوی قاعیدە ببینێ. بینی چۆن خوێن ساردانە مرۆڤگەلێک بەناوی قەداسەت و شەهادەت و مەرگ و خواوەندەوە، ئەتکی ژیان و شارستانییەت و پرانسیپە ئینسانییەکان دەکەن. " ڤالاچێ " دیمەنەکانی ئەو کردەوە تیرۆریستییە، خەیاڵی داگیر دەکەن و ترس و تووڕەیییەکی بێسنووریشی تێدا دەچێنن. هەموو ئەمانەش دەبنە زادی فیکری نووسینی کتێبێک بەناوی (الغضب و الكبرياء).

یازدەی سێپتەمبەر مەرەکەبێکی زۆری بەنووسەران و رۆژنامەنوسان رشت، بەشێکی زۆری ئەو نووسینانەش گوزارشت لە ترس و دڵەڕاوکێ، رق و تووڕەیی، بوغز و شەڕانگێزی ئەو ئەوروپی و ئەمەریکاییانە دەکەن کە (قاعیدە) لە ناخەوە بریندار کردوون. بڕوانە: (لی هاریس: شارستانییەت و دوژمنانی، خێرت فیلدەرز: ئازادی هەڵبژێرە، لەگەڵ نووسینی نووسەر گەلێکی وەک: ئەندرێ گلۆکسمان و ئالان فێنکلکراوت و دانیال بابیس و ف.س نایبۆل و بێرنارد لویس و بۆکانن و.. هتد).

"ئۆریانا ڤالاچێ " لە کتێبەکەیدا " (الغضب و الكبرياء) بەڕوون و رەوانی باس لەو ترس و تووڕەیییە دەکات و رەشبینی خۆی بەرانبەر داهاتووی رۆژئاوا ناشارێتەوە. ئەو کتێبە زیاتر بە مانیفێستێک دەچێت بۆ ئەوروپای دوای یازدەی سێپتەمبەر.. هەوڵێکە بۆ گرتنەبەری رێوشوێنی پێویست، بۆ پاراستنی ژیاری رۆژئاوا لە دەست بەربەرییەکان و فاشیزمە نوێیەکان. نەخشە رێگایەکە بۆ ئەوەی خۆرئاواییەکان بزانن چۆن فاسیلەیەک لە نێوان خۆیان و ئەوان، لە نێوان ژیان و مردن، لە نێوان بەربەرییەت و شارستانییەتدا دادەنێن.

" ڤالاچیّ" ترسی خۆی ناشارێتەوە لەوەی شارستانییەتی نوێی ڕۆئاوا بەهەمان دەردی ئیمپراتۆریەتی ڕۆمانی بچێت، واتە کۆچبەرە موسڵمانەکان ببنە ئەو سەرە نێزەیەی لە قەبرغەی ئەوروپاییەکان گیر دەبن و دەیانکەنە کۆیلە. ئەو تەواو بڕوای بەو تێزەیەی "ویلّ دیورانت"ی مێژوونوس هەیە کە دەڵێت: (ڕۆما هەر بەتەنیا بەهۆی شالآو و هێرشی بەربەرییەکان لە دەرەوە دوچاری شکست نەهات، بگرە ئەوەی برستی لێ بڕی و لاوازی کرد، نەوە و وەچەی بەربەرییەکان بوون لە ناوەخۆی ڕۆما خۆیدا).

" ڤالاچیّ "ش قەناعەتی وایە گەر ڕۆئاوا فریای خۆی نەکەوێت، نەوە و وەچەی موسڵمانەکان لە ئێستادا و لە سەرزەمینی خۆیدا، بەو دەردەی دەبەن. ئەوەتا لەو کتێبەیدا دەڵێت: (درەنگ یان زوو، ڕۆئاوا دەبێتە کۆلۆنێیەکی ئیسلامی) و مەترسی خۆشی لە پرسی دیموکراسی نیشان دەدات و دەڵێت: (هەر کۆمەڵگەیەک زۆرکراوە و دیموکراسی بێت، تیرۆر زیاتر زەفەری پێ دەبات). لە پاڵ هەموو ئەمانەدا ڕۆئاواییەکان ئاگادار دەکاتەوە کە دەبێت لەم شەڕی مان و نەمانەدا (بەگژ هەموو ئەوانەدا بچنەوە کە بەهاکانی ڕۆئاوا بەسووک دەگرن).

" ڤالاچیّ " وەک " پاتریک بۆکانن" پێی وایە: (کۆچی بەلێشاوی موسڵمانان بەجارێک ڕۆئاوا دەگۆڕێت و وایان لێ دەکات خاڵی هاوبەشی کولتووری و مێژوویيان لە نێواندا نەمێنێ و دەستکاری پێکهاتەی دیموگرافی ئەو کیشوەرەش دەکات. ئەگەر ئەوروپا لە سەدەی نۆزدەدا پەلاماری ئەفریقا و وڵاتانی ئیسلامی و جیهانی سێی دابێت و کۆلۆنیالیزەی کردبن، ئەوا ئەو وڵاتانە لە سەدەی بیست و یەکدا پرۆسەیەکی پێچەوانەی ئەوە ئەنجام دەدەن و پەلاماری ڕۆئاوا دەدەن و کۆلۆنیالیزەی دەکەن).

"ڤالاچیّ" چەند لە شالآوی جەحافیلی ئیسلامی و توندڕۆی موسڵمانان دەترسێت، دە ئەوەندەش لە ڕۆئاواییەکان و هاوڕەگەزە ئەوروپییەکانی

نائومێدە و رەشبینە بەرانبەر داهاتوو. ئەم پەرەگرافە شەرحی ئەو دۆخە دەروونییە خراپەی " ڤالاچێ " دەکات کە دەڵێت: (ئەو شێرپەنجە کوشندەیەی تووشم بووە دەزانم دەمکوژێت، بەڵام ڕۆئاوا دووچاری دەردێک بووە کوشندەتر لەو دەردەی من، دەزانن بۆ؟ لەبەرئەوەی هاوکاری دوژمنەکانی دەکات و دۆستی ئەوانەیە کە بەهاکانی بە کەم دەگرن. ڕۆئاوا نە وەک پێویست شینی قوربانییانی خۆی دەکات و نە وەک پێویستیش دەزانێت، رق لە دوژمنەکانی هەڵگرێت و بیان بوغزێنێت).

" ڤالاچێ " کە ئەم شتانەی دەنووسی، تەنیا هێرشەکانی سەر نیۆیۆرک و مانهاتنی بینیبوو، بەوە رانەگەیشت پەلامارەکانی مەدرید و پاریس و لەندەن ببینێت، یاخۆ لە شاشەی تی ڤی کانەوە ببینێ لە عێراقدا "زەرقاوی " چۆن بارمتە بیانییەکان گۆشاوگۆش سەر دەبڕێت. یان ئەو هەواڵە جەرگ بڕە ببیستێ کە لە هۆڵەنداوە باس لەوە دەکات، بەپێی ئامارەکان چاوەڕێ دەکرێت لە ساڵی ٢٠١٥دا لە هەردوو شاری ئەمستەردام و ڕۆتەردامدا موسڵمانان ببنە زۆرینە. ئەو مردو ئەم هەقیقەتە تاڵانەی نەبیست. گەر بمایە بێگومان شان بەشانی "ڕۆبرت سنبسەر" و "بامێلاگیلەر" رادەوەستا و نەی دەهێشت لە نزیک شوێنی دوو تاوەرە بازرگانییەکەی مانهاتن، مزگەوت دروست بکرێت.

کتێبی (الغضب و الکبریاء) رەنگە بەتووڕەییەوە بیخوێنیتەوە و جاڕست بکات، بەڵام ئەمە رێ لەوە ناگرێت کە کتێبێکە تەعبیر لە ویژدانی ژنێکی ئەوروپایی دەکات لە قۆناغی ئێستادا، قۆناغێک کە سیخناخە بەتیرۆر و تۆقاندن.

قەتڵ و عامەکەی "ئەندرێس بریڤیک"

نزیکترین رووداو لە ئێستاداو دە ساڵ دوای یازدەی سێپتەمبەر کە نیشاندەری ترس و تووڕەیی ئەوروپاییەکان بێت لە ئیسلام و پەنابەرانی

موسڵمان لە ڕۆئاوا، قەتڵ و عامە کەم وێنە و چاوەڕوان نەکراوەکەی "ئەندرێس بریڤیک"ە، لە ئۆسلۆی پایتەختی نەرویج لە بەرواری ٢٠١١/٧/٢٢دا.

ئەم گەنجە نەرویجییە وەک دواتر کەناڵەکانی ڕاگەیاندن ئاشکرایان کرد، یەکێکە لەو دەنگانەی داوای ڕاگرتنی بەئیسلامکردنی ئەوروپا دەکەن و دژی فرە کولتووری و تەشەنەسەندنی ئیسلامن لەو کیشوەرەدا. واتە ئەمیش وەک بەشێکی زۆری ئسووڵییە مەسیحییەکان و ڕاستڕەوەکانی ئەوروپا، پێی وایە ئیسلام هەڕەشەیە بۆ سەر کولتووری ڕۆئاوا و نۆرم و بەهاکانی ئەوروپا. ئەو هەڕەشەیەش لە ڕێی گۆڕینی دیموگرافی و کۆچی بەلێشاوی خەڵکانی موسڵمانەوە مەیسەر دەبێت.

"بریڤیک" دەڵێت: (یەک وڵاتم لە دنیادا پێ بڵێن، موسڵمانان بەئاشتی و ئارامی لەگەڵ خەڵکەکەیدا بژین؟ یەک نموونەم پێ بڵێن، موسڵمانان توانیبێتیان سەرکەوتووانە لەگەڵ خەڵک و خوای ئەو شوێنانەی تێیدا دەژین ئاوێتەبن و بێ کێشە لەگەڵیاندا هەڵبکەن؟ ئاخر دەبێت چەند ئەوروپایی تر بکوژرێت و چەند ئافرەتی ئەوروپایی تر لاقە بکرێت و چەند دزی و تالانی تر ڕووبدات، تا دڵنیا بین لەوەی کە ئیسلام و فرە کولتوورییان نەوتووە. ئێمە با سەیرێکی لوبنان و کۆسۆڤۆ و کشمیر و تورکیا بکەین، ئەوسا دەزانین کە لە ئایندەشدا نەرویج و وڵاتانی تری ئەوروپی چییان بەسەر دێت).

ئەم قسانەی "بریڤیک" نیشاندانی هەمان ترسە، درێژکراوەی هەمان تووڕەییە.. تەعبیر لەو وەسوەسە و نیگەرانییە دەکات کە لەمڕۆدا ڕۆحی زۆرێک لە ڕۆئاواییەکان ئازار دەدات. "بریڤیک" وەکی زۆرێک لە ئەوروپاییەکانی دی دەیەوێت ئەو مەترسییە گەورەیە نیشانی هاوڵاتیان بدات. ئەگەر "گزافێ دی سی" و "ئۆریانا ڤالاچێ" بەپێشنیاز و گازندە و گلەیی و لە ڕێی قەڵەمەکانیانەوە ئەو کارەیان کردبێت، ئەوا "بریڤیک" بەگوللە

و بەکوشتار و تەقینەوەیەکی گەورە، پەیامەکەی خۆی دەگەیەنێت.

رەنگە "بریڤیک" دوای دە ساڵ لە رووداوەکەی یازدەی سێپتەمبەر، گەشتبێتە ئەو قەناعەتەی کە قەڵەم و نووسین زۆر لەوە بێ تواناترن، ئەوروپاییەکان لەو مەترسییانە ئاگادار بکەنەوە کە تەوقی داون. هەر بۆیە ئەم وەک "گزافێ دی سی " ناکات وەسێتنامە بنووسێ، یان وەک "ڤالاچێ " کتێبێک چاپ بکات. نەخێر ئەو دێت قەسابخانەیەک دەخوڵقێنێ و بەناو خوێنی حەفتا قوربانیدا، ترس و تووڕەیی خۆی لە دەست موسڵمانە بەربەرییەکان بەیان دەکات. بەناو خوێنی ئەو قوربانییانەداو لەسەر لاشەی ئەو مردوودانەش، پەیامی خۆی بەگوێی ئەوروپاییە چاوشین و قژ زەردەکان و موسڵمانە سەر رەشەکان و تەواوی جیهاندا دەدات.

ئێستا دنیا لە نێوان تیرۆر و تۆقاندنی ئیسلامییە ئسووڵییەکان و ترس و تووڕەیی ئەوروپاییەکاندا، ژیان بەرێی دەکات.

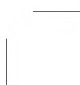
ئەمەریکاییەکان و شەڕی دژە تیرۆر
"لەپێناو چیدا شەڕ دەکەین؟"

"ئەو کەسانەی تەقینەوەکانی یازدەی سێپتەمبەریان ئەنجام دا، لەوانە بوون کە لە ئاگرە سوورەی وڵاتانی خۆیان رایان کردبوو، کەچی ئاگرە سوورەکەیان لەگەڵ خۆیاندا برد و ئەو وڵاتانەیان پێ سووتاند کە داڵدەیان دان و مافی پەنابەرێتییان پێ بەخشین و وەک مرۆڤ حورمەتیان گرتن".

-د. فوئاد عەجمی-

کەس ئەمەریکای خۆش ناوێت

ئەمەریکاییەکان وان، ئەوروپاییەکان ئیرەییان پێ دەبەن، ڕۆژهەڵاتییەکان خانەگومانن لێیان. مارکسیستەکان هەجویان دەکەن و لە هەرکوێ بێ وەک گەورە هێزی ئیمپریالیستی ناویان دێنن. ئیسلامیستەکانیش پەلاماریان دەدەن و وەک شەیتانی گەورە سەیریان دەکەن. ئەمەریکاییەکان ئەو راستیانە دەزانن، بەڵام هیچ کات وەک دوای ڕووداوەکانی یازدەی سێپتەمبەر، لەسەر ئەو پرسە نەوەستاون و پرسیاری (بۆچی رقیان لێمانە؟) یان بەجیدی نەگرتووە. دوای یازدەی سێپتەمبەر، ڕۆشنبیرە دیارەکانی ئەمەریکا و ناوەندە ستراتیجییەکان و سەنتەرەکانی لێکۆڵینەوە و راپرسیکردن، دەکەونە تیۆریزەکردنی ئەو رقە و سۆراخکردنی وەڵامی ئەو پرسیارەی کە (بۆچی رقیان لێمانە؟).

کەس ئەمەریکای خۆش ناوێت! میللەتان و هێز و کۆمەڵە و گرووپە ئایدۆلۆجی و دینییەکان.. تەنانەت زۆرێک لە هونەرمەندان و بیریاران و رۆشنبیران و رۆژنامەنووسانیش. رەفتار و سیاسەتی ئەمەریکا خۆی بێت، یان هەوڵی بەردەوامی هێزە مارکسییەکان بێت لە رابردوودا و ئیسلامییە ئسووڵییەکان بێت لە ئێستادا، هیچ لەو راستییە ناگۆڕێت کە کەمترین کەس ئەمەریکاییەکانیان خۆش ناوێت.. بەدەر لە پارت و هێز و گرووپە ئایدۆلۆجییەکان، نووسەرگەلێکیش هەن بەبێ ئەوەی هیچ باکگراوندێکی ئایدیۆلۆجی و سیاسییان هەبێت و تەعبیر لە بەرنامە و گوتاری هیچ هێز و لایەنێک بکەن، ئەمەریکا وەک مەڵبەندی شەڕانگێزی و وەک دۆزەخێک وێنا دەکەن.. شاری نیویۆرک کە تەعبیرە لە ژیاری مۆدێرن و لە خەونی ئەمەریکی، "ئەدۆنیس" لە قەسیدەیەکیدا بەناوی (قبر من اجل نیویورك)

بەشارستانێتییەکی چوار پێ وەسفی دەکات و سی ساڵ بەر لە پەلامارەکەی (قاعیدە) و قوتابییەکانی "بن لادن"، باس لەوە دەکات کە رەشەبایەک لە رۆهەلاتەوە هەڵ دەکات و پەیکەری ئازادی ئەو شارە لوول دەدات. "سوهرابی سوپهەری "یش لە نامەیەکیدا دەنووسێت (نیویۆرک توخمی سەگە). رەنگە ئەدەبیاتی گەلانی تریش، پڕی بێت لە نموونەی ئەم بۆچوونانە لەسەر وڵاتی مام سام. بەدەگمەن لای ئەم یان ئەو نووسەر، بەسەر دێر و پەرەگرافی وادا دەکەوین کە ستایشی ئەمەریکا بکەن، یان ژیان و خەونی ئەمەریکایی بەدڵخوازی خۆیان بزانن. ساڵانێکی زۆر لەمەوبەر و لە سەروبەندی رووخانی دیواری بەرلیندا، دیمانەیەکی نووسەری بەناوبانگی ئیتاڵی "ئیتالیۆ کالڤینۆ"م خوێندنەوە، کە تێیدا سەرسامی خۆی بە شاری نیویۆرک و ئەمەریکا نیشان دەدات و دەڵێت: (من وەک ستاندال وام زۆر عاشقی نیویۆرکم، بۆیە حەز دەکەم وەکی ئەو گەر مردم، لەسەر گۆڕەکەم بنووسن نیویۆرکی). لە دوای ئەو قسانەی "کالڤینۆ"وە، ساڵان هات و رۆیشت و ئەوەی من بینیم و خوێندمەوە، هەر پەلاماردان و هەر هێرش و هەر لاقرتێکردنی ئەمەریکا بوو. تەنانەت مرۆڤ ئەگەر واز لە هێزە ئسووڵی و توندڕەوە ئیسلامی و مارکسییەکانیش بێنێت، دەبینێت پرۆژەی نووسینی چەند نووسەرێک یەکبینە، تەرخانە بۆ هەجوکردن و مەحکومکردنی خەونی ئەمەریکی و سیاسەتی ئەمەریکی و شارستانییەتی ئەمەریکی. لەم رووەشەوە هەریەک لە "تاریق عەلی " و " ئیدوارد سەعید" و "نەوام چومسکی " باشترین نموویەکن.

شتێک کەوا دەکات هەمیشە رەخنە و تووڕیی و رق و گلەییەکان روویان لە ئەمەریکا بێت، ئەوەیە کە ئەمەریکا وڵاتێکی مەزنە و بگرە یەکەمین هێزەی گەورەی دنیایە. هەر ئەمەش وای لێ دەکات هەرچی گۆبەن و خراپەکاری دنیا هەیە، بدرێتە پاڵ ئەو و ئەو بە بەرپرسیار بزانرێت لێیان.

کاتێک لە شوێنێکی سەرگۆی زەویدا کارەساتێک دەقەومێت و ئەمەریکا

خـــۆی تێ هـەڵدەقـــورتێنێت، دەبێـــتـــە هـەراو زەنایـەکی گـــەورە و بـاس لە هەژموونی ئەمـەریکا و ئیمپریالیزمی ئەمەریکی دەکرێت. کە پەناش دەگرێت و هەقی کێشـەیەکی نابێت، دەکەوێتە بەر ڕێژنەی ڕەخنـە و گلەیی ئەوەی لێ دەکرێت کە وەک گەورەترین هێزی دنیا، بە ئەرکی خۆی هەڵناستێت.

"جـۆرج تەرابیــشی" ڕاست دەکــات کــە دەڵێت: (بەدرێژایی مــێــژووی مرۆڤایەتی هیچ مۆدێلێکی ژیاری وەک مۆدێلی ئەمەریکی، ڕووبەڕووی ڕەخنە و گــازنـدە و گلەیی نەبووەتـەوە، بەڵام لـە بەرامــبــەریشـــدا هیچ مـــۆدێلێکی شــارســتــانی وەک شــارســتــانێـتی ئەمــەریکی، نەبووەتە بابـەتی خــەونی مرۆڤایەتی). (بڕوانە، جورج طرابيشي : أمريكا التي يجدر فهمها قبل أصدار حكمنا عليها).

بەڕای ئەمەریکاناسێکی فرەنسی بەناوی "ئەندرێ گاسپی " کە پسپۆڕە لە مێژووی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمـەریکادا، بەشێکی زۆری ئەو بەدبینییـەی لەســەر ئەمــەریکا هەیە، پێوەندی بەوەوە هەیە کـە ئەوانەی حــوکم لەســەر ئەمـەریکا دەدەن، نایناسن و لە واقیعی حاڵی ئەمـەریکاییەکان بێ ئاگان... ئەمـەریکا نە ئەو ئەهریمەنە دڵڕەقـەیە کە نەیارەکانی باسـی دەکەن و نە ئەو فریشـتـەیەشــە کە لە خـەیاڵدانی هەندێکدا هەیە. ئـەمریکا بەوەی زلهـێزێکی گەورەی دنیایە، دەکرێت لە هەزار و یەک گۆشەنیگاوە سەیر بکرێت. بەڵام بۆ تێگەیشتن لێی بەشـێـوەیەکی واقـیـعی، دەبێت ئەم چەند بەڵگە نـەویسـتـە لەبەرچاو بگیرێت:

یەکەم: ئەمـەریکا نەتەوەی کۆچبەرەکانە (ئەگەر گونجاوبێت ناوی نەتەوەی لێ بنێین). لە مـێـژووی پڕ جـوولە و هـەمـیـشــە گۆڕاوی ئـەمـەریکادا، تەنیـا شتێک کە جێگیر و نەگۆڕە، کۆچ و کۆچڕەوی بەردەوامە بۆ ئەو جوگرافیایە. شتێک لە ئەمەریکادا نییە ناوی دانیشتوانی ڕەسەنی وڵات بێت.. ئەو هندییە سوورانەشی پێیـان دەڵێن (دانیشـتوانی ڕەسـەنی وڵات) لەجێی خۆیدا نییە، چونکە ئەوانیش لەو کـۆچبــەرانەن کــە زۆر لـە کـۆنی کـۆنـەوە بە گــەرووی

(بێرینگدا) پەڕیونەتەوە و داخڵ بەو وڵاتە بوون. کە وابێ ئەمەریکاییەکان بەر لە هەر شتێ جیهانێکی تایبەتین و نەتەوە نین. لەو وڵاتەدا شتێ نییە ناوی ئەمەریکی رەسەن بێت و مرۆڤێک نییە بتوانێت بەخۆی بڵێت: (سەرو مڕ ئەمەریکیم).

دووەم: ئەمەریکا وڵاتێکی دیموکراسییە. ئەم وڵاتە لە رۆژی سەربەخۆ بوونییەوە لە کاتی هاتنە دەرەوەی لەژێر دەسەڵاتی تاجی بەریتانی، جگە لە سیستەمی دیموکراسی سیستەمێکی تری نەناسیوە. ئەو دەستوورە سیاسییەشی دوو ساڵ دوای سەربەخۆیی هێنایە ئارا (واتە لە ساڵی ١٧٨٧دا)، یەکەمین دەستووری مۆدێرنەی سیاسییە لە جیهانداو هاوکات کۆنترین دەستوورێکە کە لە جیهاندا کاری پێ بکرێت.

سێیەم: ئەمەریکا وڵاتی چینی ناوەندە.. راستە ئەمەریکا وەک تێکڕایی وڵاتانی دنیا هەژار و دەوڵەمەندی تێدایە، بەڵام ئەوەی جیای دەکاتەوە لەوانی تر ئەوەیە کە لەوێدا، چینی ناوەند زۆرینەن و زۆرینەی وڵات پێک دێنن.

چوارەم: ئەمەریکا وڵاتێکی ئاینییە. دەستووری ئەمەریکا خەڵک و خوای وڵات بەیەزدان دەسپێرێ و خوا ئاگای لێیانە. دراوەکەشیان لێی نووسراوە (باوەڕمان بە یەزدان هەیە). سەرۆکی وڵاتیش کە دێتە سەر سوێند خواردن، دەبێت دەست بەئینجیلدا بدات. ئەمەریکا وەک چۆن سیستەمێکی سیاسی دیموکراسی هەیە، سیستەمی ئاینیشی دیموکراسییە، وڵاتێکی مەسیحی کاتۆلیکییە و لە ٩٥٪ خەڵکەکەی ئیمانیان بەخوا هەیە، بەڵام دینداری و خواپەرستی بۆ تێکڕای ئاین و ئاینزاکانی تریش فەراهەم کراوە.

رەنگە ئیسلامییە ئسووڵییەکان زیاد لە هەر کەس و لایەنێکی دی، سوودیان لەم هەلومەرجە وەرگرتبێ و تا رووداوەکانی یازدەی سێپتەمبەریش، ئەمەریکا ئەو سەرزەمینە بووبێت کە ئیسلامییە پەرگیرەکانی دنیا، بەئارامترین شوێنیان زانیبێت بۆ خۆیان.. لە سەردەمی حوکمڕانی "بیل کلنتۆن"دا کەسێکی وەک "ئەنوەر هەدام" لەبەرەی ئینقازی

جەزائیری، بەئاشکرا دەڵێت: (لە سەردەمانی سەرەتاکانی ئیسلامدا، پاشای حەبەشە چ پشت و پەنایەک بوو بۆ موسڵمانان و بۆ سەرخستنی پەیامەکەی محەمەد، لە رۆژگاری ئەمرۆشدا بیل کلینتۆنی سەرۆکی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا، هەمان ئەو رۆڵە بۆ ئیسلامییەکان و دۆست و لایەنگرانی هێزە ئیسلامییەکان دەبینێت). بەڵام سەرەڕای ئەوەش، کەچی ئەوانەی لە ناز و نیعمەتی ئەو شارستانییەتە بەهرەمەند بوون و لەوێدا ئۆقرەیان گرتبوو، لە بەراییەکانی سەدەی بیست و یەکدا زۆر خوێن ساردانە، ئاگریان لەو ماڵە بەردا. "فوئاد عەجمی " وتەنی: (ئەوان لە ئاگرە سوورەی وڵاتەکانی خۆیان هەڵاتبوون، کەچی ئاگرە سوورەکەیان لەگەڵ خۆیاندا بردو ئەو وڵاتەیان پێ سوتاند کە داڵدەی دابوون و مافی پەنابەرێتی پێ بەخشیبوون و وەک مرۆڤ حورمەتی گرتبوون).

ئیسلامیستەکان لەبەرئەوەی خۆیان بەنمایندەی خوا دەزانن لەسەر زەوی، هەر زوو بۆ خۆپاککردنەوە لەو تاوانە رایان گەیاند کە ئەوان ئەو کارەیان لەبەر خۆشەویستی خواو دین و شەریعەتی خوا کردووە، بەڵام وەکی شاعیر و روناکبیری گەورە" ئەدۆنیس" دەڵێت: (ئاخر چۆن دەکرێت خوات خۆش بوێت، کەچی رقت لە بەندەکانی خوا بێت؟). ئەمە درۆیەکی گەورەیە. هەر لەسەر ئەم درۆ شاخدارەشە دوای یازدەی سێپتەمبەر، زیاتر لە شەست رۆشنبیر و بیرمەندی دیاری ئەمەریکی بەیاننامەیەک دەردەکەن و تێیدا، ئەم ئیدیعا بێ بناغەیەی (قاعیدە) و پیاوکوژەکانی ئەو رێکخراوە پووچ دەکەنەوە.

بۆچی رقیان لێمانە و شەڕ لەپێناوی چیدا دەکەین؟

دوابەدوای هێرش و پەلامارەکانی سەر نیویۆرک و واشنتۆن لە یازدەی سێپتەمبەری ۲۰۰۱دا، ئەمەریکا وەک دەوڵەت و وەک دامەزراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی و تێکڕایی خەڵکانی ئەو وڵاتە کەوتنە خۆ. هەم بۆ بەرگرتن و بەرپەرچدانەوەی ئەو هێز و لایەنانەی بەو کارە هەستاون و گرتنەبەری رێوشوێنی سیاسی و سەربازی و ئەمنی لە دژیان، لەگەڵ هەوڵی

بێـوچانیش بۆ تێگەیشتن لەوەی کـە رووی دا و تیـۆریزەکـردنـی ئەو رق و توورەییـیـەی بـوونـە مـایەی ئـەوەی لە مـاوەیەکی کـورتـدا، ئەمـەریکا لـەناو جەرگەی وڵاتەکەیدا و بە بەرچاوی دنیاوە سێ هەزار قوربانی بدات.

ئەگەر بەشێکی کارە سیاسی و سەربازی و سیخوڕییەکان ئەمەریکا وەک دەوڵەت پێی هـەسـتـابێت، ئەوا بـەشـەکـەی تری کـە تیـۆریزەکـردن و بەدواداچوونی حـاڵەتەکە و هـەوڵدان بـوو بۆ وەڵامدانەوەی پرسـیـاری (بۆچی رقیـان لێمـانـە و لەپێناو چیدا شـەڕ دەکەین؟)، سـەنتـەرەکانی توێژینەوە و ناوەندە ئەکادیمی و ستراتیجییەکان و توێژی رۆشنبیران و میدیاکاران پێی هەستان و لەو پێناوەشدا هەوڵێکی زۆریان بەخەرج دا.

واتە وەک وڵاتانی ئێمـە، تەنیـا دەوڵەت و دەسەڵاتی سـیـاسـی مـەعنی نەبوون، بەوەڵامـدانەوە بەو رووداو و کـارەسـاتە چاوەڕوانـنـەکراوە، بگرە لەگەڵیـشـیـدا توێژی رۆشنبـیـران و مـیـدیکاران و ئەکادیمیسـتـەکان و رۆژنامـەنـووسـان کە بەرهەمـهـێنەری مـەعریفە و زانیـارین، شـانیـان دایە بەر ئەو کـارە و بەشـێکی بەرپرسیارێتی رووبەڕووبوونەوەی ئەو مەترسییانەیان خستە ئەستۆی خۆیان. ئەو بەیاننامـەیەی کە شەست لە رۆشنبیرانـی ئەمەریکا، لە دوای رووداوەکـانی یازدەی سـێـپـتـەمـبـەر بڵاویان کـردەوە، نموونەیەکـە. ئەو نـامـەیـە بەیەکێک لە تێکسـتـە گرینگەکـانی ئەو قۆناغـە ئەژمـار دەکرێت و واژۆی چەندین نووسـەر و بیریاری دیار و گـرینگی ئەمـەریکای لـەسـەرە، لەوانە: (فرانسـیس فـۆکـۆیامـا، سـاموئیل هنتنگتـۆن، هـارڤی مـانسفێڵد، سـامـوئێل فریدمـان، تۆماس کـوهلەر، رۆبەرت بۆتمان، جێرارد برادلی، پۆڵ ڤیتز، نیڵ گیلبەرت و.. هتد).

ئەڵبـەت ئەم نامـەیە لە کـاتـی خـۆیدا و تا ئەمـڕۆش، بـۆ زۆربەی زۆری زمـانەکان تەرجـەمـە کراوە و قـسـە و باسـی زۆریشی خـسـتـووەتەوە، بەڵام بێگومان لە رۆشنبیری کوردیدا نە نامەکە چانسی تەرجەمەکردنی هەبوو، نە قسە و باسی پێویستی بەدوای خۆیدا هێنا. بێگومان ئەمە شتێکی عادەتییە و کـەم جـار بووە، رۆشـنبـیـریی کـوردی وەک پێـویست ئـاوڕی لە رووداو و

مەسەلە جیهانییە گرینگەکان دابێتەوە و قسەی لەسەر کردبن.

بەهەر حاڵ، بەو پێیەی ئەوانەی هێرش و پەلامارەکانیان ئەنجام دابوو (عەرەب و موسڵمان) بوون، هەر بۆیە بەشێکی زۆری نووسراوەکەیان رووی لە (عەرەب و جیهانی ئیسلامی) بوو. لێرەوە عەرەب و ئیسلامییەکان (ئەوەندەی من ئاگادارابم)، زۆرترین شتیان لەسەر بەیاننامەکەی رۆشنبیرانی ئەمەریکی وت. بێگومان لە دەرەوەی ئەم بەیاننامەیەشدا، رۆشنبیران و ئەکادیمیستانی تری ئەورووپا و ئەمەریکا، لە سۆراخکردنی وەڵامێکدا بوون بۆ پرسیاری (بۆچی رقیان لێمانە؟). رەنگە زۆر پێشتر وتارەکەی "بێرنارد لویس"، بەناوی (رەگوریشەکانی رق و تووڕەیی ئیسلامی) یەکێک بێت لەوانە. "بێرنارد لویس" وەک رۆژهەڵاتناسێکی قاڵبوو و پڕئەزموون، وتارەکەی بەم پرسیارە دەست پێ دەکات: (بۆچی زۆربەی موسڵمانان، رقیان لە رۆژئاوا دەبێتەوە؟). ئەڵبەت "بێرنارد لویس" بەدوور و درێژی لەسەر هۆکارەکانی ئەم رق و تووڕەییە دەوەستێت و باسیان دەکات، بەڵام پوختەی قسەکانی و قەناعەتی خۆی ئەوەیە کە (جیهانی ئیسلامی لە ئێستادا دوچاری شکست و قەیران و هەڵخلیسکانێکی گەورە بووە و لە قوربانییەک دەگەڕێت، تا هەموو ئەو شتانەی بخاتە ئەستۆ).

واتە جیهانی ئیسلامی بۆ خۆدزینەوە لە بەرپرسیارێتی زۆربەی زۆری ئەو کێشانە و دوورخستنەوەی لە خۆی، لە قوربانییەک دەگەڕێت یان بڵێین بۆ هێزێک دەگەڕێت لە دەرەوەی خۆی، تا هەموو شتەکان بکاتە ملی ئەو. بەگشتی لە دنیایەکدا کە (دین تێیدا بووبێت بە ڤایرۆسێکی کوشندە و ماڵوێرانکەر و مەترسی لە چەکی کۆمەڵکوژ زیاتر بێت، بەناچاری دەبێت بەرپەرچ بدرێتەوە و شەڕی لە دژی رابگەیەنرێت). (بڕوانە، علي حرب: السفير الثقافي ٢٠٠٨/٤/٨).

هەر لەم سەروبەندەشدا کاتێک ئەمەریکا دێتە سەر خەت و بۆ ئیعتبار گێڕانەوە بۆ کەرامەتی پێ لێنراوی جەنگی (دژە تیرۆر) رادەگەیەنێت، ئەو

شەست رۆشنبیرەی ئەمەریکا لە بەیاننامەیەکدا مەبەست و هۆکارەکانی ئەو جەنگە بۆ هەموو لایەک روون دەکەنەوە و دەسپێکی بەیاننامەکەشیان بەمە دەست پێ دەکەن: (لەپێناو چیدا شەڕ دەکەین؟).

لەوەلامدا دەڵێن: (هەندێ جار ئان و ساتی وا دێتە پێشێ، نەتەوەیەک ناچار دەبێت بەزەبری چەک بەرگری لەخۆی بکات. لەبەرئەوەشی کە شەڕ پرسێکی مەترسیدارە و قوربانی لێ دەکەوێتەوە و پێوەندی بە بەنرخترین شتەوە هەیە کە ژیانی مرۆڤە، ئەوا پێویستە لە سەر ئەوانەی جەنگ رادەگەیەنن، باس لەو مۆڕالانە بکەن کە دەبێتە پاشخانی کارەکەیان و تەواوی دنیا لە راستی و دروستی ئەو پرەنسیپانە ئاگەدار بکەنەوە کە لەپێناویدا دەجەنگێن. بۆیە ئێمە لێرەدا تەئکید لە چەند هەقیقەتێکی نەگۆڕ و بنەمایی دەکەینەوە کە پێوەندی بەتێکڕایی مرۆڤەکانەوە هەیە بەبێ جیاوازی، ئەو هەقیقەتانەش ئەمانەن:

١- مرۆڤەکان وەک یەک رێز و مافیان هەیە، بەبێ جیاوازی.

٢- مرۆڤ رەگەزی سەرەکی پێکهێنەری کۆمەڵگەیە و شەرعییەتی فەرمانڕەواش لە پاراستنی ئەو بوونەوەرەدایە، لەگەڵ رەخساندنی هەلی پێویستدا بۆی، تا تواناکانی خۆی تاقی بکاتەوە و بەرووی دنیادا بکرێتەوە.

٣- مرۆڤ بە سروشتیی خۆی حەزی بە سۆراخکردنی ئامانج و مەبەستی ژیان هەیە.

٤- ئازادیی ویژدان و ئازادی ئاینی، لەو مافانەن کە نابێت لە مرۆڤ زەوت بکرێن.

٥- کوشتن بەناوی یەزدانەوە، پێچەوانەی بڕوا هێنانە بەخوا و خیانەتی گەورەیە لە یۆنیڤێرسالییەتی ئیمانی ئاینی.

بەم پێیە ئێمە بۆ خاتری بەرگریکردن لە خۆمان و لەم پرەسپە یونیڤێرسالییانە شەڕ دەکەین).

ئەو شتەی لە دوای یازدەی سێپتەمبەرەوە، ئەمەریکاییەکان ئازار دەدات و گێنگڵ دەدەن پێیەوە، ئەو پرسیارەیە کە لە یەکتری دەکەن و بێ وەڵامە: (بۆچی ئێمە دوچاری ئەم هێرش و پەلامارە پڕ لە رق و شەڕانگێزیە بووین؟). (ئەوانە بۆ تا ئەو ئەندازەیە رقیان لێمانە و بۆچی بەخوێنی سەرمان تینون؟).

وەک وەڵامێک بەم پرسیارانە، ئەو نووسەرانە دەڵێن: (ئێمە دان بەوەدا دەنێین کە نەتەوەی ئێمە لە هەندێ کاتی دیاریکراودا، خوێنسارد و نابەرپرسیارانە بەرانبەر میللەتانی تر رەفتاری کردووە، لەوانەش گرتنەبەر و پەیڕەوکردنی سیاسەتی چەواشەکاری و ناعادیلانە. ئێمە زۆرجار نەمانتوانیوە کار بەو ئایدیا و قەناعەتانە بکەین کە بڕوامان پێیان بووە، بۆیە ناکرێت گەلانی دی ناچار بکەین بەوەی باپەندی ئەو پرەنسیپە مۆراڵییانەبن کە ئێمە بۆ خۆمان زۆر کات نەمانتوانیوە پابەندبین پێیانەوە و راستگۆیانە کاریان پێ بکەین، بەڵام ئێمە پێمان وایە و دڵنیاشین تەواوی خێرخوازانی جیهانیش هاوڕان لەگەڵماندا کەسیاسەتی دەرەکی وڵاتی ئێمە هەر چۆنێک بووبێت، پاساو نییە بۆ ئەوەی خەڵکی بێ تاوان قەتڵ و عام بکرێن و بەو دەردە ببرێن.

بەو پێیەشی کە تیرۆریستانی یازدەی سێپتەمبەر هیچ داواکارییەکی تایبەتییان نەبووە، کەواتە ئامانج لە تاوانەکەیان هەر کوشتن و قەتڵ و عامکردن بووە و هیچی تر. سەرکردەی رێکخراوی قاعیدە ئوسامە بن لادن دان بەوەدا دەنێت کە هەڵمەت و پەلامارە پیرۆزەکانی یازدەی سێپتەمبەر بۆ سەر ئەمەریکا، لەو قەناعەتە نەگۆڕەیانەوە سەرچاوە دەگرێت کە ئەو وڵاتە سەری گەورەی کوفری جیهانییە. ئەم قسانە بەڕوون و رەوانی دەری دەخەن، پەلاماردەرەکان هەر بەتەنیا رقیان لە حکوومەت و دەسەڵاتە سیاسییەکەمان نییە، بگرە شێوازی ژیانکردن و تەواوی کۆمەڵگاکەمان بەسووک دەگرن و داخ لە دڵن لێمان. واتە ئەوان تەنیا لە رەفتاری سەرکردە و بەرپرسەکانمان تووڕەنین و رقیان بەتەنیا لەوان نییە، بگرە لە ئێمە هەموومانە، وەک

ئەمەریکایی بەگشتی). ئێمە وەک ئەوانەی واژۆی ئەم بەیاننامەیەمان کردووە و وەکی زۆرێک لە ئەمەریکاییەکانیش پێیان وایە، راستە هەندێ نۆرم و بەها لە کۆمەڵگەی ئەمەریکیدا هەن جوان نین و بگرە زیانبەخشیشن، وەک: (بەر خۆری بێ حیساب و ئازادیی بێ سنوور و فەردگەراییەک بێ منەت لە وانی دی و لە کۆمەڵگە و پاشەکشەکردنی هاوسەرگیری و بەرتەسکبوونەوەی ژیانی خێزانی و...هتد)، بەڵام ئەمانەش بەهانە نین تا بەو شێوەیە پەلامار بدرێین.. ئەرکی ئێمەیە گەر یازدەی سێپتەمبەریش نەبوایە، بەر بەو دیاردە دزێوانەی ناو کۆمەڵگە بگرین و لە بەرانبەریشدا تەئکید لە کۆمەڵە نۆرم و بەهایەکی تری ئەمەریکی بکەینەوە کە نەک تەنیا بۆ ئەمەریکاییەکان، بگرە بۆ تەواوی جیهان سوودی دەبێت و خێر دەداتەوە.

ئەوەی لەم مەسەلەیەدا ئێمەی دڵگران کردووە و بەڕەوای نازانین، ئەوەیە کە خەڵکانێک رێ بەخۆیان دەدەن بەناوی خواو بەناوی بەها ئاسمانییەکانەوە، بمانکوژن و دەستدرێژی بکەنە سەرمان، لە کاتێکدا ئێمە پێمان وایە تەوزیفکردنی خوا و دەسەڵاتی ئاسمانی بۆ کوشتن و رۆح کێشانمان، کارێکە دوورە لە ئەخلاق و پێچەوانەی بڕوابوونە بە خوا، چونکە کەس لە ئێمە پێی وانییە یەزدان داوا لە هەندێکمان بکات ئەوانی تر بکوژین و رقمان لێیان بێتەوە. لە راستیدا هەرکەس ئەم کارە بکات ئیتر بەناوی جەنگی پیرۆزەوە بێت، یان بەناوی هەڵمەتی خاچ پەرستانەوە بێت، دژی بیروباوەڕی ئاینی دەوەستێتەوە، نەک تەنیا دژایەتی پرەنسیپە سەرەکییەکانی عەدالەت بکات، چونکە ئەوەی ئەو کارە دەکات خوا دەکات بە بتێک، تا هەندێ کەس بۆ مەبەستی تایبەتی خۆیان بەکاری بهێنن.

ئەوانەی پەلاماری ئێمەیان دا لە یازدەی سێپتەمبەردا، بەدەنگی بەرز و پڕ ئاشکرا دەڵێن: (ئێمە جەنگی پیرۆز دەکەین و ناوی خوا بەکاردێنین). ئاخر ئەمە چ بیرکردنەوەیەکی نەزۆک و سەقەتە. ئەم بوغز و بەدگومانی و رق و شەڕانگێزییەی لە سەدەی بیست و یەکدا بەناوی ئاینەوە ئەنجام دەدرێت،

دەرەنجامی زۆر ترسناکی دەبێت گەر رێی پێ نەگیرێت. بۆیە دەبێت بەجیدی بیر لەم مەسەلەیە بکەینەوە.

ئێمە دەزانین شەڕ پرۆسەیەکی ترسناکە و دواجار تەعبیرە لە شکستی مرۆڤی سیاسی، بەڵام هەندێ ئان و سات دێتە پێشێ، راگەیاندنی شەڕ نەک هەر کارێکی ئەخلاقی دەبێت، بگرە گرینگ و پێویستیش دەبێت، بۆ بەرپەرچدانەوەی کارەساتێک کە دەستی رق و کین و بوغز خوڵقاندوویەتی. کاتی ئێستاش ئەو چرکە ساتەیە. ئەو هێزەی ئەمرۆ سەنگەری لێ گرتووین و هەڕەشەمان لێ دەکات، دەیەوێت تارومارمان بکات نەک شتێکی دی، هەر بۆیە لە وەها حاڵەتێکدا پەنابردن بۆ هێز پاساوی ئەخلاقی خۆی دەبێت.

ئەوانەی لە یازدەی سێپتەمبەری ٢٠٠١دا، پەلاماری نیویۆرک و واشنتۆن و پەنسلڤانیایان دا و لە ماوەی کەمتر لە دوو کاتژمێردا، سێ هەزار هاووڵاتی بێتاوانی ئێمەیان کوشت، تەنیا تاوانیان هەر ئەوەبوو کە ئەمەریکی بوون و لەسەر خاکی ئەمەریکا دەژیان. ئەوانەی ئەم تاوانانەیەن ئەنجام دا، خۆبەخۆ و لە خۆڕا و بێ پلان و بێ پشتگیری ئەو کارەیان نەکردووە، بگرە ئەوانە کەسانێک بوون ئەندام بوون لە رێکخراوێکی ئیسلامیی نێودەوڵەتیدا کە لەناو چل وڵاتی جیهاندا دەستبەکارە و پێی دەڵێن (قاعیدە). ئەم رێکخراوە کوشتن و تیرۆر و تۆقاندنی کردووەتە ستراتیج، بۆ بەدیهێنانی ئامانجەکانی.

ئەم رێکخراوە بەناوی ئیسلامەوە قسە دەکات و رق و کینەی خۆی دژی ئەمەریکاییەکان بەیان دەکات، بەڵام لە راستیدا خیانەت دەرهەق بە بنەما سەرەکییەکانی ئیسلام دەکات، چونکە ئیسلام دژی ئەو کردەوە نا ئەخلاقی و دڕندانەیەیە. راستە ئەم بزووتنەوانە جبەی ئاین لەبەر دەکەن بۆ مەبەستی تر، بەڵام دەبێت وریایان بین و چاوپۆشی لەو پرسە فەلسەفییانە نەکەین کە دەبنە زادی ئەم بزاوتە ئیسلامییە رادیکاڵانە. وەک سەیرکردنی ژیانی مرۆڤایەتی و بینینی ژیان وەک سەرزەمینی ململانێی نێوان بڕوادار و

کافرەکان، یان لە قەڵەمدانی ڕێزگرتن لە مرۆڤەکان بەیەکسانی و چون یەک، بەکوفرێکی گەورە. ئەو بزووتنەوانە بەم کارەیان خیانەت لە ئاین دەکەن و گورزی کوشندەش لە پایەکانی ژیانی پێکەوەیی و ئاشتی گەلان دەوەشێنن.

ئەوانەی هاتن بەوپەڕی خوێن ساردییەوە، ڕۆحی سێ هەزار کەسی بێتاوانیان بەدزێوترین شێوە پێچایەوە، لە ئێستا و داهاتووشدا ئامادەن هەمان شت دووبارە بکەنەوە، بۆیە دەڵێین: (ئەوانە مەترسییەکی گەورەن نەک تەنیا بۆ سەر وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا، بگرە بۆ سەر تەواوی خێرەومەندانیش لە جیهاندا). ئێمە دەمانەوێت لە ڕێی ئەم پەیامەوە، دەنگمان بگاتە تەواوی خوشک و براکانمان لە وڵاتانی ئیسلامی و ڕێک و ڕاست پێیان بڵێین: (ئێمە دوژمن نین و دۆست و هاوڕێین، نابێت دژایەتی یەکتر بکەین. خاڵی هاوبەش لە نێوانماندا زۆرە و زۆر شت هەیە بۆ ئەوەی پێکەوە بیکەین. ڕێز و حورمەتی مرۆڤانەتان، هیچی لە هی ئێمە کەمتر نییە. ماف و هەلی ئێوەش بۆ ژیانێکی نوێ، لە ماف و دەرفەتی ئێمە کەمتر نییە و ئێمە لەپێناو ئەمەدا دەجەنگین. دەزانین هەندێک لە ئێوە لێمان بەگومانن و ئێمەش وەک خەڵکی ئەمەریکا دەزانین، بەشێک لەو بەدگومانییە بەئەستۆی ئێمەیە، بەڵام نابێت دوژمنی یەکتری بین. هیوادارین لەگەڵ ئێوە و تەواوی خێرخوازانی جیهاندا، هاوکار بین بۆ هێنانەدی ئاشتییەکی ڕەوا و هەمیشەیی).

لە دوای یازدەی سێپتەمبەر و لەگەڵ دەسپێکردنی شەڕی دژە تیرۆردا، شتێک هاتە پێش لە جیهاندا بەناوی (شەڕی خۆ بەهەقزانی). واتە هەرلایەنێک لە شەڕەکە، خۆی لەسەر هەق و شەڕەکەی بەشەڕی ڕەوا دەزانێت. (قاعیدە) بەناوی خواو دین و بەشمەینەتانی جیهانی ئیسلامییەوە و ئەمەریکا و ڕۆژئاواش، بەناوی پاراستنی ئاسایش و ئارامیی جیهان و ڕاماڵینی تیرۆریستانەوە. واتە ئێستا جیهان لەبەردەم شەڕی دوو بەرەی خۆ بەهەقزاندایە، لەوێشدا کە پێمان وایە ئێمە لەسەر هەقین، وەکی شاعیری ئیسرائیلی "یەهودا ئامیچای" دەڵێت: (هیچ گوڵێک ناڕوێت!).

ئەمەریکا لە چاوی (سەید قوتب و قاعیدە)وە

"مـوسـڵـمـانان، با کـار بۆ ئـەوە بکەیـن رق و بوغـز و رۆحی تۆڵەســەندنەوە، لە نـاخی ملیـۆنـان خـەڵک و خـوای خـۆمـاندا بچێنین. با هەر لە منداڵییـەوە فێریان بکـەین کە پیـاوی سـپی دوژمنی مـرۆڤایەتییـە. پێویسـتـە هەڵێکمـان بۆ رەخـسـا، ئەو بوونەوە دە تـارومـــار کـــەیـن. با دڵنیـــاش بـین لەوەی کـــە کۆلۆنیالیزمی ئەوروپایی، سـەروەختێک دەبینـێ ئێمە ئەم تۆوی رق و بوغز و توورەیی و تۆڵەسـەندنەوە لە ناخی نـەوەکانماندا دەچێنین، ترس دای دەگرێت و پەلوپۆی دەشکێ".

—سەید قوتب—

ئەمەریکا وەک ئەهریمەن

ئەدەبیاتی ئیسلامی سیاسی لە ڕۆژگاری "حەسەن بەننا"وە تا ساتەوەختی ئێستای (قاعیدە) و هاوشێوەکانی، پڕیەتی لە وێنەی دزێو و ناقۆڵای ڕۆئاوا. وێنە بەدەکانی ئەمەریکا و ئەوروپا، زۆر بەئاسانی لەناو دێر بەدێری بەرنامەی کاری فێندەمێنالیستە ئیسلامییەکان و نووسین و بەرهەمی تێۆرسینەکانی ئیسلامی سیاسیدا دەدۆزینەوە.

وێنەی ڕۆئاوا لە خەیاڵدانی ئیسلامیستەکاندا، وێنەی هەرێم و جوگرافیا و شارستەنییەتێکە، لێوان لێوە لە کوفر و گومڕایی و بەدڕەوشتی. وێنەی دنیایەکە، ناحەز و دوژمن بەئیسلام و بەخەڵکانی موسڵمان و بەشەریعەت و بەرنامەی خوا لەسەر زەوی. وێناکردنی ڕۆئاوا وەک ئەهریمەن و دڕندەیەکی بێئامان، وەک شارستانییەتێکی چاوچنۆک و پاوانخواز و بێ مۆراڵ، لەمڕۆدا و لای زۆربەی زۆری ئەندام و لایەنگرانی ئیسلامی سیاسی، بووەتە هەقیقەتێکی حاشا هەڵنەگر. ئەو وێنە زهنییانە شوێنی وێنە واقعیەکانیان گرتووەتەوە و ئەوەی لە زەینی ئیسلامیستەکاندا چەسپیووە لەسەر ڕۆئاوا، جێگەی بەخۆرئاوای ڕاستەقینە و ڕۆئاوای واقیعی لەق کردووە.

مرۆڤ کاتێک بە بەشێکی کەمی ئەدەبیاتی ئیسلامی سیاسیدا دەچێتەوە، تێ دەگات بۆچی کارەساتێکی وەکی یازدەی سێپتەمبەر دەقەومێت. حاڵی دەبێت چۆن خەڵکگەلێک بە کەماڵی ئیسراحەت و بەوپەڕی خوێن ساردییەوە، چەند فرۆکەیەکی پڕ لە سەرنشینی مەدەنی دەفڕێنن و دەیکەن بەناو دوو تەلاری بازرگانیدا و گەورەترین قەسابخانە دەقەومێنن.

ئەو مرۆڤەی بەو کتێب و نووسراوانە گۆش بکرێت، ناتوانێت تەندروستانە

مامەڵە لەگەڵ دنیایەکدا بکات کە وڵاتەیەکگرتووەکانی ئەمریکا و وڵاتانی ئەوروپی و نۆرم و بەهای ئەو شارستانییەتەی تێدابێت. نیشاندانی ڕۆئاوا وەک سەرزەمینی کوفر و موتڵەق و بەدڕەوشتی بێ حەد و حیساب، وێناکردنی ئەمەریکا وەک شەیتانی گەورە و دوژمنی سەرسەختی ئیسلام و ئەخلاق و ترادسیۆنی ڕۆهەڵاتی، نەوەیەک دروست دەکات سەرشار بەر رق و تووڕەیی. خەڵکانێک پێی دەگەیەنێت دنیا بکەنە دوو بەش (بەشێکیان سەرزەمینی ئیمان و ئیمانداران، لەگەڵ بەشێکی تردا کە خاکی گومڕا و کافر و سەرلێشێواوەکانە).

(قاعیدە) وەک رێکخراوێکی ئسوولیی توندڕۆ، هەر بەتەنیا بەئەقڵی "ئەیمەن زەواهیری " بیرناکاتەوە و بەپلان و بەرنامەی "بن لادن" و "سەیفولعەدل" و "ئەبوحەفسی میسری " و "ئەبولەیسی لیبی " ناچێت بەڕێوە... (قاعیدە) بەدەر لەوانە، لەسەر میراتییەکی گەورە دەژی کە لە تیۆرسین و هەڵسووڕاوەکانی ئیسلامی سیاسییەوە بۆیان جێماوە، هەر لە"حەسەن بەنا و سەید قوتب"ەوە تا دەگاتە " ئەبو ئەعلای مەودودی و ئەبو حەسەنی نەدەوی ".

میراتی ئەمانەیە، دەستی لە دیاریکردنی چۆنیەتی بیرکردنەوەی جەنگاوەرانی (قاعیدە) و فۆرمەلەکردنی دنیابینی ئەندامان و هەوادارانی ئەو رێکخراوەدا هەیە.

ژێرخانی دید و تێڕوانینی (قاعیدە) بۆ ئەمەریکا و ڕۆئاوا بەگشتی، برێتییە لە تێزە و تیۆرە و بۆچوونەکانی "سەید قوتب" و "ئەبوئەعلای مەودوودی ".. ئەو چاوەی قاعیدە دنیای تازە و رۆڵی ئەمەریکا و شارستانییەتی ڕۆئاوای لە جیهاندا پێ دەبینێت، هەمان ئەو چاوەیە کە پێشتر و نیو سەدە بەر لە ئێستا، "سەید قوتب" لێیەوە سەیری دنیای پێ کردووە.

دۆزینەوەی ئەم پێوەندییە و بینینی ئەم نزیکایەتییە، لە نێوان تیزە و تیۆرەکانی تیۆرسینێکی پەرگیری ئیسلامی وەک "سەید قوتب" لەگەڵ ڕێکخراوێکی تیرۆریستی و توندڕەوتی وەک (قاعیدە)دا، زۆرشیمان لەسەر نهێنیی هێرش و پەلامارەکانی سەر نیۆیۆرک و واشنتۆن و پەنسلڤانیا لە یازدەی سێپتەمبەری ساڵی ٢٠٠١دا پێ دەڵێت.

"سەید قوتب" لە ئەمەریکا

ساڵانی دوای دووەم جەنگی جیهانی، وەزارەتی مەعاریف لە میسر، یەکێک لە فەرمانبەرەکانی خۆی ڕەوانەی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا دەکات، تا لە نزیکەوە ڕاپۆرتێکیان لەسەر سیستەمی پەروەردە و خوێندنی ئەو وڵاتە بۆ ئامادە بکات و بتوانن بە سوودوەرگرتن لە ئەزموونی خوێندنی ئەمەریکاییەکان، بارودۆخی سیستەمی پەروەردە و فێرکردن لە میسردا چاکتر بکەن. ئەو فەرمانبەرەش "سەید قوتب" (١٩٠٦ – ١٩٦٦) دەبێت.

"سەید" ئەگەرچی ماوەی چەند ساڵێک لەو وڵاتەدا دەمێنێتەوە، بەڵام ئەوەی نایکات ئەو شتەیە کە بۆی چووە. ئەو وەک کەسێکی لیبراڵ و عەلمانی و ئەدیب و شاعیرێک خۆی دەکات بە ئەمەریکادا، کەچی لەو سەر کە دێتەوە دەبێتە مرۆڤێکی ئسووڵی ئیسلامی و تیۆرسین و هەڵسووڕاوێکی دیاری ئیخوان موسلمین.

ماجەراو پوختەی ئەم سەفەر و گۆڕانکارییە ڕیشەییانە لە کارەکتەری ئەو پیاوەدا، بەچاکترین شێوە لە کتێبەکەی "د. سەلاح عەبدولفەتاح ئەلخالدی "دا دەخوێنینەوە. ڕەنگە بەدرێژایی نیو سەدەی ڕابردوو، زۆر شت لەسەر "سەید قوتب"و ئەمەریکا و مانەوەی ئەو لەو وڵاتەدا نووسرابێت و باس کرابێت، بەڵام هیچ یەک لەوانە بەو شێوە تێروپڕییەی کتێبەکەی "ئەلخالدی " نین.

کتێبەکەی لە سێ بەشی سەرەکی پێکهاتووە:

بەشی یەکەم/ "سەید قوتب" لە ئەمەریکا.

بەشی دووەم/ هەڵسەنگاندنی "سەید قوتب" بۆ ئەمەریکا.

بەشی سێیەم/ قسە و باسەکانی "سەید قوتب" لەسەر ئەمەریکا.

ئەڵبەت لێرەدا ئێمە ناتوانین یەک بەیەک لەسەر ئەو بەشانە بوەستین و بیانخەینە ڕوو، بەڵام ئەوەی لە پوختەی خوێندنەوەی کتێبەکەدا دەستگیرمان دەبێت، ئەوەیە کە پیاوێک دوای مانەوەی چەند ساڵێک لە وڵاتێکدا، بەکۆمەڵێک رق ئەستووری و گرێی دەروونی گەورە دەگەڕێتەوە و هەموو ئەو شتانەش بەنووسین بەیان دەکات. ئیتر لە رێی نووسینی وتار و نامەوە بێت، یان بە چاپکردنی کتێبێک بێت بەناوی (ئەو ئەمەریکایەی من بینیم).

راستە لە سەردەمی "جەمالەدینی ئەفغانی " و " شێخ محەمەد عەبدە" و "شێخ رەشید رەزا" و "حەسەن بەننا"وە، ڕۆئاوا و شارستانییەتی ئەمەریکی شوێن رەخنە و گازندە و گلەیی جیهانی ئیسلامی بووە، بەڵام هیچ کات وەک ساتەوەختی "سەید قوتب" ئەو رەخنە و ناڕەزاییيانەی، نەگۆڕاون بۆ رقێکی کوێرانە و نەبوونەتە دوژمنایەتیکردنێکی روون و ئاشکرا.

ئەو گوتارە ئایدیۆلوجییەی "سەید قوتب" لەسەر شارستانییەتی ڕۆئاوا وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا بەرهەمی دێنێ، گوتارێکە لەسەر رق و شەڕانگێزی و سڕینەوەی ئەوی دی دارێژراوە. گوتارێکە وێنەی دوژمنێکی ناحەز و ئەبەدی بەڕۆئاوا دەبەخشێ و نەخشەڕێگای شەڕێکی بێئامان، لە نێوان دنیای ڕۆئاوا و جیهانی ئیسلامیدا دادەڕێژێت. هەر ئەمەشە دواتر دەبێتە زادەی فیکری و عەقائیدی، جەنگاوەرە خۆکوژەکانی (قاعیدە) و لە یازدەی سێپتەمبەری ساڵی ٢٠٠١ و دواتریش لە ٢٠٠٤ و ٢٠٠٥ لە مەدرید و لەندەنیشدا، بەچاکترین شێوە دەکەونە پراکتیزەکردن و کارپێکردنی بەشێوەیەکی عەمەلی.

با وەک نموونەیەک، چەند پەرەگرافێک لە نووسینێکی "سەید قوتب" وەرگرین کە لە بەرواری (١٩٥٢/١١/٣) لە ژمارە (١٠٠٩)ی ساڵی بیستەمی گۆواری (الرسالة)دا بڵاو کراوەتەوە و تێیدا دەڵێت: (خەون بە نەوەیەکەوە دەبینم، زمانی هەموو ئەوانە لە گۆ بخەن کە لە قوتابخانە و زانکۆ و پەیمانگەکاندا، ستایشی پیاوی سپی دەکەن و بە باڵای ڕۆژئاواییەکاندا دەخوێنن. بە تاسەی نەوەیەکی تازە پێگەیشتووەوەم، بێت و هەموو ئەو قەڵەمانە بشکێنێت کە سەرشۆڕانە و بێشەرمانە ستایشی پیاوی سپی دەکەن. ئەو ڕۆژەی بەم شێوەیە کۆلۆنیالیزم لە ڕۆح و ئەقڵماندا تووڕ دەدەین، ئەو ڕۆژەی رقێکی پیرۆز لە خوێنماندا قوڵپ دەدات دژ بە هەر شتێ کە ئەوروپی و ئەمەریکاییە و هەموو ئەو شتانە دەپسێنین کە بەڕەوتی کۆلۆنیالیزممانەوە دەبەستێتەوە، ئەو کات دەتوانین بڵێین ئازادین و سەربەخۆیی تەواومان بەدەست هێناوە).

هاوکات لە شوێنێکی تردا دەنووسێت: (ئای چەند دڵ پڕ لە رق و کینەم لە ڕۆژئاواییەکان. مەبەستم هەموویانە بەبێ جیاوازی، هەر لە ئینگلیزی و فرەنسی و هۆڵەندییەکانەوە تا دەکاتە ئەمەریکاییەکان).

"سەید قوتب" ئەمەریکاییەکان وەک بوونەوەرێکی گەلحۆ و شەهوانیی بێهەست و نەست و پارەپەرست و بێ دین و مۆراڵ تەماشا دەکات و وەک شارستانییەتێکی تاریک و مایەپووچ نیشانیان دەدات. لە نامەیەکیدا کە لە ئەمەریکاوە بۆ" تۆفیق ئەلحەکیم" نووسەری دیار و ناوداری ئەوسای میسری دەنێرێت، دەڵێت: (ئەم وڵاتە لێوان لێوە لە هەموو شتێک، تەنیا شتێ کە نییانە و بێ نرخ تەماشای دەکەن، مەسەلەی ڕۆح و ویژدانە).

لە دوای هێرش و پەلامارەکانی یازدەی سێپتەمبەر، لەسەر هۆکار و بەرەنجامەکانی ئەو کردەوە تیرۆریستییانە، لێرە و لەوێ باس و لێکۆڵینەوەی زۆر و زەوەند نووسراوە. یەکێک لەو نووسینانەی باس لە هۆکارەکانی ئەو

ڕووداوە دەکات، کتێبەکەی توێژەری فەرەنسایی "گی سورمانە"ە بەناوی (نەوەکانی ڕەفاعە ڕافع تەهتاوی... نەوەکانی سەید قوتب).

"گی سورمان" لەو کتێبەیدا، حیکایەتی دوو سەفەرمان بۆ باس دەکات. یەکێکیان لە سەدەی نۆزدەیەمدایە و بۆ پاریسە و کەسێکی وەک "تەهتاوی " پێ هەڵدەستێ، ئەوی تریان لە ناوەڕاستی سەدەی بیستدایە و بۆ نیویۆرکە کەسێکی وەک "سەید قوتب" ئەنجامی دەدات. هەردوو سەفەرەکە لە قاهیرەوەیە بۆ خۆرئاوا. هەردووکیشیان بۆ یەک مەبەستە، ئاشنابوون بە کولتووری شارستانی مۆدێرن و بەهرەمەندبوون لە دەسکەوتە تازەکانی جیهانی نوێ، بەڵام بەرەنجامی هەردوو سەفەرەکە وەک یەک نابن و دوو ئاکامی جیاوازیان لێ دەکەوێتەوە.

"تەهتاوی " وەک ڕۆشنگەرێک و وەک بوونەوەرێک کە تینووی زانین و مەعریفەیە، ڕوودەکاتە ئەوروپا و بەتایبەتیش (پاریس). ئەوێ وەک سەرچاوەی زانست و مەعریفە دەبینێ و تا سەر ئێسقان سەرسامە بەوەی، ڕۆژئاوا لە ڕێی ڕێنسانس و ڕۆشنگەر و مۆدێرنەوە پێی گەیشتووە. واتە خوازیارە لە میسر و جیهانی ئیسلامیشدا هەمان ئەزموون دووبارە بێتەوە. هاوکات وڵاتەکەی زیاتر بەسەر ئەو شارستانییە دەوڵەمەندەدا بکرێتەوە و سوود لە توانا فیکر و مادی و تەکنۆلۆجییەکانی ڕۆژئاوا وەرگرێت واتە ئەوەی "تەهتاوی " لەمیانەی ئەو سەفەرەیدا چنگی لێ گیر دەبێت، سەرسامبوونە بەدەستکەوتەکانی جیهانی مۆدێرن لە ڕۆژئاوا. کرانەوەیە بەسەر شتگەلێکی دنیای تازەدا کە هەمووی بەدەستکەوتی مرۆڤایەتی دەزانێت و دڵخۆشە پێیان، نەک ئیرەییان پێ بەرێت و لە هەوڵی کەمکردنەوە و بەسووک سەیرکردنی ئەو دەسکەوت و بەرەو پێشچوونانەدا بێت. بە کورتییەکەی ئەو (پاریس) وەک نموونەیەکی بچووککراوەی شارستانییەتی مۆدێرنی ڕۆژئاوا دەبینێت، بە بەهەشتێک و بە ئەوجی تەمەدون و سەرزەمینی هاتنەدی

خـــەونەكـــانـی مـــرۆڤ ســـەیر دەكـــات. بۆیـە خـــوازیارە هـاودین و هاونیشتمانییەكانی لە میسر و وڵاتەكانی تری ڕۆژهەڵات، بتوانن لە ڕێی زانست و مەعریفەوە بەهەمان ترۆقی پێشكەوتن بگەن و لە مەدەنییەت دوا نەكەون.

بەڵام سەفەرەكەی "سەید قوتب"، بەرەنجامی پێچەوانەی ئەوەی "تەهتاوی " لێ دەكەوێتەوەو "سەید" دیدگای جیاواتری لەسەر ئەمەریكا و ڕۆئاوا دەبێت ئەو نەك هەر سەرسام نابێت بەو جیهانە تازەیە و بەو قەڵەمبازی پێشكەوتنەی ئەمەریكا داویەتی لە بواری زانست و زانین و تەكنەلۆجیادا، بگرە ئەوانە بە جاهلیەتێكی تازە ناوزەد دەكات و ئەمەریكا و شارستانییەتە نوێیەكەشی، وەك هەرێمی كوفر و گومڕایی و سەرلێشێوان سەیر دەكات.

نیویۆرك بۆ ئەو نەك هەر بەهەشت نییە، بگرە دۆزەخێكی ڕاستەقینەیە كە مرۆڤە بەدبەختەكان تیایدا وزە و توانای خۆیان لە كارگە و فابریقە زبەلاحەكاندا هەراج دەكەن. بەناوی ژیانكردن و خۆشگوزەرانیشەوە، ئەتكی زیندەگی و ژیانی خۆیان دەكەن. بۆ ئەو نیویۆرك و شارستانییەتی ئەمەریكی شوێنێك نییە، تا مرۆڤ مومارەسەی مرۆڤبوونی خۆیی تێدا بكات و بەهرەكانی خۆی تێدا تاقی بكاتەوە و لەزەتی ژیان بكات، بگرە مەملەكەتێكە بۆ مەسخبوونی كەینوونەی ئیسنان و كوشتنی ئیرادە و بەهرە و ژیاندۆستی.

ئەم رقە زۆرەیە "سەید قوتب" دەخاتە سەر كەڵكەڵەی ئەوەی دەبێت، هەرچی لە توانامانداییە بیخەینە گەڕ بۆ دژایەتیكردنی ئەو مۆدیلە ژیارییە و بەرپەرچدانەوەی بەهەر ڕێگایەك بووە. ئەوە ئەوە بەدەنگی بەرز دەڵێت: (با هەر لە منداڵییەوە جگەرگۆشەكانمان بەوە ڕابێنین كە پیاوی سپی دوژمنی مرۆڤایەتییە و پێویستە لە هەلێك بگەڕێین بۆ تۆڵەسەندنەوە لەو بوونەوەرە).

ئەو میراتییە فیكرییەی "تەهتاوی " جێی هێشت لەسەر جیهانی خۆرئاوا،

کەسانی وەک "قاسم ئەمین" و "تەها حسێن" و "ئەدۆنیس" و " تەرابیشی "و "عەفیف ئەخزەر" و "نەسر حامد ئەبو زێد"ی بەدوای خۆیدا هێنا و ئەمانە بوونە نەوەی "تەهتاوی " و نوێنەری خەڵکانی لیبراڵ و کراوەی ناوجیهانی ئیسلامی. لەو لاشەوە ئەو میراتییە ئایدۆلۆجییەی "سەید قوتب" لە دوای خۆی جێی هێشت، نەوەیەکی توندڕۆ و دەمارگیر و خەڵکی شەڕانگێزی دروست کرد کە "محەمەد عەبدولسلام فەرەج" و "خالد ئیسلامبولی "و "عەتایل" و "رەمزی بن شیبە" و "محەمەد عەتا" و "مەروان شیحە" و خالد شیخ محەمەد"، دیارترین نموونەکانین.

بەداخەوە دواجار ئەوەی لە ولاتانی ئیسلامیدا زاڵ بوو، دەنگ و سەدای نەوەکانی "سەید قوتب"بوو، نەک دەنگ و رەنگی نەوەکانی "تەهتاوی ". لە دوای سەرکەوتنی شۆڕشی ئیسلامی لە ئێران و لەشکرکێشیی سوپای سووری سۆڤیەتی بۆ سەر ئەفغانستان، رۆژ بەڕۆژ دەنگی نەوەکانی "سەید قوتب" زوڵاڵتر دەبێت و دەنگی نەوەکانی "رەفاعە رافع تەهتاوی "یش کزو خەفەتر دەبێت. هەر بۆیە ئێستا بە سەردەمی زێڕینی ئسوولییەکان ناودەبرێت، نەک سەردەمی دەنگە لیبرال و رۆشنگەرەکان.

پاپا لانگی لە نێوان "توییاڤی" و "سەید قوتب"دا

شارستانییەتی رۆئاوا، هەربەتەنیا جێ رەخنەی ئیسلامییە ئسوولییەکان نەبووە. بەتەنیا ئەوان گلەییان لە کەموکوڕییەکانی دنیای مۆدێرن نەبووە و رووە تاریک و نێگەتیڤەکەیان نیشان نەداوە. ئەم پرۆسەی رەخنەگرتن هەمەلایەنە و تەنانەت لە هەناوی رۆئاواشیدا، زیاد لە قوتابخانەیەکی فیکری و هونەری و رۆشنبیری هەیە کە بە نەفەسێکی رەخنەگرانەی زۆر توند لەگەڵ ئەو شارستانییە تازەیەدا دەستەو یەخەیە. هەروەک نموونەیەک بڕوانە: (قوتابخانەی فرانکۆرت و پۆست مۆدێرنەکان و.. هتد).

یەکێک لەو دیکۆمێنتە زۆر تایبەت و قەشەنگانەی بەشێوەیەکی ورد و

سـەرنجـڕاکـێش، ڕەخنە لە ڕۆئاوایـیـیـەکـان دەگـرێت و ڕووبەرە تـاریک و دزێوەکـانی ئەو هـەرێمـە نیـشـان دەدات، دەقـێکی دانسـقـەی "توییـاڤی " سـەرۆکی خـێـڵـەکـانی دەریای باشـووره کـە را و سـەرنجی لەسـەر ئەوروپاییـەکـان، بۆ خـەڵک و خـوای هۆزەکـەی لە (ئوپولو) کـە دوورگـەیەکی بچکۆلانەی لاتـەریکە و دەکەوێتـە نـاو کـۆ دوورگـەی (سـامـوا)، بەیان دەکـات. (خوێنەری بەڕێز تەواوی وتەکانی توییاڤی لە دووتوێی کتێبێکدا چاپ کراوە بەناوی – پاپالانگی واتە پیاوە سپییەکە و ساڵی ۲۰۰۱ کاک خەبات عارف لە سویدییەوە کردوویەتی بەکوردی).

راسـتـە "توییـاڤی " رەخنەی تـوند ئاڕاسـتـەی ڕێـتـمی ژیان دەکـات، لەناو شـارسـتـانیـیـەتی ئـەوروپاییـداو وەک هەڵەیەکی گـەورەو وەک کـۆلانێکی دەرنەچوو، دەڕوانێتە هەمـوو پێشکەوتنێکی کولتووری ئەوروپاییەکان، بەلام دەیەوێت ئەوە نیشان بدات کە هەوڵی ئەم لەو پێناوەدا و بۆ ئاگادارکردنەوەی براکانی لە خـۆشـەویستی مرۆڤەوە سەرچاوە دەگرێت، نەک لە رقـەوە. ئەو دەیەوێت هـاووڵاتیـانی خـۆی ئاگـاداربکاتەوە و بیـانخـاتەوە سـەر ئەو بڕوایەی خـۆیان لە نـەفـرەتی پاپالانگی پیـاوە سـپـیـیـەکـە رزگـار بکەن. ئەوەشـیـان بەدەنگێکی پڕ لە خـەم و حەسرەتەوە پێ ڕادەگەیەنێت، بەلام هـەرگیـز هـانیان نادات بۆ رق لێبوونەوە و تۆڵەسـەندنەوە. ئەوەتا دەڵێت: (کولتووری ئەوروپایی بووەتە مـایەی سـەرلێشـێوان و نـاڕەسـەنکردن و ناسـروشـتیکردنی مـرۆڤ)، بەلام مـافی ئەوە بـەخـۆی نادات و پرکـێـشی ئەوەش نـاکـات بڵـێت: (تکایە منداڵەکانتان وا پەروەردە کەن تا رقیان لە پاپالانگی بێت و هەر کە گەورەش بوون، بیر لە تۆڵەسـەندنەوە لە پیاوی سپی بکەنەوە). بەپێچـەوانەی ئەمـەوە "سـەید قـوتب" لەگەڵ رەخنەی زۆری لە ئەمـەریکا و شـارسـتـانیـەتی نوێ (کە بەسـەردەمی جـاهیلییـەت ناونووسیـان دەکـات)، تەئکید لە رق لێـبوونەوە و تۆڵەسـەندنەوە لـە پاپالانگی (واتە پیـاوی سپی) دەکاتـەوە و نەخشـە رێگا بۆ ئەم کارە دادەنێت و ئاواتە خوازە نەوەیەک لە جیهانی ئیسلامیدا پێ بگات،

ئەو تیـۆریایانەی ئەو ببـاتە بواری پراکـتـیک و ئەو خـەونانەی ئەو بکات بە واقیع. مەترسی گەورەی تێزە و تیۆرەکانی "سـەید قـوتب" یش لێرەدایە کە دەتوانن لە هەرکاتێکدا بێت دەرگا بەڕووی دۆزەخدا بکەنەوە.

(قاعیدە) و ولاّتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا

وەکی لە سـەرەتاوە ئاماژەم پێ دا، ئەو چاوەی (قـاعیـدە) سەیری ئەمـەریکا و ڕۆئاوای پێ دەکـات، کـتـومـت بەو چاوە دەچێت کـە "سـەید قـوتب" ڕۆئاوا و ئەمـەریکای پێی دەبینێت، نەبینینی ئـەم نزیکایەتییـە زۆر هەقـیقـەتمان لێ ون دەکـات، بەتـایبـەت لەوەی پێـوەندی بەدوژمنـایەتی زۆری حـەنگاوەرەکـانی (قـاعیـدە)وە هەیـە، بەئەمـەریکا و ڕۆئاواوە. (قـاعیـدە)ش وەک "سـەید قـوتب" پێیـان وایە ولاتەیـەکگرتووەکـانی ئەمـەریکا، سـەرزەمـینی کوفر و مـەڵبـەندی شـەڕانگێـزی و سـەری مـارەکـەیە، بۆیە دەبێـت بەتوندترین شـێـوە دژایەتی بکرێت و لەناو ببرێت.

(قـاعـیـدە) لەگـەڵ یەکـەمین بەیاننـامـەی خـۆ ئیـعـلانکردنیـدا لە شـوباتی ۱۹۹۸دا، بەپیـتی درشت دەنووسن: (کـوشـتـنی ئەمـەریکاییـیـەکـان و هاوپەیمانەکانیان ئەگەر مەدەنی بن یان سەربازی، واجبی سەرشانی هەموو موسـڵـمـانێکە کە توانـای ئەنجـامـدانـی ئەو کـارەی هەبێت). لـەلایەکی ترەوە "ئەیمـەن زەواهیـری " سـەرکـردەی تـازەی ڕێکخـراوی (قـاعـیـدە) لە نامـیلکەیەکـیـدا بەناوی (فرسـان تحت راية النبي) دەڵێت: (مـوسـڵـمـانانی جیـهان رابن و خۆتان سازدەن، بۆ جیـهاد لە دژی خاچپـەرستە نوێیەکان کە ئەمەریکاییەکانن).

گیروگـازی ڕێکخراوی (قاعیدە) و هـاوشـێوەکانی لە کۆتاییـەکانی سـەدەی رابردووەوە تا ئەمـڕۆ، نیشـانـدەری ئەو راسـتـیـیـەن کە چ رقێکی ئاشکرا و پەنهان لە ژی ئەمـەریکاییـەکان و شـارسـتـانییـەتی ڕۆئاوا لە کـاردایە. ئەم رقـەش بووەتە بـەشـێک لە سـایکۆلۆجـیـەتی کـارەکـتـەری جـەنگاوەرەکـانی

(قاعیده) و تێکڕایی ئەو گرووپە ئسوولیيە توندڕۆیانەی وەک (قاعیدة) بیر دەکەنەوە. ئەم رقە بووەتە بەشێک لە سیستەمی بیرکردنەوە و دنیابینیی زۆرێکی زۆر لە ئیسلامیستەکان و بەشێک لە سایکۆلۆجیەتیان پێک دەهێنێت.

ئەوەی لە نیو سەدەی رابردوودا دەبوو بە رۆحی تۆڵە ئەستێنێ مامەڵەی لەگەڵ ئەمەریکادا بکردایە، یابانییەکان بوون کە لە کۆتایی دووەم جەنگی جیهانیدا (هێرۆشیما) و (ناکازاکی) بوونە قوربانی بۆمبە ئەتۆمییەکانی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا. یان دەبوو ئەفریقاییەکان خۆیان بەسەر شارەکانی واشنتۆن و نیویۆرکەوە بتەقاندایەتەوە، وەک تۆڵەسەندنەوەی هەزار و بەشمەینەتەکانی ئەو کیشوەرە، لەو دنیایەی مرۆڤەکانی تا ئاستی ئینتەلاکردن لەبەرخۆریکردناندا غەرق بوون، بەڵام هیچ یەک لەمانە ئاستی مەرگ دۆستی و رۆحی شەڕانگێزییان، ناگاتە ئاستی ئەو کارەکتەرانەی (قاعیده) کە وەک تاکە نوێنەری خوا لەسەر زەوی رەفتار دەکەن و ژیان بەخشین و ژیان لێسەندنەوە لە مرۆڤەکان، بە مافی بێ غەلوغەشی خۆیان دەزانن.

دەبێت دڵنیابین لەوەی کە تیرۆر و کوشتن، سەرەتا و بەر لە هەر شتێ بەفیکر دەست پێ دەکات. ئەو فیکرو ئایدۆلۆجیایەی تیۆریزە بۆ توندوتیژی دەکات و رەوایەتی بەسڕینەوە و کوشتنی ئەوی دی دەدات، رێ خۆشکەرە بۆ سەرهەڵدانی جەنگاوەرگەلێکی وەک ئەوانەی (قاعیده) کە یازدەی سێپتەمبەریان خوڵقاند. وەک ئەوانەی لە عێراقی سەردەمی "زەرقاوی "دا، مرۆڤیان گۆشاوگۆش سەر دەبڕی. بۆ بەرگرتن بەتوندوتیژی و کاری تیرۆریستی، هەر بەتەنیا تەقاندنەوەی ئەشکەوتەکانی قەندەهار و دەستگیرکردنی "رەمزی بن شیبە" و تیرۆرکردنی "بن لادن" و "زەرقاوی " بەس نییە، بگرە پێش هەموو شتێ پێویستە ئەو سەرچاوە فیکری و

ئایدۆلۆجـیـیـانـه وشک بکرێت کـه دەبنه زادی رۆحی هـەمـوو ئەوانـەی به ویژدانێکی ئاسوودەوە خۆیان دەتەقێننەوە.

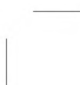
"تاریق عەلی" و هەجوکردنی ئەمەریکا

"من دوژمنی سەرسەختی ئیمپریالیزمی ئەمەریکییم"

–تاریق عەلی–

قەڵەمی رەخنەگرێکی دۆنکیشۆتی

لە دوای کەوتنی دیواری بەرلین و لە بەریەک هەڵوەشانی بلۆکی ڕۆهەڵات، وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا لەلایەن دوو هێزەوە زۆر بەتوندی دژایەتی دەکرێت و پەلامار دەدرێت، هێزێکیان ئیسلامییە پەرگیرەکانی وەک تاڵیبان و قاعیدەن، ئەوی تریشیان چەپێکی تەقلیدییە کە کەسانی وەک "تاریق عەلی" رێبەرایەتییان دەکەن.

"تاریق عەلی" نووسەر و ئەکتیڤیست و سینەماکارە.. سەرنووسەری کۆواری (نیولیفت رڤیو واتە چەپی نوێ)یە. لەدایکبووی ساڵی ١٩٤٣، بەرەچەڵەک پاکستانییە و رەگەزنامەی بەریتانی هەیە.. وەک چەپێکی رادیکاڵ و وەک ترۆتسکییەکی ئانارشیست، بۆ نیو سەدە دەچێت خەریکی دژایەتیکردنی سیستەمی سەرمایەداری و جەبەرووتی ئەمەریکییە. وەک دەنگێکی ناڕازی و وەک مارکسیستێکی رەخنەگر، لە گەرمەی شەڕی ڤێتنامدا دەرکەوت. ساڵی ١٩٦٥ کە بووە سەرۆکی خوێندکارانی زانکۆی ئۆکسفۆرد و لەسەر جەنگی ڤێتنام مونازەرەیەکی لەگەڵ "هێنری کیسنجەر"دا ساز دا، بەخێرایی ناسرا و نێوبانگی پەیدا کرد.

لەو مێژووەوە تا ئەمڕۆ، کاری ئەو بووە بە هەجوکردن و دژایەتیکردن و رەخنەگرتن لە ئیمپراتۆریای ئەمەریکی و کۆی سیستەمی سەرمایەداری. (من یەکبینە خەریکی رەخنەگرتن و دژایەتیکردنی ئیمپریالیزم و هەڵسوکەوتەکانیم). ئەمە قسەی "تاریق عەلی " خۆیەتی.

ئەو کەفوکوڵەی کە لە شەستەکانی سەدەی رابردوودا شەڕی سەرمایەداری پێ دەکرد، لە ئێستاشدا هەر درێژەی هەیە و بگرە توندتریش

بووە. لە دوای کارەساتی یازدەی سێپتەمبەریشەوە، ئەم پیاوە یەکبینەو بێ گوێدانە ئەوانەی دژایەتی ئەمەریکا دەکەن، کێن و چین و چۆن بیر دەکەنەوە، لە هەوڵی دنەدانی زیاتری ئەو هێز و نەیارانەی ئەمەریکادایە و ئەم قۆناغە تازەیەش، وەک سەرەتای کۆتایی سیستەمی سەرمایەداری و ئیمپراتۆریای ئەمەریکی ناوزەد دەکات.

فەیلەسووفی لیبراڵیی هاوچەرخی فەرەنسی "فرانسوا رۆفێل"ی خاوەنی کتێبی (مارکس و مەسیح)، لە شوێنێکدا باس لەوە دەکات کە (تەواوی ئێنتلجنسیای فەرەنسی و ئەوروپی لە بەرانبەر ئەمەریکادا، دوچاری پەتای بەدگومانی هاتوون و ئەم پەتایەش لەو کاتەوە تووش بوون کە خانەکانی مێشکی ئەو ئێنتلجنسیایە، ڤایرۆسی ئایدۆلۆجیای مارکسیزم لێی دا).

ئەڵبەت زۆرێک لەوانە لەگەڵ شکستی ئایدۆلۆجیای مارکسیزم و لەبەریەک هەڵوەشانی بلۆکی سۆسیالستیدا، را و بۆچوونی خۆیان گۆڕی و دەستبەرداری ئەو قەناعەتانەی پێشوویان بوون و بەجۆرێکی تر کەوتنە تێفکرین لە دنیا، بەڵام هەندێکی تر وەک ئەوەی هیچ نەگۆڕابێت لەسەر هەمان رێتمی جاران بەردەوام بوون. "تاریق عەلی " و سەمیر ئەمین" و "مەحموود ئەمین عالم"و.. هتد، چەند نموونەیەکن لەوانە.

ئەمانە تائێستاش ئەو گوتارە کۆن و بەسەرچووە دووبارە دەکەنەوە کە دەڵێت: (دەبێت سەرمایەداری لە گۆڕ بنرێت، چونکە تاوانێکی گەردوونییە و گەر گۆڕ نەکرێت، ئەوا بەحەتمی گەردوون و مرۆڤایەتی بەرەو فەنابوون دەبات). بەو پێیەشی سەرمایەداری وەک سیستەمێکی چاوچنۆک و مۆنۆپۆڵخواز، چارەنووسی مرۆڤایەتی بەرەو ماڵوێرانی و لەناوچوون دەبات، ئەوا دەبێت قوتار بوون لە دەست ئەو بەڵا گەورەیە، ببێتە پێداویستییەکی هەنووکەیی چارەنووسساز.

ئەمانە رێک و راست وەک سەردەمی "مارکس" و نووسینی (کەپیتاڵ)،

ناکۆکییەکانی نێو هەناوی سیستەمی سەرمایەداری وەک بەڵگەیەکی زیندووی حەتمییەتی مەرگی سەرمایەداری تەماشا دەکەن. لە کاتێکدا مێژوو بەئەزموون سەلماندی کە ئەوە بۆچوونێکی نادروستە و لەجێی خۆیدا نییە، چونکە ئەو ناکۆکییانە نەک ئێماژەی مردن و لەناوچوونی سیستەمی سەرمایەداری نین، بگرە بەڵگەی تەواوی زێندوویەتی هەمیشەیی سەرمایەدارییە.

یەکێک لە ئیشکالییەتە گەورەکانی ئەم چەپە تەقلیدیە ئەوەیە کە دەیەوێت لەنێو جیهانێکی گۆڕاو و تازەدا، بە هەمان نەفەسی جاران و بە هەمان کەرەستە و گوتاری پێشوو، درێژە بە شەڕ و ململانێکانی خۆی بدات، وەکی ئەوەی هیچ رووی نەدابێت. ئەمەش بۆ خۆی دۆخێک دەخوڵقێنێ، هەم تراژیدی و هەم کۆمیدی.

چەند ساڵێک دوای کەوتنی دیواری بەرلین و دەرکەوتنی سەرەتاکانی گلۆبالیزەیشن، "سەمیر ئەمین" بە زمانی فرەنسی کتێبێکی بڵاو کردەوە بەناوی (تحديات العولمة). خاوەنی تیۆریای (گەشەی ناهاوسەنگ) لەو کتێبەیدا، وەک جاری جاران و بەهەمان هەناسەی شەست و حەفتاکانی سەدەی رابردووەوە، کەوتبووە پەلاماردانی سیستەمی سەرمایەداری و رەخنە ئاژنکردنی ئەمەریکا و هاوشێوەکانی. لە پای بۆچوونەکانی ناو ئەو کتێبەشدا، "جۆرج تەرابیشی " لە رۆژنامەی "الحياة "ی لەندەنیدا و بەنووسینێکی کورت کەوتە وەڵامدانەوەی. "تەرابیشی " لەو نووسینەیدا، "سەمیر ئەمین" بەو سەربازە جاپۆنییانەی دوای جەنگی جیهانی دووەم دەچوێنێ کە بۆ ماوەی سالانێک بێئاگاداری لەناو جەنگەڵەکاندا مانەوە، لەو قەناعەتەوە کە جەنگی گەورە هەر بەردەوامە و درێژەی هەیە.

واتە "سەمیر ئەمین" بەو جەنگاوەرانە دەچێت دوای کۆتاییهاتنی شەڕ و ئاگربەستیش، گۆڕەپانەکە چۆڵ ناکات و ئامادە نییە چەکەکەی لە شان

دابگرێت. ئەڵبەت چەکی دەستی ئەویش مارکسیزمە و جەنگی نەبڕاوەشی لەگەڵ سیستەمی سەرمایەداریدایە. "تاریق عەلی "یش نموونەیەکی تری ئەم حاڵەتەیە. ئەم پیاوەش بەگوتارێکی چەند بارە و بەکلێشەیەکی دێرینی سەردەمی "مارکس"ەوە، دەیەوێت بەگژ کەپیتالیزم و ئیمپراتۆریای ئەمەریکیدا بچێتەوە. بۆ ئەم گۆڕانی هەلومەرجی دنیا گرینگ نییە، ئەو شوێن حەتمییەتێکی مێژوویی کەوتووە کە درەنگ یان زوو دەبێت بێتە دی و پێی بگات، ئەو حەتمییەتە مێژووییەش مەرگی یەکجاریی سەرمایەدارییە.

"تاریق عەلی" و نموونەکانی لەوانەن کە هیچ لە مێژووەوە فێرنابن و ئەزموونەکانی مێژوو هیچیان پێ ناڵێت. ئەمانە تا هەنووکەش سوورن لەسەر ئەوەی کە دەبێت، بەر بە سەرمایەداری بگیرێت و وەڵام بە پرۆژەی سەرمایەداری بدرێتەوە. لە کاتێکدا سەدەی بیستەم لێوان لێوە لە پرۆژەی شکست خواردوو بۆ وەڵامدانەوە بەپرۆژە و سیستەمی سەرمایەداری. نموونەکانیان وەک: (بەلشەفییەکان و ماوییەکان و کاسترۆییەکان و ئیرۆکۆمۆنیزم و سۆسیالیزمی دیموکراسی و سۆسیالیزمی نەتەوەیی). هاوکات هەموو ئەو هەوڵانەشی تا ئێستا دراون بۆ دەربازبوون و بەرگرتن بەڕەوتی سەرمایەداری، هەموویان بەرەو بەربەرییەت چوون، بڕوانە: (بەربەرییەتی نازیزم و فاشیزم و ستالینزم و لە ئێستاشدا ئیسلامیزم).

"تاریق عەلی " یەکێکە لەوانەی لە دوای یازدەی سێپتەمبەرەوە، هەجوکردنی ئەمەریکا و دژایەتیکردنی سەرمایەداری گەیاندووەتە ترۆپک و لەم پێناوەشدا، کۆی لەوە نەکردووەتەوە کە بۆ خاتری شکستهێنان بە بەربەرییەتی سەرمایەداری و ئیمپراتۆریای ئەمەریکی، بداتە پاڵ بەربەرییەکانی تری وەک "هۆگۆ چاڤێز" و "کاسترۆ" و "مۆرالیس"و فێندەمێنتالیزمی ئیسلامی و مقاوەمەی عێراقی.

تایتڵی ئیشکردنی "تاریق عەلی " لەم دە ساڵەی رابردوودا، ئەوە بووە

(لەپێناو زەبر وەشـاندن لە ئـەمـەریکا، پەنا بردن بـۆ ئەهریمەنیش کـارێکی ڕەوایە). ئەم ئەکتیڤیستە مارکسییەی وەکی خـۆی دەڵێت: (کاریگەری زۆری ئیدوارد سـەعید و ئیعجاز ئەحمەد و تێری ئیگڵتۆنی لەسـەرە)، بەڵام یەکێکە لەو نووسـەرە رووکـەشـانەی لـە تەواوی گـوتار و نووسـینەکـانیـدا لـە هـەوڵی تەبسـیـتکردنـەوەی ژیان و ئاسـانکردنەوەی کـێـشـەکـاندایە، ئەویش لە رێی دابەشکـردنـی دنیـا بـۆ دوالیـزمـەی (چاک/خـراپ)، (پـاک/ چەپـەڵ)، (ئیمپراتۆریا/ بەرخودان)، (سەرمایەداری / سوسیالیزم).

لێرەوەیە ئەو بزووتنەوەیەشی کە ئەم رابەرایەتی دەکات و خـۆی بەنوێنەری دەزانێت، بـزووتنەوەیەکـە لەسـەر بنەمـای نەفـیکردنی تـوانست و پێـویسـتی شـیکردنەوە و شـرۆڤـەکاری واقـیع کـار دەکـات. واتە بزووتنەوەکـەشی وەک خۆی کتومت، کوشتەی تەبسیتکردن و ئاسانکردنـەوەی کێشـەکانە و ئەوەی عەودالّیەتی و بەدوایدا دەگەڕێت، چارەسەری خێرا و حازر بەدەستە بۆ کۆی قەیرانەکانی دنیای ئەمڕۆ، بەبێ هیچ خوێندنەوە و شرۆڤەکارییەک.

بەم پێیـە "تاریق عـەلی "و بزووتنەوە تەقلیدییـەکەی، تـەواو قەناعـەتیـان بەو وتەیەی "مـارکس" هـەیە کـە دەڵێت: (تا ئێـسـتـا بیـریاران و فـەیلەسـووفـان سـەرقاڵی تەفسیرکردنی دنیا بوون، لێرە بەدواوە کاتی گۆڕینی هاتووە).

"تاریق عەلی " بێ پەروا جەخت لە گۆڕینی دنیا دەکاتەوە.. ئەگەر تا دوێنێ گرینگ بووبێت بزانێت ئەو کارەکتـەرانە کێن کە ئەو پرۆسـەیە ئەنجام دەدەن، ئەوا لـەمـڕۆدا و دوای سـەدەیەک نائومـێـدی لە بردنـەوەی گـرەوەکـە لە سەرمـایەداری، گرینگ نییە لەگەڵ کێ و بە چ شـێوازێک ئەو شـەڕە دەکرێت. ئەگەرنا (فـەلووجـە و کـاراکـاسـی)، وەک دوو مـەڵبـەندی ئومـێد و بەرخـودانی سیستەمی سەرمایەداری و ئیمپراتۆریای ئەمەریکی نەدەبینی.

رەخنەگرتن لە سیستەمی سـەرمایەداری و لەوەی پێی دەڵێن ئیمپرالیزمی ئەمـەریکی و ناوەندچێـتی رۆئاوا، تا ئەو پەڕی پێـویستـە و کـارێکە لە جـێی

خـۆیدایە، بەڵام بـە چاوێکی واقـیـعی و بە نەفـەسـێکی شـێلگیرانـە، نەک بە مەزەندەی چەپێکی هـەرزەکار و قەڵەمی رەخنەگرێکی دۆنکیشیۆتی.

"تاریق عەلی " و هەجو کردنی ئەمەریکا

"تـاریق عـــەلـی " یـەکـــێکە لـەو چەپـانـەی زۆر دەنووسـن و زۆر دەڵێن و زۆر دەردەکەون. ئەم کارەکتـەرە وەکی لە سەرەتاوە ئاماژەمـان پێ دا هـەمەکارە، (نووسـەر، ئەکـتـیـڤـیـست، سـینەمـاکار، شـانۆکـارە و دەست بۆ نووسـینی مێژووش دەبات.. هتد).

لە دوای یازدەی سـێپـتەمـبەریشـەوە، وەک سـەردەمی گـەنجێتی لە گـەرمـەی شــەڕی ڤـێـتنامـدا، بەگـوڕ و تینێکی ترەوە هـاتووەتەوە مـەیدان و بـەچالاکی جۆراوجـۆر دژایەتی خۆی، بـۆ ئـەمـەریکا و سـیستـەمی سـەرمـایەداری دووپات دەکاتەوە.

لە دوای هێـرش و پـەلامـارەکـانـی سـەر نیـویۆرک و واشـنتـۆنەوە، چـەندین کتـێب و دەیان وتار و گفتـوگۆی ئەنجامـداوە کە زۆربـەیان دووبـارەن و هـەندێ ئایدیا و بۆچـوون هـەیە، بەچەندین تەعبـیر و شـێـوازی جیـاجـیـا دەیانبـینین. لێـرەدا ئێـمـە نموونە بە دوو کـتـێـبی دێنینەوە، یـەکێکیـان نووسـینە و ئەوی تریان کۆ دیدارە. کـۆ دیدارەکە "دایڤـید بارسـامـیـان" سـازی داوە و بەناوی (ئیمپراتۆریا و بەرخوادنەوە)یەو لەنێو سالانی ٢٠٠١ بۆ ٢٠٠٥ ئەنجامدراوە و تایبەتە بەقسـەکردن لەسەر (ئیمپراتۆریای ئەمەریکی و بەریتانی، مێژووی پاکستـان و هندسـتـان، مقـاوەمـە لە فـەلەسـتین و عێـراق و ئـەمـەریکای لاتین، سـەرهەڵدانی فـێندەمـێنتـاڵـیزمی ئاینی، گـەڕان بـەداوی سـۆسـیـالـیزمـێکی دیموکراسی ئەلتەرناتیڤدا).

چاپـی یەکــەمـی ئەم کــتـێـبــە ســاڵـی ٢٠٠٦ لە بـەیروت و لـەلایەن (دار الآداب)ەوە بڵاو کـراوەتـەوە و "سـەمـاح ئیـدریس" بەئەرکی وەرگـێـڕانەکـەی

هەستاوە. ئەو کتێبەی کەیان کە لە نووسینی خۆیەتی، ئەمە ناونیشانەکەیەتی (بوش لە بابل سەرلەنوێ کۆلۆنیالیزەکردنەوەی عێراق)، ساڵی ٢٠٠٤ لە بەیروت و لەلایەن (دار سطور) چاپ کراوە و خاتوو "فاتمە نەسر" کردوویەتی بەعەرەبی.

لێرەدا دەبوو ئاماژە بە کتێبێکی تری "تاریق عەلی "ش بکەم بەناوی (پێکدادانی فێندەمێنتالیستەکان)، چونکە ئەوەش کتێبێکە لە دوای رووداوەکانی یازدەی سێپتەمبەر نووسراوە و هەڵگری هەمان ئەو دنیا بینییانەیە کە لەو دوو کتێبەی تردا هەن، بەڵام لەبەر درێژبوونەوەی بابەتەکە، واز لەوە دێنین و ئیکتیفا بە و دوو سەرچاوەی تر دەکەین.

لێرە بەدواوە هەوڵ دەدەم، بەکورتی چەند نموونەیەک لە بۆچوونەکانی "تاریق عەلی " لەو دوو کتێبەدا نیشان بدەم.

"بوش" لە بابل

ئەم کتێبە بەرهەمی پرۆسەی ئازادی عێراقە.. "تاریق عەلی" لەلایەک بۆ هەجوکردن و داشۆرین و ئابڕووبردنی ئەمەریکا نووسیویەتی، لەلایەکی تریش بۆ ئەوەی بە ئەمریکا و دنیاش بڵێت کە ئەم سەرکەوتنەیان لە عێراق زۆر ناخایەنێت و پرۆسەکەیان بە شکست کۆتایی دێت.

ناوەڕۆکی کتێبەکە تایبەتە بەمێژووی نوێی عێراق، لە سەرەتاکانی سەدەی بیستەوە تا بەراییەکانی سەدەی بیست و یەک. واتە باس لە ماوەی نێوان هەرەسی خەلافەتی عوسمانی دەکات لە دوای یەکەم جەنگی جیهانییەوە، تا رووخانی بەعس و رژێمەکەی "سەدام حسێن" لە نیسانی ٢٠٠٣دا.

لە راستیدا ئەوەی "تاریق عەلی " دەیکات لەم کتێبەدا نووسینەوەی مێژوو نییە، ئەوەندەی هەڵپڕووکاندنی مێژووە. دەست بردنە بۆ قۆناغێکی مێژوویی دەوڵەتی عێراقی، لەپێناو مەرامێکی تایبەتیدا. مرۆڤ سەروەختێک مێژووی

نوێی عێراق لە ڕێی قەڵەمی کەسانی وەک: "مەجید خەدووری و حەنا بەتاتۆ و عەبدولرەزاق حەسەنی و عەلی وەردی و حەسەن عەلەوی "یەوە دەخوێنێتەوە و ئەو مێژووەش دەبینێ کە "تاریق عەلی " بەو شێوە سەتحی و سەرپێییە باسی دەکات، تووشی واق وڕمان دەبێت و هەناسەی سوار دەبێت.

ئەوەی بۆ "تاریق عەلی " گرینگە لە بەسەرکردنەوەی ئەو ماوە مێژووییەی عێراقدا، تەنیا یەک شتە، ئەویش ئەوەیە نیشانی بدات وەک چۆن بەریتانییەکان، دوای کۆلۆنیالیزەکردن و مانەوەی چل و یەک ساڵی ڕەبەق لە عێراقدا (١٩١٧ بۆ ١٩٥٨) هیچیان دەسگیر نەبوو، دواجار بەدەست بەتاڵی گەڕانەوە، ئەمەریکاییەکانیش هەمان چارەنووس چاوەڕێیان دەکات و وەک بەریتانییەکان بە بەزیوی عێراق جێ دێڵن. وەک خۆی دەڵێت: (من لە کتێبی بوش لە بابلدا، باس لەوە دەکەم کە بۆچی بەریتانییەکان دوای ئەو هەموو ساڵە شکستیان خوارد و نەیانتوانی بمێننەوە. بێگومان ئەمریکییەکانیش لە ئێستادا هەمان مێژوو دووبارە دەکەنەوە و سەرئەنجام وەک بەریتانییەکان، بەدەست بەتاڵی دەچنە دەرەوە).

داخ لە دڵیی "تاریق عەلی " لە ئەمەریکا و لە"بوش" و دەستوپێوەندەکانی، دەیگەیەننە ئەوەی مقاوەمەی عێراقی لە کۆنە بەعسییەکان و پاشماوەی قاعیدە و کەسانی وەک "حارس ئەلزاری " و "ئەبو ئەیوبی بەغداد"ی و "ئەبو موسعەبی زەرقاوی "، بە (MAQUIS) ناو بەرێت. واتە موقاوەمەی عێراقی بەو جەنگاوەرانەی فەرەنسا دەچوێنێت کە لە چلەکاندا و لە پاریس، بەگژ نازیزمە داگیرکەرەکانی ئەڵمانیادا دەچوونەوە. لە بەشێکی تری کتێبەکەیدا دەڵێت: (موقاوەمەی عێراقی لەو جۆرە مقاوەمانەیە کە جاران لە جەزائیر و ڤێتنامدا هەبوو). لەلایەکی ترەوە مۆجیاری کورد و شیعە دەکات و دەڵێت: (ئەگەر بەشێکی زۆرتان بدەنە پاڵ مقاوەمە و سەنگەر لە ئەمەریکا و

هاوپەیمانەکانی بگرن، ئەوا لە چەند مانگێکی کەمدا دەریان دەپەڕێننە دەرەوە).

"تاریق عەلی " نموونەی ئەوانەیە لە ڕێی ئاسانکردنەوە، جیهان وەها نیشان دەدەن کە باش و خراپ زۆر بەزەقی لە وێنەکەدا دیارە و پێویست بەهیچ بیرکردنەوە و تێڕامانێک ناکات. هەر بۆیە ئەو مافە بەخۆیان دەدەن پێمان بڵێن، کێ بەرپرسیارە لە هەرچی نەهامەتی و هەڵە و ستەمکاری و ناڕەوایی و گەندەڵییەک کە هەیە. باشەکان ئەوانەن کە نەیار و ناحەز و دوژمنی ئەمەریکان و خراپەکانیش ئەمەریکا و هاوپەیمانەکانین. ئەم چەپە ئازادیخواز و رادیکاڵە، چاوی بەعس و سیاسەتی جینۆسایدکردنی چل ساڵەی شۆڤێنیزمی عەرەبی نابینێت لە عێراقدا، لە بەرانبەردا خەمی لە گۆڕانی سەرمایەداری و شکست و پێکهێنانی ئیمپراتۆریای ئەمەریکی، کەسانی ناو موقاوەمەی عێراقی و "هۆگۆ چاڤێز" و "فیدڵ کاسترۆ" یان لە لا کردووەتە فریشتە و فریاڕەسی مرۆڤایەتی.

دواجار وەک بیرخستنەوەیەک دەبێت ئەوە بڵێم کە ئەو کتێبە سەتحی و زۆر تەنکەی " تاریق عەلی "، پڕیەتی لە نموونەی شیعری سەتحی و کەم خوێنی عەرەبی، نموونەکانیان وەک هەجوکردن و داشۆرینەکانی "موزەفەر نەواب و نزار قەبانی و سەعدی یوسف".

ئیمپراتۆریا و بەرخودان

یەکێکی تر لەو کتێبانەی "تاریق عەلی " لە دوای یازدەی سێپتەمبەرەوە بڵاوی کردوونەتەوە و لەمسەرەوە تا ئەو سەری هەجوی ئەمەریکای تێدا دەکات، کتێبی (ئیمپراتۆریا و بەرخودان)ە.. ئەم کتێبە ئەوەندەی جاڕست دەکات و سووڕی خوێنت تێک دەدات، ئەوەندە چێژ و زانیاری دروستت پێ نابەخشێت. بۆ نموونە هەندێ رستەی تێدایە، ئێمە و مانان لە دەمی "سەدام حسێن" و سەرانی بەعسمان بیستووە، وەک ئەوەی دەڵێت: (گەر ئەمەریکا

هێرش بکاته سەر عێراق، ئەوا جیهانی عەرەبی دەتەقێتەوە و دنیا دەبێتە شوێنێکی نائارام و پڕ مەترسی).

دڵخۆشی و سەرسامی ئەم پیاوە بەمقاوەمەی عێراقی، دەگاتە ئەو ئاستەی بڵێت: (کاتی خۆی سەرۆک وەزیرانی کۆچکردووی ڤێتنام ڤام ڤان دیۆنگ دەیوت: ڕێگە بەرەو ۆتەرگێت بەناو جەنگەڵ و شارەکانی ڤێتنامی باکوردا تێپەر دەبێت.. ئەگەر چی مێژوو پێشبینی ناکرێت، بەلام بەڵکو گۆڕانێک لە ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکادا، بەهۆی ئەوەی لە فەلوجە و بەغدا دەقەومێت روو بدات. بوش لەناو ولاتە یەگرتووەکانی ئەمەریکادا بردییەوە، بەلام رەنگە لە دەرەوە بیدۆڕێنێت. من بۆ خۆم ئاواتەخوازی ئەوەم!).

"تاریق عەلی " وەها وێنای پرۆسەی ئازادی عێراق دەکات، وەک قۆناغێک لە قۆناغەکانی دەسپێکردنەوە بەسیاسەتی کۆلۆنیالیزەکردنی ناوچەکە. ئەو پێی وایە گەر لە سەرەتاکانی سەدەی بیستەمدا (فرەنسا و بەریتانیا) بەو کارە هەستابن، ئەوا لەمڕۆدا ئیمپراتۆریای ئەمەریکی وەک تاکە زلهێزی دنیا، ئەو مێژووە دووبارە دەکاتەوە. بۆ بەرگرتن بەو پرۆسەیەش، بەپیتی درشت دەنووسێت: (پێویستە مقاوەمەی عێراقی زۆر جەسوورانە و بە چەک، ڕووبەڕووی ئەمەریکییەکان ببنەوە).

ئەم چەپە رادیکاڵە لە ململانێی لەگەڵ ئەمەریکا و سیستەمی سەرمایەداریدا، ئەو هەقیقەتەی لەبیر دەچێت کە مقاوەمەی چەکداری و توندوتیژی عێراق ناکاتە بەهەشت و سەرزەمینی ئازادی، لە دوای چوونە دەرەوەی ئەمەریکاییەکان. ئەزموونی رابردووی عێراق شایەدی ئەوەیە کە دوای چوونەدەرەوەی بەریتانیاییەکان لە عێراق، ئەو ولاتە نەک هەر نەبوو بە بەهەشت و سەرزەمینی ئازادی و سەربەخۆیی، بگرە بووە دۆزەخێک بۆ ئەتککردنی ئازادی و ریسواکردنی مرۆڤ. قۆناغی دوای چوونە دەرەوەی

بەریتانیاییەکان لە عێراق، مێژوویەکە تا پرۆسەی ئازادی لە ساڵی ٢٠٠٣دا، بەعس بەخوێن و فرمێسک دەینووسێتەوە.

ئەو کاتەی "بوش" لە ساڵی ٢٠٠٢دا وڵاتانی (کۆریای باکور و ئێران و عێراقی) وەک بەرەی شەڕ و خراپەکاری وەسف کرد، "تاریق عەلی " لە بەرانبەردا (کوبا و فەنزوێلا و بۆلیڤیا)، وەک بەرەی ئومێد ناونووس دەکات و "چافێز و کاسترۆ و مۆرالیس" بە چەتەکانی کاریبی دەچوێنێ و لە جێی "جونی دیب و ئۆرلاندۆ بلۆم و کیراناتیلی " دایان دەنێت. واتە ئەوانە بەو جوامێرانە دەزانێ کە مافی خوراوی نەداران و بێنەوایانی جیهان، لە چنگ دەوڵەمەند و سەرمایەدارە چاوچنۆکەکان دەردێننەوە.

ئەم پیاوە سەیری دوژمنەکانی ئەمەریکا وەک فریادڕەسێک دەکات و وەکی فریشتەیەک نیشانیان دەدات. بڕوانە لەم کتێبەیدا چۆن باسی سەرکردەیەکی پۆپۆلستی و دیکتاتۆری وەک "هۆگۆ چافێز" دەکات: (چافێز مرۆڤێکی زۆر رۆحسووک و خۆشەویستە، کەسێکە عەقڵی کراوەیە و دەربایسی ئەوەیە فێربێت و شت بزانێت. خوێنەرێکی بەردەوامی کتێبە و زۆر دەخوێنێتەوە. ئەو وەک زۆرێک لە سیاسەتمەدارانی ئەمەریکا نییە.. زۆر ئاگادار و رۆشنبیرە. رەخنەی قبووڵە و حەزی بەگفتوگۆو را گۆڕینەوەیە. بەگشتی مرۆڤێکی بەهرەمەندە).

"تاریق عەلی " لەم کتێبانەیدا هەرچی هەوڵە بەخەرجی دەدات، بۆ دژایەتیکردن و نابووتکردنی هەوڵەکانی ئەمەریکا لە جیهاندا. بۆشی گرینگ نییە لەو دژایەتیکردنەدا، دەکەوێتە چ بەرەیەک و لە سەنگەردا شان بەشانی کێ دەوەستێ! وەک چۆن رق و دژایەتیکردنی ئەمەریکا، وڵاتێکی وەک فەنزوێلاو ئێران لێک نزیک دەکاتەوە و "ئەحمەدی نەژاد" و "هۆگۆ چاڤێز" دەکات بەدۆستی گیانی بەگیانی، ئاساییشە چەپێکی پەرگیری وەک "تاریق عەلی " و گرووپە ئسوولیە توندڕۆکان، ببنە هاوپەیمان و هاوخەباتی یەکتری.

فـەیلەســووفی بەناوبانـگی سلـۆڤـینی "ســلاڤـۆی ژەیژەک" ســاڵی ٢٠٠٢ کتێبێکی نووسی بەناوی (بەخێربێن بۆ بیابانی واقیع)، لەوێدا ئەویش وەک چەپێکی تووڕە و رادیکاڵ رەخنە لە سیستەمی نیـو – لیبرالیزم و ئەمەریکا و سـەرمـایەداری دەگرێت و لە ئەلتـەرناتیـڤێکیش دەگـەڕێت بۆ دنیـای ئەمرۆ، بەڵام هیـچ کـــات وەک "تـاریق عـــەلی " نـاکـــات و بەڕەوای نـابینـێ لە پاڵ بەربەرییـەکـانی تردا، دژایەتی بەربەریـەتی سـەرمـایەداری بکات. چونکە لە دنیـای ئەمرۆدا، کـەس رازی نییـە بەوەی دۆزەخی سـەرمـایەداری ئەمـەریکی، بەدۆزەخێکی دزێوتری وەک ئەوەی (تاڵیبـان و قاعیدە)، "کاسـترۆ" و " چاڤێز" بگۆڕێتەوە.

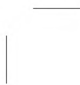
قاعیده له سەردەمی "ئەیمەن زەواهیری"دا

"پێویستە شەڕ بەرینە ماڵی دوژمنەکانمان، تا دەستی ئەوانە بسووتێنین کە ئاگر لە ماڵەکانی ئێمەدا خۆش دەکەن".

-ئەیمەن زەواهیری-

"زەواهیری" و " بن لادن"، وەک دوو سەرەکیترین و کاریگەرترین تیۆرسین و سەرکردەی رێکخراوی قاعیدە، نموونەی ئەو فێندە مێنتالیستە ئۆرستۆکراتانەن کە لە بنەماڵەیەکی ناسراو و دەست رۆیشتوو خواپێداوەوە هاتوون. ئەمانە نموونەی ئەو کەسانەن کە خاوەن سەرمایەیەکی مادی و رەمزیی زۆرن و خاوەن بڕوانامەی بەرزن و بنەماڵەکانیشیان، لە بنەماڵە ناودار و دیارەکانی میسر و سعودیەن.

بەدرێژایی مێژووی ئیسلامی سیاسی لە "حەسەن بەننا"وە تا ئەمڕۆ، هیچ یەک لە سەرکردە و کەسە دیارەکانی ناو گرووهە ئیسلامییەکان، وەک " ئەیمەن زەواهیری"و " ئوسامە بن لادن"، کوڕی خێزانە خواپێداوەکان نەبوون و وەک ئەوان لە سەرمایەی زۆری مادی و رەمزیی بنەماڵەکانیان بەهرەمەند نەبوون.

بۆ نموونە "زەواهیری"، کوڕی بنەماڵەیەکی ناسراوی میسرەو باووباپیرانی لەو کەسانە بوون کە پلەوپایەی بەرچاویان لە وڵاتدا هەبووە. "د. محەمەد زەواهیری" باوکی، یەکێک بووە لە پزیشکە بەناوبانگەکانی میسر و وڵاتانی عەرەبی. باپیری (واتە باوکی باوکی) یەکێک بووە لە شێخە دیارەکانی ئەزهەر. باپیرەکەی تری (واتە باوکی دایکی) کە "عەبدولوەهاب عەزامە"، یەکێک بووە لە کەسە ناودار و خاوەن دەسەڵاتەکانی میسر، لە پێش شۆڕشی یۆلیۆی ١٩٥٢دا. "عەبدولرەحمان عەزام"ی براشی یەکەمین ئەمینداری کۆمکاری وڵاتانی عەرەبی بووە. خاڵێکی ئەمینداری ئەنجوومەنی ئیسلامی ئەورووپی بووەو خاڵێکی تریشی جێگری سەرۆکی پارتی کاری میسری بووە.

"زەواهیـــری" بـۆ خـــۆی لـە ١٩٥١/٦/١٩، لە یـەكـــێک لـە گـــەڕەکـــە دەوڵەمـەندەکانی شـاری قـاهیرەدا لەدایک دەبێت کە گەڕەکی (مـەعـادی)یە. قۆناغـەکانی خـوێندنی بە سـەرکـەوتوویی و پلـەی بەرز بڕیوە. لە ناوەڕاسـتی حـەفـتـاکـانـی سـەدەی رابردوو لە زانکۆی قـاهـیـرە، کـۆلێـجی پزیـشکی تەواو دەکات و ساڵی ١٩٧٨ لە نەشتەرگەری گشتیدا لە هەمان زانکۆ، بڕوانامەی مـاسـتـەر وەردەگـرێت. پاشـان هـەر لەو بوارەدا (واتـە بواری نەشـتـەرگـەری گشتی)، لە زانکۆکانی پاکستان بڕوانامەی دکتۆراش بەدەست دێنێ. ساڵی ١٩٧٩ لەگـەڵ کـچێکدا کـە خـوێندکاری بەشی فـەلسـەفـەی کۆلێـجی ئاداب دەبێت، ژیانی هاوسەرگیری پێکدێنێت و ئێستا خاوەنی چوار کچ و کوڕێکە.

"زەواهیری" هـەر لە سـەرەتای تەمـەنی لاوێتییەوە، سـەرو کـاری لەگەڵ کاری ئیـسـلامـیـدا هـەبووە و هـەر زوو تێکـەڵ بەگـرووپ و ڕێکخـراوە ئیـسـلامـیـیـە نهـێنییـەکـان بـووە. وەکـو ئەوەی "مـونتـەسـر زەیات" لە کـتـێـبـەکـەیدا باسـی دەکـات: (زەواهیـری لە تەمــەنی حـەڤـدە سـاڵیـیـەوە و بەتایبـەتیش دوای لەسـێدارەدانی سـەید قوتب و پاشـانیش شکسـتی عەرەب و مـیـسـرییەکان لە شـەڕی شـەش ڕۆژەی ئیـسـرائیلدا، دەبێـتـە ئەندامی یەکێک لەو ڕێکخـراوە ئیـسـلامـیـیـە نهـێنیـیـانەی زۆربەی زۆریـان لەو گـەنجـانە بوون کـە لەژێر کاریگەری – في ظلال ومعالم في الطريق) دا بوون. بۆ زانیاری زیاتر بڕوانە: (منتصر الزيات: ايمن الظواهري كما عرفته، دار مصر المحروسة، القاهرة الطبعة الاولى، ٢٠٠٢).

لە میسردا کە لانکی ئیسلامی سیاسییە، ئەگەر تا شـەستەکانی سەدەی رابردوو جـــڵـــەو و کـــاری ئیـــســـلامی لە دەست ئیـــخـــوان مـــوسلمین و سەرکردەکانی ئەو ڕێکخراوەدا بوو بێت، ئەوا لەو مێژووە بەدواوە ئەستێرەی بەختی هاوڕێیانی "حـەسـەن بەننا" لـە کزی دەدات و ئەوەی لە هەڵکشـان و درەوشــانەوەدا دەبێت، ئەو گـرووپ و دەسـتــە و تاقــمــانەن کــە گــەنجــان

دایناموین و بەرهەم و نووسینەکانی "سەید قوتب"یش مەشخەڵی ڕێیانە.

لە دوای (في ظلال ومعالم في الطريق وهذا الدين و المستقبل لهذا الدين) و بەتایبەتیش دوای لەسێدارەدانی خاوەنی ئەم بەرهەمانە، نەوەیەک لەسەر گۆڕەپانی سیاسی وڵاتی میسردا سەر دەردێنێ کە بڕوای تەواوی بە جیهادی باسک و بازوو دەبێت و زەبرو زەنگ و توندوتیژیش، بەتاکە ستراتیجێک دەبینێ بۆ گەیشتنە کورسی حوکمڕانی و گۆڕینی نەخشەی سیاسیی وڵات و دەستکاریکردنی خەریتەی کۆمەڵایەتی.

هەر بۆیە لە سەرەتای حەفتاکانەوە، بارەگاکانی ئیخوان موسلمین دەبێتە شوێنی پیاوە ئیختیار و بەساڵاچووەکان و گەنجەکانیش لەناو گرووپ و ڕێکخراوی ئیسلامی ڕادیکاڵ و جیهادیدا، خۆیان ڕێک دەخەن."زەواهیری" یەکێکە لەو گەنجانەی لەگەڵ کۆمەڵە هاوڕێیەکیدا و لەناو ڕێکخراوێکی نهێنی پەرگیردا خۆیان ڕێک دەخەن کە دواتر بەڕێکخراوی (جیهاد) دەناسرێت. بڕوانە: (منتصرالزيات: الطريق الى القاعدة). ئەوەی چانسی گەورەبوون و بەهێزبوونی ئەم کۆمەڵە و ڕێکخراوە ئیسلامییانە زیاتر دەکات، ئەو فەزا سیاسییە تازەیە کە لە حەفتاکاندا و لەگەڵ هاتنی "ئەنوەر سادات" دا دێتە پێش.

"سادات" لە دوای مردنی "عەبدولناسر" و دەستبەکاربوونی وەک سەرۆک کۆماری میسر، بەمەبەستی لێدانی تەواوی هێزە لیبراڵی و مارکسی و ناسری و ناسیۆنالیستەکان، دەکەوێتە هاوپەیمانێتی بەستن لەگەڵ ئیسلامییەکاندا و ساڵانی حوکمڕانی ئەو، ئیسلامییەکان لە کار و چالاکی نواندندا تا ئەوپەڕی ئازاد و دەستکراوە دەبن و تاڕادەیەکی زۆریش دەتوانن، لە ڕووی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی و فەرهەنگییەوە کۆنترۆڵی وڵات بکەن. خوێنەر بۆ زانیاری زیاتر لەسەر هەلومەرجی ئەو قۆناغەی وڵاتی میسر، دەتوانێت سەیری ئەم سەرچاوانە بکات:

(د.عبدالعظيم رمضان: جماعات التكفير في مصر، الاصول الفكرية والتأريخية الهيئة المصرية العامة للكتاب، القاهرة الطبعة الاولى، ١٩٩٥). یان (هالة مصطفى: الاسلام السياسي في مصر مركز الدراسات السياسية والاستراتيجية بالآهرام، القاهرة الطبعة الاولى، ١٩٩٢). ياخود (أحمد حسين حسن: الجماعات الاسلامية والمجتمع المدني دراسة في استراتيجية بناء النفوذ السياسي والاجتماعي والتغلغل الفكري دار الثقافة للنشر، القاهرة الطبعة الاولى،٢٠٠٠).

حەفتاكان ئەو قۆناغەیە كە گرووپە جیهادییە رادیكاڵییە ئیسلامییەكانی ناو میسر، دەگەنە ئەوجی بەهێزبوون و پەلوپۆ هاویشتن و گەورەبوون. ئەمەش هەر بەتەنیا بەسیمای ناوچە چەپەک و دووره دەستەكانەوە دیار نابێت، یان لە كووچە و كۆڵانە نەدار و هەژار نشینەكانی قاهیره و پۆرسەعید و ئەسیوتدا هەستی پێ ناكرێت، بگره لەناو زانكۆ و پەیمانگا و سەندیكاكانی كۆمەڵگەی مەدەنی و داو و دەزگا حكوومی و شەقام و گۆڕەپانە گشتییەكاندا، بەزەقی خۆی بەیان دەكات.

ئەو دوو رێكخراوە ئیسلامییەی لەم قۆناغەدا، پرکێشی زیاتر دەكەن و خەونی گەورەتریان دەبێت (كۆمەڵی ئیسلامی و رێكخراوی جیهاد)ن. هەر ئەم دوو رێكخراوەشن كە لە دوای ئیمزاكردنی رێكەوتنامەی كامپ دێڤدەوە، كار بۆ ئەوە دەكەن دەسەڵاتەكەی "ئەنوەر سادات" نابووت كەن و لە رێی كۆدێتایەكی سەربازی كتوپڕەوە، جڵەوی حوكمڕانی لە میسردا بگرنە دەست.

ئەوەی لە شەشی ئۆكتۆبەری ساڵی ١٩٨١دا روودەدات، لەلایەن "خالد ئیسلامبولی"و "محەمەد عەبدولسەلام فەرەج"ەوە، نیشانەی خواست و بڕوا بەخۆبوونی ئەو دوو هێزە ئیسلامییە رادیكاڵەیە كە دەتوانن بە كەماڵی ئیسراحەت، كەسی یەكەمی وڵات تیرۆر بكەن و كورسی حوكەڕانی بگرنە دەست.

بێگومــان ئـەم هـەوڵـە ئەگــەرچی دەســتی دەگــاتە ئـەوەی رۆحی "ئـەنوەر سادات" بكێشێ، بەڵام لە گەیشتن بەكورسی دەسـەڵات شكست دێنێ. باجی گەورەی ئەم شكستەش، هەریەک لە (كۆمەڵ و جیهاد) دەیدەن. ئەو شاڵاوی رەشــبگیــرییــەی لە دوای رووداوەكــەوە دەست پێ دەكــات، لـە بەرواری ۲۳/۱۰/۱۹۸۱دا دەگـاتـە سـەر "زەواهیــری"و مـاوەی سێ سـاڵ زیندانی بەسـەردا دەدرێت. دوای ئیعترافكردنی لەسەر چەند هاورێیەكی كە یەكێک لەوانـە "عـیـسـام قــەمـری" دەبێت كــە پاش گـرتـنی لەسـێـدارە دەدرێت، "زەواهیـری" ئازاد دەكرێت. دوای ئەوە روو دەكاتـە ئەمـەریكا و سـویسـرا و سـعـودیە و پاكسـتـان و ئەفـغـانـاسـتـان و "مـونتـەسـر زەیات" پێی وایە: (زەواهیری بۆیە دوای ئەوە سـەری خۆی هەڵدەگرێت و وڵات بەیەكجاری جێ دێڵێت، چونكە لە پای ئیعترافكردنی لەسـەر هـاورێكانی و لەسێدارەدانی یەكێكیان، تووشی ئازارێكی ویژدانی زۆر دێت و دەروونی ماندوو دەبێت).

"زەواهیــری" دوای ئەوەی لە سـاڵی ۱۹۸٥ لە شـاری بیـشـاوەر لە نـاوچە سنوورییـەكانی پاكسـتـان و ئەفغانسـتاندا دەگیرسێتـەوە، وەک پزیشكێكی خـۆبەخش لە یەكـێک لـە نەخـۆشـخـانـەكـانی مـانگی سـووری كـوەیتـیـدا دەسـتـبـەكـار دەبێت و بەمـاوەیەكی كـەمـیش دوای ئەوە، ئاشنـایەتی لەگـەڵ "ئوسـامـە بن لادن"دا پەیدا دەكات و دەبنە دۆست و هاورێی گیانی بەگیـانی یەكـتـری. ئەم دۆسـتـایەتی و یەكـتـرناسـینـەیان، دەبێـتـە بەردی بنـاغـەی دامـەزراندنی ترسناكترین و گەورەترین رێكخراوی ئیسـلامی جیهادی كە رێكخراوی قاعیدەیە.

قاعیدە لە نێوان "زەواهیری و بن لادن"دا

وەک چۆن مـێژوو ئەوە بۆ میـسرییـەكان دەنووسێت كـە ئەوە ئەوان بوون بۆ یەكەم جارو دوای هەرەسـهێنانی خـەلافەتی عوسمـانی، یەكەمین رێكخراوی ئیسـلامی سیـاسـییـان دروست كرد، ئەوا ئەوەشـیـان بۆ تۆمـار دەكـات كـە

هەڵسووڕاوانی ئەوان بوون بەردی بناغەی ڕێکخراوێکی وەک قاعیدەیان داناو گەیاندیانە ئەو ئاستەی کە ببێتە هەڕەشەیەکی جیددی، بۆ سەر ئەمەریکا و ڕۆئاوا و تەواوی جیهان بەگشتی. ئەوە راستە کە قاعیدە بەهەوڵ و رەنجی کەسانی وەک "عەبدوڵا عەزام" و "ئوسامە بن لادن" هاتووەتە بەرهەم، بەڵام پشکی شێر لەسەرپێ خۆکەوتنی ئەم ڕێکخراوەدا، بەر میسرییەکان دەکەوێت.

میسرییەکان لەناو ڕێکخراوی قاعیدەدا، ڕۆڵیان ڕۆڵی ئەو سەربازە نەناسراوانەیە کە لە پشتی پەردەوە و لە سێبەردا کار دەکەن. "سەید ئیمام" و "ئەبوعوبەیدەی بەنشێری" و ئەبو حەفسی میسری"و سەیفو لعەدل" و "محەمەد سەلاح" و "تاریق ئەنوەر" و"زەواهیری" و... هتد، چ لە رووی سەربازی و چ لە رووی تیۆری و سیاسی و کاری ڕێکخراوەییەوە، شوێن دەستیان بەزەقی بەسەر مێژووی قاعیدەوە دیارە. رەنگە بواری دارایی تاکە بوارێک بێت کە میسرییەکان وەک پێویست خزمەتیان بەقاعیدە نەکردبێت، بەڵام لە بوارەکانی تردا ئەوان سەر مەشق بوون و سیاسەتی گشتی ڕێکخراوەکە لەبن هەنگڵی ئەواندا بووە.

ئەوە راستە کە "بن لادن" تامردنی رووی دیار و کەسی یەکەمی قاعیدە بووە، بەڵام ئەو ئەقڵەی بیری دەکردەوە و تیۆریزەی دەکرد و پلان و سیاسەت و بەرنامەی کاری ڕێکخراوەکەی دادەڕشت، "زەواهیری" بوو. بەکورتی و بەپوختی وەک "برۆس هۆفمان"ی پسپۆر لە بواری تیرۆردا لە دیمانەیەکی کۆواری (نیوزویک)دا دەڵێت: (زەواهیری ئەو ئەقڵەیە کە قاعیدە بیری پێ دەکاتەوە و سندووقە رەشەکەی ئەو ڕێکخراوەیە).

قاعیدە بەرهەمی هەوڵی ئیسلامیستە پەرگیرە میسرییەکانە، لە پێشی پێشەوەشیاندا "زەواهیری". ئەم پیاوە لە ساڵی ١٩٨٦ تا ١٩٩٨ کە مێژووی خۆ ئیعلانکردنی قاعیدەیە، توانی بەهەوڵ و کۆششێکی زۆر،

وەرچەرخانێکی ریشەیی و ستراتیجی لە بیرکردنەوە و دنیابینی "ئوسامە بن لادن"دا دروست بکات. توانی قەناعەتی پێ بکات کە باوەڕ بەهزری جیهادی رادیکالانە بێنێ، واتە دەست بەرداری ئەوە بێت تەنیا وەک بانگخوازێکی سەلەفی بمێنێتەوە کە هەر سەرقاڵی کاری خێرخوازی دەسگیرۆییکردن و کۆمەک پێکردن بێت. بگرە ئەوەی "زەواهیری" دەیویست ئەوە بوو، "بن لادن" بگۆڕێت بۆ جەنگاوەر و موجاهیدێک، تا جیهاد لە دژی تاغووتەکانی جیهانی ئیسلامی بەرپا بکات و هێزەکانی ئەمەریکاش لە وڵاتانی عەرەبیدا وەدەرنێت. ئەڵبەت دواجار ئەمەشی بۆ چووە سەر.

ئەوەی راستی بێت "زەواهیری" چەند کاریگەری لەسەر کارەکتەری "بن لادن" بەجێ هێشت، "بن لادن"یش کاریگەری لەسەر "زەواهیری" و ئاراستەی بیرکردنەوەی ئەو هەبووە."زەواهیری" تا ئەو کاتەی کەسی یەکەمی ناو بزووتنەوەی (جیهاد)ی میسری بوو، بڕوای وابوو (رێگای رزگارکردنی قودس، بەقاهیرەدا تێپەڕ دەبێت) و هەمیشە پێداگیری دەکرد لەسەر ئەوەی کە (موسڵمانی راستەقینە، سەرەتاو بەر لەهەر شتێک پێویستە بەرەنگاری کوفری ناوەخۆ و دوژمنی نزیک بێتەوە. دوای ئەوە نۆرە دێتە سەر کوفری دەرەکی و دوژمنە دوورە دەستەکان). ئەم قەناعەتە بوو وای لێ کرد لە کاتی دەرچوونی لە میسرەوە تا دروستبوونی قاعیدە، داوا لە جیهادییەکانی میسر بکات لەسەر کار و چالاکی خۆیان بەردەوام بن، سەرەڕای ئەو گورزە گەورە و کوشندانەشی لە پای هەوڵە شکتسخواردووەکانیان بۆ تیرۆرکردنی "صەفوەت شەریف و عاطف صدقی و حەسەن ئەلفی"، بەریان کەوت.

ئەوە "بن لادن" بوو " زەواهیری" وا لێ کرد واز لەو سیاسەتانەی بێنێت و دەستبەرداری شەڕە لۆکاڵییەکانی بێت، بۆ خاتری شەڕێکی گەورەتر و چارەنووسسازتر کە شەڕی سەرتاسەرییە لە دژی ئەمەریکا و هاوشێوەکانی. ئەو قۆناغ و سەردەمەی "بن لادن" ئەم پێشنیازانەی

بەردەستی "زەواهیری" دەخست، ڕێکخراوی جیهاد لەناو میسردا دووچاری پشێویەکی گەورە بووبوو، لە رووی ڕێکخستن و کارکردنی هەڵسووڕاوەکانییەوە، هاوکات سەرچاوەی داراییشیان بەرەو لاوازی و کزبوون دەچوو. ئەمانە هۆکارگەلێک بوون وایان لە "زەواهیری" کرد، ڕێکخراوی جیهاد هەڵبوەشێنێتەوە و تێکەڵ بەعەرەبە ئەفغانییەکانیان بکات و قاعیدەیان لێ دروست بێت.

لێرەوە وەک چۆن " بن لادن" رازی بوو بەوەی واز لە رۆڵی خێرخوازی سەلەفی بێنێ و ببێتە موجاهیدێکی هەقیقی، "زەواهیری"یش هاتە سەر ئەو قەناعەتەی واز لە خەباتی لۆکاڵی بێنێ و جیهادی دوژمنە دوورەکان دەست پێ بکات. بەم جۆرە هەردووکیان لە ژێر چەتری قاعیدەدا کۆدەبنەوە و سەرەتایەکی تازە دەست پێ دەکەن کە یەکێکە لە قۆناغە ترسناک و خوێناوییەکانی ئیسلامی سیاسی لە مێژوودا.

"زەواهیری" وەک کەسی یەکەمی قاعیدە

"زەواهیری" لە ئان و ساتێکدا بەشێوەیەکی فەرمی دەبێتە کەسی یەکەمی ناو ڕێکخراوی قاعیدە کە زۆر هاوکێشە گۆڕاوە و زۆر شت وەکی خۆی نەماوە. بەتایبەت ئەگەر رووداوەکانی ئەمساڵ وەرگرین کە گرینگترین و دیارترینیان بریتییە لە (کوژرانی بن لادن و شۆڕش و ڕاپەڕینەکانی بەهاری عەرەبی و تیرۆرکردنی ئەنوەر ئەلعەولەقی و... هتد).

راستە لە دوای شەڕی دژە تیرۆر و وشککردنی سەرچاوە داراییەکانی قاعیدە و رووخاندنی حکوومەتی تالیبان لە ئەفغانستان و دەستگیرکردنی زۆربەی زۆری هەڵسووڕاوە دیارەکانی قاعیدە، ئەو ڕێکخراوە لە پاشەکشەدایە و توانای دەست وەشاندن و پەلاماردانی روو لە کزییە، بەڵام هیچ یەک لەوانە هێندەی رووداوەکانی ئەمساڵ لەسەر شانی قاعیدە قورس و تاقەتپڕووکێن نەبوون.

قاعیدە لە سەرەتاکانیدا، هێزێکی پۆشتە و پەرداخ و ڕێکخستنێکی کۆنکرێتی هەبوو. خاوەنی لەشکرێکی گەورەی موجاهید و جەنگاوەران بوو. لەسەروو هەموو ئەمانەشەوە جوگرافیایەکی پارێزراوی هەبوو، لەژێر سایەی حوکمڕانی تالیباندا لە ئەفغانستان. هەنووکە کە "زەواهیری" بەرپرسیارێتی ئەو ڕێکخراوە لە ئەستۆ دەگرێت، هیچ یەک لەوانە نەماوە. سەرباری تیرۆرکردنی "بن لادن" و ئەلعەولەقی"یش، بەهاری عەرەبی و دەنگ و سەدای لاوانی ئەو وڵاتانە، بەرەی لەژێر پێی قاعیدە و هێزە ئیسلامییەکانی تردا دەرکێشاوە.

لە راستیدا ئەمەریکا و هاوپەیمانەکانی لە ئێستادا، بەرادەیەک گەمارۆی قاعیدەیان داوە کە رەنگە "زەواهیری" و "سەیفولعەدل" و "ئەبو لەیسی لیبی"، سەریان نەپەرژێتە سەر ئەوەی دووبارە ڕێکخراوەکە بخەنەوە سەرپێی خۆی و لەژێرباری قورسی مەرگی "بن لادن" دا دەری بێنن.. ئەوەی لەم قۆناغەدا مومکین بێت، لەوانەیە پاراستنی سەری خۆیان و قوتارکردنی گیانی خۆیان بێت، نەک بووژاندنەوە و هەستانەوەی قاعیدە بێت. ئەوەی لە ئێستاشدا دەیبینین، بەڕوونی نیشانی دەدات کە یاریکەری دیاری سەر گۆڕەپانەکە لەمڕۆدا، تالیبانی ئەفغانستان و تالیبانی پاکستان و بزووتنەوەی حەقانییە، نەک قاعیدە. بەکورتییەکەی "زەواهیری" لە دۆخێکی دژوار و ئاڵۆزدا، ئەو بەرپرسیاریەتییەی بەرکەوت کە رەنگە قورسترین قۆناغی ژیانی ڕێکخراوەکەی بێت.

سەرەڕای ئەوانە لێرە و لەوێ باس لەو کێشە و ناکۆکییە ناوەخۆییانەی ڕێکخراوەکەش دەکرێت کە لە نێوان سعودییەکان و میسرییەکاندا هەیە و پێشبینی دەکرێت زۆرێک لە سعودییەکانی ناو عاقیدە، مل بە "زەواهیری" نەدەن و وەک کەسی یەکەم قبووڵیان نەبێت."زەواهیری" و قاعیدە لەبەردەم تاقیکردنەوەیەکی قورس و ئان و ساتێکی چارەنووسسازدان. ئەم ئاستە

لاواز و پڕ پەرتەوازەییـیـەی ئەم ڕێکخراوە تووشی بووە، بەرهـەمی دە سـاڵی هەوڵ بەخەرجدانی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمـەریکایە. بۆیە بەدوور دەزانرێت جارێکی تر ئەمـەریکا و هاوپەیمانەکـانی ڕێگە بدەنەوە، قـاعیدە خـۆی ڕێک بخاتەوە و سەر پێی خۆی بکەوێتەوە.

قاعیدە چی لێ دێت و بەرەو کوێ دەچێت؟ ئەمە گرینگترین پرسـیارێکە کە لە سەردەمی "زەواهیری"دا دێتە پێشێ، وەک کەسی یەکەمی ئەو ڕێکخراوە.

"قـاعـیـدە" لە سـەردەمی "زەواهـیـری"دا یان کـۆتایی پێ دێت و بچـووک دەبێتـەوە و دەچێتـە پەراوێزی مێـژووەوە، یان بەفـۆرم و شـێوازێکی دییـەوە دێتـەوە سـەر گـۆڕەپانەکـە.. ئـەوەی ئێسـتـا لە دنیـادا ڕوو دەدات، ئەگـەری یەکـەمـیـان زیاتر دەکـات. ئەم ئەگـەرەشـیـان بۆ مـرۆڤـایەتـی خـێـری زیاتری تێـدایە، چونکە ژیان لە بەڵای فـاشـیـزمـێکی دی قـوتـاری دەبێت و ئەگـەری دووبارە بوونەوەی یازدەی سێپتەمبەرێکی تریش لاواز دەکات.

تۆ بڵێی دە ساڵ دوای یازدەی سـێپتەمبەر، وەک چۆن مـەرگی "بن لادن" و "ئەنوەر ئەلعەولەقی" و بەهـاری عەرەبیمان تێدا بینی، کۆتایی (قاعیدە)یشی تێدا ببینین. بێگومان داهاتوو وەڵامی ئەم پرسیارە دەداتەوە.

سەید قوتب تەکفیر و توندوتیژی

"مردنی کەسانێک لەپێناو ئایدیایەکدا، ئەوە ناگەیەنێت کە ئەو ئایدیایە راست و دروستە".

سەرەتایەکی پێویست

"سەید قوتب" ناوێکی دیار و تیۆرسینێکی گەورەی ناو مێژووی ئیسلامی سیاسییە. هەرچەندە تەمەنی کارکردنی ئەو لەناو بزاوتی ئیسلامیدا (کە ئیخوان موسلمین بوو) لە سێزدە ساڵێکی تێنەپەڕاند (١٩٥٣- ١٩٦٦)، بەڵام لەو ماوە کەمەدا توانی میراتییەکی گەورە و کاریگەرییەکی بێحەد و حیساب لە دوای خۆی جێ بهێڵێت و تا ئەمڕۆش، شوێن دەستی بەزەقی بەسەر تەواوی گرووپە رادیکاڵی و جیهادییەکانی دنیاوە دیارە.

لە دوای هێرش و پەلامارەکانی قاعیدە بۆ سەر وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا لە یازدەی سێپتەمبەری ٢٠٠١، زیاد لە جاران ناوی "سەید قوتب" و بەرهەمە فیکری و ئایدیۆلۆجییەکانی هاتنەوە ناو ناوان و بوونە شوێن گرینگی پێدانی هەموو لایەک.

بەدرێژایی ئەم دە ساڵە، یەکێک لەو پرسیارە چەندبارە و بەردەوامانەی دەکرێت و دەکرێتەوە ئەوەیە: (کە ئاخۆ هزری سەید قوتب و تێزە و تیۆرەکانی، تاچەند پێوەندییان بەگرووپەکانی تەکفیر و پرسی جیهاد و تیرۆرەوە هەیە؟ ئاخۆ سەید و بیر و بۆچوونەکانی بەپرسیارن لەو کار و کردەوانەی، قاعیدە و گرووپە تەکفیرییەکانی دی لە سەرتاسەری جیهاندا ئەنجامی دەدەن یان نا؟).

بێگومان ناوهێنانی بەردەوامی "سەید" نەک کەسێکی دی، لەو مەسەلانەی پەیوەندییان بەتیرۆر و جیهاد و کاری خۆتەقاندنەوە و تەکفیرکردنی کۆمەڵگە و دەوڵەتەوە هەیە، ئەوە دەسەلمێنێ کە دید و بۆچوونی ئەو و ئەو میراتییە فیکرییەی لە پاش مردنی خۆی جێی دێڵێت، پێوەندییەکی ئۆرگانی

و ڕێک و ڕاستیان بەو کردەوەو کار و چالاکییانەوە هەیە کە ئیسلامی ڕادیکاڵی لێرە و لەوێ پێی هەڵدەستێت. تاوتوێکردنی بەرهەمەکانی و بەتایبەتیش نووسینەکانی ناو زیندانی (في ظلال، هذا الدين، مستقبل لهذا الدين، معالم في الطريق، لماذا أعدموني؟)، بەڵگەیەکی حاشا هەڵنەگرن لەو ڕووەوە.

"مەودوودی" نەک "حەسەن بەننا"

کەس نکۆڵی لەوە پێ ناکرێت کە گوتاری "سەید قوتب"و دید و بۆچوونەکانی، چەقی گوتاری ئیسلامی هاوچەرخ پێک دێنێت. وەک "تاریق ئەلبشری"یش لە وتارێکیدا بەناوی (سید قطب.. قراءة تأريخية) دەڵێت: (تایبەتمەندی هزری سەید قوتب لەوەدایە کە کاریگەری زۆری لەسەر مێژووی هزر و بزاوتی ئیسلامی سیاسی پاش خۆی هەیە.. هیچ بزاوتێکی جیهادی و ڕادیکاڵی ئیسلامی نییە لە دنیادا، میراتی فیکری سەید سەرچاوە و مەرجەعی نەبێت). بڕوانە: (سيد قطب والعنف والتكفير: أزمة أفكار… أم مشكلة قراءة؟ – أعداد وتحرير: د. معتز الخطيب مكتبة مدبولي، القاهرة – الطبعة الأولى، ٢٠١٠).

"سەید" سەروەختێک تێکەڵ بەئیسلامی سیاسی دەبێت کە میسر لەبەردەم قۆناغی گۆڕانکارییەکی تازەدا دەبێت، قۆناغی کۆتاییهێنان بەسیستەمی حوکمڕانی پاشایەتی و دەرهێنانی وڵات لە بن دەستی کۆلۆنیالیزمی بەریتانی.

پێوەندی ناجۆری "عەبدولناسر" و ئیخوان لەو قۆناغەدا، دەبێتە باعیسی ئەوەی"سەید" وەک تیۆرسین و هەڵسووڕاوێکی دیاری ئیخوان، بەشێکی زۆری دوا ساڵەکانی تەمەنی لە زینداندا بەرێتە سەر. لەوێشدا وەک "تیمۆنی میشێل" دەڵێت: (جۆرە نووسینێکی بەرهەم هێنا کە دەکرێت بەئەدەبی زیندان ناودێر بکرێت). یەکێک لە بەرهەمەکانی ئەم قۆناغە کتێبی

(مەشخەڵی ڕێ) بوو، ئەو مەشخەڵی ڕێیەی دەکرێت بەمانیفێستی تەواوی بزاوتە ئیسلامییە رادیکاڵییەکانی دنیای دابنێین.

"سەید"بەم کتێبەی ئاڕاستەی کاری ئیسلامی سیاسی دەگۆڕێت و دەبێتە مایەی ئەوەی، بۆ یەکەم جار ڕێکخراوی ئیخوان موسلمین (ئەو ڕێکخراوەی ساڵی ١٩٢٨ شێخ حەسەن بەننا لە شاری ئیسماعیلیە دای مەزراند)، ببێتە دوو کەرت لە نێوان حەرەسی کۆن و گەنجەکاندا. ئەو حەرەسە کۆنانەی داوای دان بەخۆداگرتن و پشوودرێژی و هەنگاوی شێلگیرانەیان دەکرد، لەگەڵ ئەو نەوە تازەیەی بڕوای بەپەلاماردان و کودەتا و جیهادی باسک و بازوو هەبوو.

"سەید" ئەگەرچی تیۆرسین و هەڵسووڕاوی ئیخوان موسلمین بوو، بەلام لە زیندانا ئەوەندەی سەروکاری لەگەڵ "ئەبوئەعلای مەودوودی" دا بوو، ئەوەندە بایەخی بەکار و بەرهەمەکانی "حەسەن بەننا" نەدا. واتە بەدرێژایی سالانی ناو زیندانی (لیمان گرە) رووی لە"مەودوودی"و پشتی لە"بەننا" بوو.

ئەمەش وای کرد لە ناوەڕاستی شەستەکان بەدواوە، بزاوتی ئیسلامی سیاسی لە میسر، بەگوتارێکی داخراو بگات و دواتریش بزاوتگەلێکی تری ئیسلامی لە جیهاندا، تووشی ئەو پەتایە ببن. بۆ زانیاری زیاتر بڕوانە: (د. محمد حافظ دیاب : سيد قطب الخطاب والايدولوجيا – رؤية للنشر والتوزيع، القاهرة – الطبعة الأولى،٢٠١٠).

ئاشکرایە لەگەڵ هاتنی ئیخوان و بەتایبەتی لە ساتەوەختی دروستبوونی (دەزگای تایبەت) لەناو ئەو ڕێکخراوەدا، تیرۆر و کاری توندوتیژی دێتە ئارا. هاوکات ڕەخنەگرتن و تەرێزکردن لە مۆدێرنە و غەربزەدەیی دەست پێ دەکات، بەلام تەنیا لەگەڵ هاتنی "سەید قوتب" و بەرهەمهێنانی گوتارێکی داخراو و توندوتیژ لەسەر بنەمای چەمکگەلێکی وەک: (حاکمیەت و جاهیلیەت و تەکفیر و... هتد)، ئەو شتانە لە حاڵەتەوە دەبنە دیاردە و دەبنە

هەڕەشــە و مــەترسی جــیددی، نەک لەســەر حکوومــەت و دەســەڵاتێکی دیاریکراو، بگرە بۆ ســەر خــودی ژیان خــۆشی. لە نموونەی حــوکــمڕانی تاڵیبان لە ئەفغانســتان و کار و کردەوەکانی (قاعیدە)ش لە جیهاندا، بەئاشکرا ئەوەمان بینی.

بێگومان ئێمە لەگەڵ کۆتاییەکانی سەدەی نۆزدە و بەراییەکانی سەدەی بیســتــەمدا، هەوڵی لێبــڕاوانەی ریفــۆرمــخــوازەکانی وەک: "جــەمالــەدینی ئەفــغانی" و "مــحــەمــەد عــەبدە" و "عــەبدولرەحــمــان کــەواکــبی" دەبینین، بەمەبەستی دروستکردنی پردی پێوەندی لە نێوان کەلەپووری ئیسلامی و مۆدێرنەی ئەوروپی و راماڵینی کەند و کۆسپەکانی رابردوودا، بەڵام هەر زوو ئەم هەوڵانە بەهۆی پاشەکشەی"مــحــەمــەد رەشــید رەزا"و دروســتکردنی ئیخوان لەلایەن "حەسەن بەننا" وە کاڵ دەبنەوە و سەرکەوتوو نابن.

ئەگەر هەوڵی "حەسەن بەننا"و رێکخراوە سەلەفییەکەی، بەرگرتن بووبێت بە شالاوی رۆژئاواخوازی و شارستانییەتی مادی رۆژئاوا، لە رێی گەڕانەوە بۆ نۆرم و بەهاکانی ئیسلام و ئاشتکردنەوەی خەڵک و خوا لەگەڵ ئایندا، ئەوا "سەید قوتب" پشت ئەستوور بە مەرجەعییەتی "مەودوودی"، لە قۆناغێکی تردا دێت بۆ ئەوەی بکەوێتە شەڕێکی دەستــەویەخــەی بێ ئامــانەوە، نەک لەگەڵ رۆژئاوا و مۆدێرنەی پڕ لە ئیلحاددا بەتەنیا، بگرە لەگەڵ تەواوی ئەو کــەســانەشــدا کــە بەخــۆیان دەڵێن مــوســڵــمــان و لەگــەڵ ئەو دەوڵەت و نەتەوانەشدا کە خۆیان بە ئیسلامی دەزانن.

بەو پێــیەی ژێرخانی گــوتار و بەرهەمــەکانی "ســەید قــوتب"، دنیــابینی و تێزەو تیۆرەکانی" ئەبو ئەعلای مەودوودی" دروستی دەکات، ئەوا دەبێت بۆ پرسی تەکفیر و توندوتیژی و مەسەلەگەلێکی تر کە پێوەندی بەوانەوە هەیە، بگەڕێینەوە لای "مەودوودی".

"مەودوودی" ئەو پیاوەیە کە لەناو جەرگەی هیندستانەوە و لە سەروبەندی

سەربەخۆبوونی ئەو وڵاتەدا، دەتوانێت (حاکمیەت و جاهیلیەت و تەکفیر و جیهاد و... هتد)، لە چەمکگەلێکی رووت و ئەبستراکتەوە بگۆڕێت بۆ گوتارێکی ئایدیۆلۆجی کاریگەر و بیانکاتە زادی فیکری، موجاهیدانی ئیسلامی سیاسی و چەمکێکی کارا بۆ بەگژاچوونەوەی دنیا.

ئەوە "مەودوودی" یە لە سەردەمی هاوچەرخیدا بۆ یەکەم جار، دەرگا بەڕووی بەکارهێنانی چەمکی تەکفیردا دەکاتەوە و چەمکی جاهیلییەتیش وەک ئامرازێکی مەعریفی بەکاردێنێ، بۆ رەتکردنەوە و ئافەرۆزکردنی هزر و فەلسەفەی رۆئاوا. هەروەها وەک ئامرازێکی سیاسی و کۆمەلایەتیش بەکاری دێنێ، بۆ بەگژاچوونەوەی ئەو شێوازی ژیانکردن و کۆمەڵگە و ئەو سیستەم و رێژیمانەی لە هیندستان و تەواوی جیهاندا لە ئارادا بوون. بۆ زانیاری زیاتر لەسەر ئەم مەسەلەیە بڕوانە: (د. عبدالغني عماد: حاكمية الله و سلطان الفقيه قراءة في خطاب الحركات الاسلامية المعاصرة دار الطليعة للطباعة والنشر، بيروت).

ئەو گرێی چەوساندنەوە و ژێردەستییەی "مەودوودی" لە فەزای وڵاتێکی وەک هیندستانداو وەک کەمینەیەکی موسڵمان لە بەرامبەر زۆرینەیەکی هندۆسیدا هەستی پێ دەکرد، وای لێ کرد گوتارێکی پەرگیر و داخراو بەرهەم بێنێت. گوتارێک کە تەرێز لە هەموو دەستکەوتەکانی مۆدێرنە بکات، بە ناسیۆنالیزم و دیموکراسیشەوە.

بە بۆچوونی ئەو دیموکراسی تەوقێکی ئاسنین بوو کە بۆ هەتا هەتایە دەکرایە ملی موسڵمانانی هیندستان، چونکە پێی وابوو دیموکراسی لە وڵاتێکی وەک هیندستاندا، واتە ملکەچکردنی موسڵمانان وەک کەمینەیەک بۆ هندۆسەکان کە زۆرینەی وڵات پێکدێنن. ئەڵبەت ئەم بۆچوونانەی ئەوە کە کەسێکی وەک "محەمەد عەلی جەناح" ناچار دەکەن، بەپێکهاتنی حیزبێکی ئیسلامی بەناوی (یەکگرتووی ئیسلامی) و هەوڵی ئەو حیزبەش بۆ ئەوە

دەبێت، تا دەوڵەتێک بۆ موسڵمانانی ناو هیندستان دروست بکات کە دواتر وڵاتی پاکستانی لێ دەکەوێتەوە، بەڵام "مەودوودی" هەر بەوە داناکەوێت و لە دوای دامەزراندنی پاکستانیش پڕکێشی زیاتر دەکات. بەکورتییەکەی لە ڕێی دروستکردنی پارتێکی سیاسییەوە و بەناوی (کۆمەڵی ئیسلامی)، دەیەوێت دەوڵەتێکی ئیسلامی دابمەزرێنێت.

واتە "مەودوودی" تەنیا دڵی بەوە ئاو ناخواتەوە کە پاکستان دەوڵەتێک بێت، بۆ موسڵمانان و جوگرافیایەک بێت لە چوارچێوەیدا موسڵمانانی جیابووەوە لە هندستان کۆ بکاتەوە، بگرە خوازیاری ئەوەیە پاکستان ببێتە دەوڵەتێکی ئیسلامی و وەک خۆی دەڵێت: (دەوڵەتێک بێت کار بە بەرنامە و شەریعەتی خوا بکات). ئەڵبەت ئەم خواست و بەرنامە پەڕگیرییانەی، دواتر بەرەو ڕووبەڕووبوونەوەی دەوڵەت و دەسەڵاتی وڵاتی دەبەن و لە مردن نزیکی دەکەنەوە.

ئەگەر سازش و پاشەکشێکردنی نەبوایە لە بۆچوونە زۆر پەڕگیرەکانی، ئەوا بێگومان هەمان چارەنووسی "سەید قوتب"ی دەبوو. "مەودوودی" پوختەی بۆچوونەکانی لەوەدا کورت دەکاتەوە کە لە هەر شوێنێکدا حاکمیەتی خوا غائیب بوو، واتە کار بە بەرنامە و شەریعەتی یەزدان نەکرا، ئەو کۆمەڵگە و دەسەڵاتە کافرن و لە جاهیلیەتی تەواودا دەژین. لەبەرئەوەشی کۆمەڵگەکانی دنیا، بەو کۆمەڵگەیانەشەوە کە بەخۆیان دەڵێن ئیسلامی لەو دۆخەدان. کەواتە نەک هەر موسڵمان نین، بگرە کافر و گومڕان و سەردەمی جاهیلیەتێکی تر دەژین. ئەم ئایدیۆلۆجیای تەکفیرکردنەیە کە دەبێتە مایەی دەرگاکردنەوە بەڕووی توندوتیژیدا، بەتایبەت ئەو کاتەی لە زینداندا دەگات بە"سەید قوتب"و لە (معالم في الطريق)یشدا، دەبێتە گوتارێکی کۆنکرێتی و نەخشەڕێگای ئەو بزاوتە جیهادییانەی گەنجەکان زۆرینەیان پێک دەهێنن.

"سـەید" شـان بەشـانی "مـەودوودی" پێی وایە، مـرۆڤـایەتی لەمـرۆدا جاهیلییەتێکی تازە دەژی، چوون ئەو جاهیلییەتەی کە بەر لە هاتنی ئیسلام لە ئارادا بوو. هۆکارەکەشی ئەوەیە کە تەواوی مرۆڤایەتی لە هەقیقەت و جەوهەری عەقیدەی ئیسلامی بێئاگان و نۆرم و بەها و مۆراڵی ئیسلامیان بیر چووەتەوە. لە غیابی حاکمیەتی یەزدان و شەریعەت و بەرنامەی خوادا، ئەوەی حوکم دەکات نۆرم و بەهای ئەو شارستانییەتە ماددییەی خۆرئاوایە کـە نەک هەر مـرۆڤی لە خـوا و لە ئاین دوور خـسـتـووەتەوە، بگرە لە مرۆڤبوونیشی خستووە.

ئەگەر "مەودوودی" سیفەتی موسڵمانبوون لە زۆربەی زۆری خەڵکانی وڵاتانی ئیسلامی بسەنێتەوە و گومان لە راستگۆیی موسڵمانبوونیان بکات، ئەوا "سەید قوتب" لە مامۆستاکەی تێ دەپەڕێنێت و پرکێشی زیاتر دەکات و هەموویان بەبێ جیاوازی تەکفیر دەکات. ئەوەتا بەڕوون و رەوانی دەڵێت: (خەڵک و خوا وەکو خۆیان پێیان وایە موسڵمان نین و ژیانی جاهیلییەت دەژین. نە ئەمە ئیسلامە و نە ئەوانیش موسڵمانن.. خەڵکانی ئەمڕۆ لە ئاین هەڵگەڕاونەتەوە و گومڕا بوون... حەرامخۆری و سنووربەزاندن باوەو کوفر حوکم دەکات... مرۆڤایەتی نوقمی ناو جاهیلییەتێکە، بەدتر و تاریکتر لە جاهیلییەتی سەرەتا...).

"سەید " و "مەودوودی" پێکەوە، وێنەی دنیایەکی تاریک و نووتەک دەکێشن و راست و چەپێک بەسەر مێژوویەکی دوور و درێژی مرۆڤایەتیدا دێن. لەناو عەدەمیەتی ئەم تاریکستان و ئەم جەنگەڵەی ئەوان وێنای دەکەن، "سەید" دێت و دەپرسێت کەواتە چی بکەین و چۆنچۆنی دەست بەپرۆسەی ژیاندنەوە و رابوونی ئیسلامی بکەین؟

لەوەڵامـدا بەپیـتی درشت دەنووسـێت: (لەبەرئەوەی بزاوتی ئیـسـلامی ئەمـڕۆکە لە دۆخێکدایە، تەواو بەو دۆخە دەچێت کە مـرۆڤایەتی تێدا بوو،

کاتێک بۆ یەکەم جار پەیامی ئیسلامی پێ گەیشت، ئەوا پێویستە مرۆڤی موسڵمان لەپێناو راگەیاندنی بزاوتێکی ئیسلامی و رێکخستنێکی کارادا، سەری خۆی ببەخشێت).

واتە "سەید" هەر لە سەرەتاوە، دنیامان وەک گۆڕەپانی شەڕێکی نەبڕاوە بۆ وێنا دەکات.. دوژمن و ناحەزانێکی زۆر لەسەر گۆڕەپانەکەن و رێگرن لەوەی پەیامەکەی خوا بگاتە جێ. بۆیە دەبێت موسڵمانی راستەقینە، بەگیان بەخشین و قوربانیدان دەست پێ بکات. لێرەوە بەناوی دینەوە مرۆڤگەلێک تەیار دەکرێن، بۆ مردن و بۆ پەلاماردانی هەموو ئەو شتانەی بەکۆسپ دەبینرێن لەو رێگایەدا.

ئێمە زیاتر لە (مەشخەڵی رێ)دا، بە رۆڵ و ئەرکی ئەو گرووپە ئیسلامییە ئاشنا دەبین کە"سەید" لە داهاتوودا چاوەڕوانی گۆڕانکاری زۆری لێ دەکات. لەوێدا چوارچێوەی تیۆری و ئایدیۆلۆجی بەردەست دەخات، بۆ تێپەڕاندنی قۆناغی ئەو جاهیلییەتە نوێیەی بە (جاهیلیەتی سەدەی بیستەم) ناودێری دەکات و باس لەوە دەکات کە (کۆمەڵگە و دەوڵەت لە کوفر و بێ باوەڕییەکی زەق و زۆڕدا دەژین و دۆخی جاهیلییەت دەگوزەرێنن، بۆیە جیهادکردن دەبێتە ئەرکێکی پێویست و هەنووکەیی.. جیهادیش لەوەها حاڵەتێکدا وەزیفەی بەرخود و بەرگریکردن نییە، بگرە دەبێت رۆڵی هێرشبردنی هەبێت و پەلامار بدات، بۆ خاتری رامالینی هەموو ئەو کۆسپ و تەگەرانەی دێنە بەردەم بانگخوازانی هەق و هەروەها تارومارکردنی هەموو ئەو هێز و دەسەلاتانەی، دەستدرێژیان کردووەتە سەر حاکمیەتی یەزدان).

کەواتە بەم پێیە بێت توندوتیژی لای "سەید قوتب" نەک رەوایە، بگرە پێویستە بۆ بەدیهێنانی ئەوەی مەبەستە. سەروەختێکیش "سەید قوتب" دەچێتەوە سەر قورئان و سوننە و مێژووی ئیسلام، بەو مەبەستە ئەو کارە

دەکات کە خزمەت بە مەبەستە ئایدیۆلۆجییەکانی بکەن، واتە مامەڵەیەکی تەواوی پراگماتییانە لەگەڵ قورئان و سوننە و مێژوودا دەکات، دواتریش ئەمە دەبێتە نەریتێک لای تەواوی بزاوتە ئیسلامییە توندڕۆکان.

"سەید" پێی وایە، ئەو خاک و زەمینەی ملکەچی حاکمیەتی خوا نەبێت و بەرنامە و شەریعەتی ئەوی تێدا باڵادەست نەبێت، سەرزەمینی کوفر و شەڕە، ئیتر ئاین و بیروباوەڕی ئەوانەی لەوێدا دەژین هەرچییەک بێت. واتە ئەو کۆمەڵگەی موسڵمان بەوە نازانێت کە لە خەڵکانێکی موسڵمان پێکهاتبێت، بگرە بەوەیە تاچەند ملکەچی حوکم و شەریعەتی خوان. بەکورتییەکەی بەلای ئەوەوە جێبەجێکردن و پەیڕەوکردنی شەریعەت و بەرنامەی خوا، تاکە پێوەرێکە کە کۆمەڵگەیەک دەکاتە کۆمەڵگەیەکی موسڵمان و ئیسلامی.

تەکفیر و توندوتیژی لە "سەید قوتب"ەوە بۆ قاعیدە

فۆرمەلاکردنی ئایدیۆلۆجیای تەکفیر لەسەر دەستی "سەید قوتب"، بوو بە ئەنگێزەیەک بۆ بەکارهێنانی توندوتیژی لە کۆمەڵگە ئیسلامییەکان و دواتریش لە تەواوی ناوچە جیاجیاکانی دنیادا. ئەڵبەت کە "سەید" لەسێدارە دەدرێت و لای زۆربەی زۆری ئیسلامییەکان دەبێتە شەهیدێک کە لەپێناو ئایدیایەکدا سەری ناوەتەوە، ئەوەندەی تر بیرو بۆچوونەکانی کاریگەرتر دەبن و سنوورەکانی وڵاتی میسر دەبڕن و کاریگەری لەسەر یەک بەیەکی بزاوتە ئیسلامییە جیهادییەکان جێدێڵن.

لەژێر کاریگەری "مەودوودی" و"سەید"دایە، "سەعید حەوا" وەک یەکێک لە سەرکردە دیارەکانی ئیخوان موسلمین لە سووریا، داوا دەکات سەرلەنوێ ئیخوان خۆی رێک بخاتەوە و لە هێزێکی بانگخوازی مەدەنییەوە، بگۆڕێت بۆ حیزبێکی رادیکاڵی جیهادی بەناوی حیزبوڵلاوە. لە لوبنانیش بەهەمان

شـێوە "فـەتحی یەکن"، بەشـوێن پێـهـەڵگرتنی (مـعـالم) و (في الظلال)، داوا دەکات موجاهیدانی ئیسلام، دنیا بەزیندانی مرۆڤی ئیماندار و بەهەشتی کـافـران بزانن و وەها خـۆیان پەروەردە بکەن بە رادەی خـۆشـەویستی بێباوەڕان بۆ ژیان، مردنیان خۆش بوێت و تەمەننای بکەن.

بێگومـان پەروەردەیەکی لەم جـۆرە، دەبێـتـە مـایەی دروسـتکردنی کارەکتەرێکی شەڕانگێز و توندرۆ کە کۆمەڵگە بەدوژمنی خۆی دەزانێت و وەک سەرزەمـینی کوفر و جـەهالەت لێی دەڕوانێ. لە حـەفتاکانی سەدەی رابردوودا لەژێر کاریگەری بۆچوونەکانی "سـەید قـوتب دا، گـرووپگەلێکی ئیسلامی دەبینین بەناوی (تەکـفیر و هیجرە) وە کـە لەگـەڵ دەسـەڵات و کۆمەڵگەدا دەکەونە شەڕێکی بێ ئامانەوە، هەر لە "شـوکری موستەفا"وە بۆ" عەبدول سەلام فەرەج"و "عەتا تایل" و "خالید ئیسلامبولی"، تا دەگاتە تاڵیبان و قاعیدە و گرووپە توندرۆکانی تری دنیا.

هەوڵی لێبڕاوانەی تەواوی ئەم گرووپانە بۆ ئەوەیە، مرۆڤایەتی لە زەڵکاوی جاهیلییەتی تازە بێننە دەرێ و جارێکی تر ئیسلامـیان پێ ئاشنا بکەنەوە، چونکە ئەمانیش لەژێر کاریگەری ئەو بۆچوونەی "سەید قوتب"دا پێیان وایە: (لەمڕۆدا نە ئیسـلام بوونی هەیە و نە موسڵمان، هەرچەندە زۆرێک پێیان خۆشە ببنە موسڵمان و پێیان بڵێن موسڵمان، بەڵام دەبێت ئەو هەقیقەتە تاڵە بدەین بە رووياندا کـە ئەوان مـوسـڵـمـان نین، بگرە کـافـر و گـومـڕاو بتـپـەرستن و پێـویسـتـە سـەرلەنوێ و لـەسـەر بنەمـایەکی تازە، باوەڕ بە پەیامەکەی محەمەد نوێ بکەنەوە و بێنەوە ژێر چەتری ئیسلام).

ئەو توندوتیـژی و تیـرۆر و کـوشت و بڕە بێـئـامـانەی لـە نیـو سـەدەی رابردوودا دەیبـینین، بەرهەمی ئەم جـۆرە بیـرکـردنەوەیەیە کـە جـیـهـان بە کوفرستانێکی گەورە دەبینێت. لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا، دەکرێت بڵێین ئەو رەخنە زۆر توند و زبرانەی هەر لە زووەوە "سەید قوتب" ئاڕاستەی ئەمەریکا

و شارستانییەتی خۆرئاوای کرد، سەرەتای دەسپێکردنی دوژمنایەتییەکی توند بوو لە نێوان ئیسلامیستەکان و وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکادا. بێ ئەوەی ئیسلامییەکان دوای ئەو هەموو ساڵە لە مردنی "سەید قوتب"، هەوڵی ئەوە بدەن بۆچوونەکانیان لەسەر ئەو وڵاتە بگۆڕن و بەو چاوە سەیری بکەن کە کۆمەڵگەیەکی فرە کولتوور و فرە ئاینی و فرە ئەتنیکە، واتە کۆمەڵگەیەکی کراوەیە (بە وتەی کارل پۆپەر)، نەک هەر بەدیدگا قیقهییە تەقلیدییەکە لێی بڕوانن وەک سەرزەمینی کوفر. ئەو دیدگایەی لە ئێستادا لە گوتاری رێکخراوی قاعیدەدا بەدی دەکەین و کاریشی پێ دەکات، وەک ئەوەی لە هێرش و پەلامارەکانی سەر مانهاتن و واشنتۆن و پەنسلڤانیادا بینیمان لە یازدەی سێپتەمبەری ساڵی ٢٠٠١دا.

ئەم ئایدیۆلۆجیا ترسناک و پڕ توندوتیژییەی تەکفیرکردنی دنیا کە بە "مەودوودی" دەستی پێ کرد و دواتر "سەید قوتب" چوارچێوەیەکی کۆنکرێتی پێ بەخشی، ماڵوێرانی زۆری بەدوای خۆیدا هێنا.. هەندێک لەوانەی لەسەر ئیسلامی سیاسی و ناوەندی ئیسلامی ماڵن، هەر زوو درکیان بە مەترسیی ئەم جۆرە گوتارە کردو لە هەوڵی بەرپێ گرتنیدا بوون. نموونەکانیان وەک "حەسەن هوزەیبی" لە کتێبی (دعاة لاقضاة) کە تەرخانە بۆ بەرپەرچدانەوەی "مەودوودی" و ئەوانەی شوێن پێی ئەویان هەڵگرتووە، لەگەڵ "یوسف قەرزاوی" و "شێخ محەمەد عەبدوللەتیف سەبەکی"، سەرۆکی پێشووتری لێژنەی فەتوا لە ئەزهەر.

تا ئێستاش زۆرێکی زۆر لە ئیسلامییەکان بەمیانڕەو و توندڕەویانەوە، کە باس دێتە سەر بەرپرسیارکردنی "ئەبو ئەعلای مەودوودی" و "سەید قوتب" لە ئاست توندوتیژی و پەرگیری گرووپە جیهادییە رادیکاڵەکاندا، جاڕس دەبن و هەوڵێکی زۆر بەخەرج دەدەن بۆ ئەوەی بەرگری لەو دوو کەسە بکەن و تۆمەتی تەکفیرکردنی کۆمەڵگە و دەوڵەتیان لە کۆڵ بکەنەوە. ئەمەش بۆ

خـــۆی كـــارێكـی قـــورس و زەحـــمـــەت و نەكـــردەیە، لەبەرئەوەی دەقی نووسینەكانیان زۆر بە ڕوون و رەوانی باس لەوە دەكەن و نایشارنەوە.

بێبەریكردنی "مەودوودی" و "سەید قوتب"و دەقەكانیان لە رەفتار و كردەوەی ئیسلامیستەكان، رێک و راست بەو هەولانە دەچێت كە زۆرێک لە ماركسیستە دۆگماتیستەكان دەیدەن، بۆ ئەوەی "ماركس" و دەقەكانی لە رەفتار و كار و كردەوەی هێزە ماركسی و حزبە كۆمۆنیستەكان جیا بكەنەوە. كاری ئەو دوو لایەنەش (چ ماركسییەكان و چ ئیسلامییەكان)، هەوڵێكی بێهوودەیە.

یازدەی سێپتەمبەر و ئیسلامییەکانی کوردستان

"جوولەکە و کافر خۆیان ناتەقێننەوە، ئەوەی موسڵمان نەبێت ئەوەی لە دەست نایەت. دەبێت بەهەشتت چاک لێ دیار بێت، ئەوجا دەتوانیت خۆت بکەیتە قومبەلە... ئەوە لەبەر زێدە دیموکراسییان نییە، لەبەر ترسنۆکییانە. لەبەر ئەوەیە باوەشیان بەژیانی دنیادا کردووە، ئەوە موسڵمان نەبێ کەس ئەوەی لە دەست نایەت".

عەلی باپیر

هەڵوێستی ئیسلامییەکانی کوردستان

لە ڕووداوەکانی ١١ی سێپتەمبەر

لەم نووسینەدا هەوڵ دەدەم لەسەر دوو تەوەر قسە بکەم، یەکێکیان هەڵوێستی هێزە ئیسلامییەکانی کوردستانە لە ئاست هێرش و پەلامارەکانی قاعیدە لە یازدەی سێپتەمبەردا بۆ سەر وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا، ئەوی تریان هەلومەرج و ستراتیجی کارکردنی ئیسلامی سیاسییە لە کوردستاندا، دوای ئەو ڕووداوە و دوای پرۆسەی ئازادکردنی عێراق و کۆتاییهاتنی حوکمڕانی بەعس.

پڕ ئاشکرایە ڕووداوەکانی یازدەی سێپتەمبەر و پەرچەکرداری ئەمەریکا و ڕۆژئاوا، لە بەرانبەر قاعیدە و ئیسلامییە رادیکاڵەکانی دنیادا، دوو دەستکەوت و دوو بەرەنجامی گرینگی بۆ ئەم هەرێمەی ئێمە تێدا بوو. یەکێکیان ژێرە و ژوورکردنی دەسەڵاتەکەی "سەدام حسێن" و کۆتاییهێنان بوو بە ستراتیجی کوردقڕان و جینۆسایدکردنی میللەتی ئێمە بەیەکجاری، ئەوی تریشیان تارومارکردنی ئەو هێزە ئیسلامییە پەرگیرە بوو کە ئەندامانی جوندلشام (باڵی رائید خرەیسات) و گەنجانی کەتیبەی دووی سۆرانی ناو بزووتنەوەی ئیسلامی، بەناوی (جوندلئیسلام لە کوردستان) دا دروستیان کرد و لە بەرواری ٢٠٠١/٩/١ خۆیان ئیعلان کرد.

کاردانەوەکانی ئەمەریکا و ڕۆژئاوا دوای یازدەی سێپتەمبەر نەبوایە، ئەم هەرێمەی ئێمە مەحکووم بوو بەوەی لە نێوان بەرداشی هەڕەشە و مەترسی، دەسەڵاتی "سەدام حسێن" لە بەغدا و هۆردووی موجاهیدەکانی (جوند و ئەنسار) لە ناوچەکانی هەوراماندا بیگوزەراندایە. بەکورتییەکەی ئەگەر

ڕووداوەکانی یازدەی سێپتەمبەر بۆ هەندێ (بەڵا) بووبێت، ئەوا بۆ هەرێمی کوردستان (خەڵاتێک) بوو کە تارمایی دوو هێزی ترسناک و شەڕانگێزی لە کۆڵ کردینەوە.

ئەوەی لەم بەشەی ئەم نووسینەدا دەمەوێت لەسەری بووەستم، نیشاندانی هەڵوێستی ئیسلامییەکانی کوردستانە لە ئاست هێرش و پەلامارەکانی یازدەی سێپتەمبەردا. بێگومان دە ساڵ تێپەڕبوون بەسەر ڕووداوەکەدا، مێژوویەکی باشە بۆ ئەوەی مرۆڤ بتوانێت بەوردی هەڵوێستی هێزە ئیسلامییەکانی کوردستانی تێدا دیاری بکات و ڕا و سەرنجی ئەوانی تێدا بزانێت. بەو پێیەی لە دە ساڵی ڕابردووشدا هەریەک لە کۆمەڵ و یەکگرتوو، دوو دیارترین و گەورەترین هێزی ئیسلامی سەر ساحەی کوردستان بوون، ئەوا زیاتر قسە و هەڵوێستی ئەوان دەکەین بەپێوەر و لەلای ئەوان دەوەستین.

تەواوی هێزە ئیسلامییەکانی دنیا (سەرەڕای جیاوازی زۆری نێوانیشیان)، بەڵام لە هەندێ پرس و مەسەلەدا یەک دەنگ و یەک هەڵوێستن، گرینگترین ئەو مەسەلانەش (کێشەی فەلەستین و دژایەتیکردنی ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا و شارستانییەتی ڕۆژئاوا و دەوڵەتی ئیسرائیلە). بەو پێیەشی هێرش و پەلامارەکانی یازدەی سێپتەمبەری ساڵی ٢٠٠١ بۆ سەر پەنتاگۆن و مانهاتن بوون، وەک دوو سمبولی سەربازی و ئابووری ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا، ئەوا تەواوی هێزە ئیسلامییەکانی دنیا بەو کردەوانە خۆشحاڵ بوون و سەبووریيان هات و زۆربەی زۆریشیان بەئاشکرا زەماوەندیان گێڕا. ئەمەش بۆ خۆی تاوانێکی تر بوو، چونکە وەک شاعیری گەورە و دیاری عەرەب "ئەدۆنیس" دەڵێت: (خۆشحاڵبوون بە تاوانێک، تاوانێکی ترە).

بەهەرحاڵ لەسەر ڕووداوەکانی یازدەی سێپتەمبەر لەلایەن هێزە

ئیسلامییەکانی دنیاوە (بەئاشکرا و ژێربەژێر) ئیجماعێک هەبوو، ئیسلامییەکانی کوردستانیش لە دەرەوەی ئەو ئیجماعەدا نەبوون. وەک بەڵگەیەک و دەرهەق بەو مەسەلەیە، ئەمیری کۆمەڵی ئیسلامی قسەیەکی هەیە دەڵێت: (ئیسلامییەکانی کوردستان و هی هەموو دنیاش، پێویستە یەک دەنگ و یەک هەڵوێست بن، لەسەر ئەو شتانەی بەڵگەی شەرعییان لە سەرە و بەهەق و رەوای دەزانن). بڕوانە: (عەلی باپیر: رۆژنامەی هاوڵاتی، ژمارە -٤٦ بەرواری یەکشەمم ٢٨/١٠/٢٠٠١).

قسە و لێدوان و هەڵوێست و نووسینی کاربەدەست و کادیر و هەڵسووڕاوانی کۆمەڵ و یەکگرتوو، نیشاندەری ئەوەن کە ئەوانیش وەک تێکڕای ئیسلامییەکانی دنیا، ئەگەر رێک و راستیش لەگەڵ هێرش و پەلامارەکانی موجاهیدەکانی قاعیدەدا نەبووبن، ئەوا بەهیچ کلۆجێک ئیدانەی ناکەن و لە دژی ناوەستنەوە. لێرەدا بۆ ئەوەی هەر قسەی رووت نەکەین و حوکم نەدەین، بە بەڵگەوە هەندێ نموونە بەرچاو دەخەین کە کەم تا زۆر هەڵوێستی یەکگرتوو و کۆمەڵمان نیشان دەدەن، وەک دوو هێزی دیار و کارای سەر ساحەی سیاسی لە هەرێمی کوردستان.

یەکگرتووی ئیسلامی و پاکانەکردن بۆ قاعیدە

ئیسلامی سیاسی لە کوردستاندا ئەگەر دەقاودەقیش کۆپی ئیسلامی سیاسیی عەرەبی نەبێت، ئەوا کاریگەری زۆر و زەوەندی ئەوانیان لە سەرە و لە زۆر مەسەلەدا دەکرێت وەک درێژکراوەی ئەوان سەیریان بکەین. گوتار و دنیابینی و بەرنامەی کارکردنی هێزە ئیسلامییەکانی ئێمە، زۆر بەتۆخی تارماییی هێزە ئیسلامییە عەرەبییەکانی لەسەر دیارە. لە یەکگرتووەوە بیگرە وەک باڵی ئیخوان موسلمینی ناو کوردستان، تا دەگاتە سەر کۆمەڵ و بزووتنەوە و نەهزە و جوند و ئەنسار ئیسلامی جاران.

یەکگرتوو لەژێر ئەم کاریگەرییەتییەدا و لە رێی سەرۆکی ئەنجوومەنی

سەرکردایەتی حزبەکەیانەوە (عەرەب و ئیسلامی سیاسیی عەرەبی دەکات بە قیاس و شاهیدێک)، لەسەر ئەوەی کە کارە تیرۆریستییەکانی یازدەی سێپتەمبەر زایۆنیزمی جیهانی ئەنجامی داوە، نەک "محەمەد عەتا" و "رەمزی بن شیبە" و مەروان شێحە". ساڵێکی رەبەق دوای رووداوەکە و لە شەوی ١٠ -٢٠٠٢/٩/١١ دا، "محەمەد رەئووف" سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی یەکگرتوو لە بەرنامەی گفتوگۆی سێشەمدا دەڵێت: (ئەمە کاری گرووپێکی بچووکی وەک قاعیدە نییە و ئەو عەرەبانەشی قسە لەسەر ئەم رووداوە دەکەن، بەدەستی حەرەکەی سەهیۆنی دەزانن). لەلایەکی ترەوە یەکگرتوو لە رێی وتەی سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتییەکەیەوە، نەک هەر هەڵوێستی دژ بەرامبەر کردەوە تیرۆریستییەکانی یازدەی سێپتەمبەر وەرناگرێت، بگرە لە هەوڵی پاکانەکردنێکی زەق و زۆپدایە و ئەم قسانەی "محەمەد رەئووف"یش بەڵگەی زیندوون: (مەسەلەکە هێندە گەورەیە، لە سەروو توانای بن لادن و چەند نەفەرێکەوەیە. ئەگەر بن لادن بەدەنگ و رەنگی خۆشی تەئکیدی لەوە کردبێتەوە کە خۆی ئەو کارەی ئەنجام داوە، ئەوە هەمووی فەنی ئیعلامییە و دەکرێت تەرتیب بکرێت، لە رێی فنوونی تەکنۆلۆجیای ئیعلامییەوە کە هەیە). هەر لە درێژەی ئەو پاکانە بۆ کردنانەی سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی یەکگرتوودا، دووپاتی دەکاتەوە کە: (بەڕاستی ئێمە تائێستاش تەسەورمان بۆ دروست نابێت، قاعیدە بەو بچووکییەوە بتوانێت ئیشی وا گەورە بکات).

ئەمە هەڵوێستی یەکگرتووە لە دوای ساڵێک لە هێرش و پەلامارەکانی یازدەی سێپتەمبەر، بۆ سەر وڵاتە یەکگرتووەکان و پاکانەکردنەکەشی لە کاتێکدایە کە قاعیدە، بەدەنگ و رەنگ و بەزمانی خۆیان ئیعلانی دەکەن کە ئەو هەڵمەتە موقەدەسە بەرهەمی رەنج و کۆششی ئەوانە و جیهادی ئەوانە لە دژی زلهێزێکی وەک ئەمەریکا.

وەک هەر هێزێکی ئیسلامی سیاسی، کۆمەڵیش ئیدانەی ئەو کردەوانەی رێکخراوی قاعیدە ناکات و هاوسۆزە لەگەڵ موجاهیدەکانیدا. ئەگەر یەکگرتوو لە رێی پاکانەکردنەوە بۆ قاعیدە، هاوسۆزی خۆی نیشان دابێت، ئەوا کۆمەڵی ئیسلامی لە رێی پێداگیرکردنی بێ پێچ و پەناوە ئەوەی کردووە. قسە و لێدوانەکانی ئەمیری کۆمەڵ، بەروون و رەوانی هەڵوێستی کۆمەڵ لە رووداوەکانی یازدەی سێپتەمبەر و دواتری رێکخراوی قاعیدە ئاشکرا دەکەن.

لە گفتوگۆیەکی درێژی رۆژنامەی (میدیا)دا کە لە ژمارە (٢١٧)ی بەرواری ٢٠٠٥/١/٢٢ دا بڵاو کراوەتەوە، "عەلی باپیر" دەڵێت: (من ئێستاش دەڵێم، بەرهەڵستیکردنی ئەمەریکا کارێکی رەوایە) و بەئاشکراش رای دەگەیەنێت کە (ئەسڵەن خۆ تەقاندنەوەی پێی تیرۆر نییە). لە کۆنگرە رۆژنامەوانییەکەی شەوی ٢٠٠٥/١١/١٥ دا دەڵێت: (ئێمە کوشتنی خەڵک و رەشەکوژی بە تیرۆر تێناگەین).

ئەگەر یەکگرتوو لە رێی "محەمەد رەئووف"ی سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتییانەوە، هێرش و پەلامارەکانی یازدەی سێپتەمبەر بەدەستی حەرەکەی سەهیۆنی بزانن و جوولەکە و کافری پێ تاوانبار بکەن و ئەستۆپاکی قاعیدە لەو تاوانە رابگەیەنن، ئەوا "عەلی باپیر" بەپێچەوانەوە و زۆر راشکاوانە دەڵێت: (جوولەکە و کافر خۆیان ناتەقێننەوە، ئەوەی موسڵمان نەبێت ئەوەی لە دەست نایەت. دەبێت بەهەشتت چاک لێ دیار بێت، ئەو جا دەتوانیت خۆت بکەیتە قومبەلە. ئەوە لەبەر زێدە دیموکراسییان نییە، لەبەر ترسنۆکییانە و لەبەر ئەوەیە باوەشیان بەژیانی دنیادا کردووە. ئەوە موسڵمان نەبێت، کەس ئەوەی لەدەست نایەت). بڕوانە: (عەلی باپیر: هەفتانەی میدیا، ژمارە ٢١٧ بەرواری ٢٠٠٥/١١/٢٢).

لای یەکگرتوو ئەوەی کارەکەی کردووە قاعیدە نییە و کەسانی ترن، ئەوە زایۆنیزمە چەپەڵەکانن ئەو کارانە دەکەن و قاعیدەیەکی گچکە، لەعەوەی کارێکی وا قورس و زەحمەت نایەت. بەڵام کۆمەڵ ئەو کارە بە بەرهەمی باسک و بازووی موسڵمانانی موجاهید دەزانێ و نەک وەک کردەوەی تیرۆریستی نایناسێنێ، بگرە بە کارێکی تەواو رەواشی دەبینن (من ئێستاش دەڵێم، بەرهەڵستیکردنی ئەمەریکا کارێکی رەوایە).

لەو پەرەگرافەدا ئەمیری کۆمەڵی ئیسلامی، خۆتەقاندنەوە دەکاتە تایبەتمەندییەکی کارەکتەری موسڵمان و خاسیەتێکی ئیسلامی و جوولەکە و کافرانی لێ بەری دەکات.. ئەو دێت لێرەدا موسڵمانان وەک مەعشەرێکی مەرگدۆست و تەرێزکردوو لە ژیان نیشان دەدات، جوولەکە و کافرانیش (کە مەبەست لێیان ئەمەریکایی و ڕۆئاواییەکانن)، وەک کەسانی ژیاندۆست و پەرۆشی زیندەگی وێنا دەکات.

موسڵمانان وەختێ بەهەشت بەچاکی دەبینن، رق لە ژیان هەڵدەگرن و دەبنە دینامێت و تی ئێن تی و ژیان و بوونەوەرەکانی خوا لەسەر زەوی تارومار دەکەن و دۆزەخ دەخوڵقێنن، بەڵام جوولەکە و ڕۆئاواییە ترسنۆکەکان لەبەرئەوەی چاویان بەچاکی بەهەشت نابینێ، تەرێز لە مەرگ دەکەن و لەوە دەترسێن ببنە بۆمبی تەوقیتکراو و باوەش بەژیاندا دەکەن و ئاوێزانی زیندەگی دەبن.

لە هەڵوێستی کۆمەڵ و یەکگرتوودا دەرهەق بەهێرش و پەلامارەکانی سەر نیویۆرک و واشنتۆن، (قاعیدە بووبێت یان نا)، گرینگ ئەوەیە هیچیان ناچنە ژێرباری سەرکۆنەکردنی کردەوە تیرۆریستییەکە و هەریەکە و بەجۆرێک، پاساوی بۆ دێننەوە و قاعیدەی بێگوناه لێ دەردەکەن. بێگومان ئەمەش هەر بەتەنیا هەڵوێستی کۆمەڵ و یەکگرتوو نییە، بگرە هەڵوێستی تێکڕایی ئەو گرووپ و ڕێکخراوانەیە لە جیهاندا کە لەژێر چەتری ئیسلامی سیاسیدا کۆ دەبنەوە.

ئیسلامییەکان گێڕیان گۆڕی

ڕۆژی سێشەم بەرواری ٢٠١٠/٧/٦و لە ژمارە (٢٣١)ی هەفتەنامەی (ئاوێنە)دا، "دڵشاد گەرمیانی" ئەندامی مەکتەبی سیاسی کۆمەڵی ئیسلامی – ئێران، وتارێکی لەژێر سەردێری (بیروباوەڕ و بەرژەوەندی لە شەڕێکی نابەرانبەردا) بڵاو کردووەتەوە و تێیدا ترسی خۆی لە گێرگۆڕینی ئیسلامییەکانی کوردستان نیشان دەدات (ئەڵبەت لەناو هەمووشیاندا بەتایبەتی، مەبەستی هێز و ڕێکخراوەکەی خۆیەتی کە کۆمەڵی ئیسلامییە).

"دڵشاد گەرمیانی" لەو وتارەیدا، بەم شێوەیە شەرحی واقیعی حاڵی ئێستای ئیسلامییەکانی کوردستان دەکات و دەڵێت: (پاش چەند ساڵێکی تر، دەبینە تەیرێکی سەیر و سەرسوڕهێنەر. نە لە ریزی ئیسلامی پۆلێن دەکرێین، نە عەلمانیش دەمانگرێتە خۆی. سەر لە خۆمان و خەڵکیش دەشێوێنین، ئەو کاتەش نابێت ناهەقی ئەو کەسانە بگرین کە گاڵتەمان پێ دەکەن، یان بە گوتەی خەڵکی سلێمانی پێمان دەڵێن: ئیسلامییەکان گێریان گۆڕی).

ئەم پەرەگرافە لەم وتارەی "دڵشاد گەرمیانی"دا ناچارمان دەکات بەوەی بپرسین: (ئەرێ بەڕاست ئیسلامییەکانی کوردستان گۆڕان یان بەقەولی دڵشاد گەرمیانی گێریان گۆڕی، یاخۆ ئەوە زەبری ئەمەریکا و گۆڕانکارییەکانی دنیای دوای یازدەی سێپتەمبەر و پرۆسەی ئازادکردنی عێراق و ئەفغانستان و تارومارکردنی ڕێکخراوی قاعیدە بوو، هەندێ لە ئیسلامییەکانی کوردستانی ناچار بە گۆڕان کردو، هەندێکی تریشیانی لەسەر ساحەی هەرێمی کوردستان پایەماڵ کرد؟).

بێگومان لە هەرێمی کوردستاندا بەرەنجامێکی گرینگی جەنگی دژە تیرۆر و پرۆسەی ئازادکردنی عێراق، لەناوبردنی ڕژێمە دیکتاتۆرییەکەی بەعس بوو، لەگەڵ پاککردنەوەی ناوچەکانی هەورامان لە گرووپی ئەنسار ئیسلام و

پاشـانیش گۆڕینی سـتـراتیـجی کـار و بەرنامـەی هـێـزێکی وەک کـۆمـەڵی ئیسلامی بوو.

لەگـەڵ ڕاپـەڕینی خـەڵکی کـوردسـتـان لە بەهاری ١٩٩١دا، ئیـسـلامی سیاسی دەبێتە بەشێک لە واقیعی سیاسی هەرێم و لە ڕووی جەماوەرییەوە دەبنە هێزی سێیەمی کوردستان. سەرباری ئەو لەشکرە زۆرەی بزووتنەوەی ئیسلامی و ئەو جبەخانە گەورە و ئەو ڕووبەرە جوگرافییە بەرفراوانەی لەبن دەسـتـیاندا دەبێت، بەڵام تا بەراییـیـەکانی سـەدەی بیـست و یەک و تاخـۆ ئیعلانکردنی (جوندلئیسلام) لە ٢٠٠١/٩/١دا، ئیسلامی سیاسی بەو فۆرمە شەڕانگێز و پەرگیرییەوە خۆی نانوێنێت.

بە هاتنی (جوندلئیسلام)، تەحەولێکی گەورە و چاوەڕواننەکراو بەسەر کارکردنی ئیسلامی سیاسیدا دێت لە کوردستان. "خرەیسات و زەرقاوی و ئەبوعـەبدوڵای شـافـعی"، نموونەیەکی تری ئیـسـلامی سـیـاسی نیـشـانی کۆمەڵگەی کوردی و هێز و لایەنە عەلمانی و ئیسلامییەکانی تر دەدەن.

بێگومـان مـانـەوەی ئەو یەک دوو سـاڵە کـەمـەی ئەم هێـزە لە نـاوچەکـانی هەورامـاندا، بەئاشکرا دەری خست گـەر زەبر و هێـزی ئەمـەریکاییـیـەکـان نەبووایە، زەحـمـەت بوو هـێـزە کـوردییـەکـانی وەک پارتی و یەکـێـتی بیـانـتـوانیـایـە، بەر بە هەڕەشـە و مـەترسی ئەو گـرووپانە بگرن و چالاکـیـەکـانیـان سنووردار بکەن. لێـرەوە کـاتێک ئەمـەریکاییـیـەکـان لە چوارچێوەی شـەڕی دژە تیرۆر و پرۆسـەی ئازادکردنی عێراقدا، دێن و ئەو ناوچانە لەم هێزە رادیکاڵە ئیسلامییە پاک دەکەنەوە، بەتەنیا نابنە مـایەی هەڵکەندنی (جـوند و ئەنسـارولئیـسـلام) لە ناوچەکـەدا، بگرە لەگـەڵیـشـدا هەلومـەرجـێکی سـیاسی تازەی واش دێننە گـۆڕێ کـە هێزە ئیـسـلامـیـیـە سیاسییەکانی تری کوردستان، شێلگیرانەتر کاری سیاسی بکەن و لە زۆر ڕووەوە خۆیان بگۆڕن.

من بۆ خۆم له وتارێکی چەند ساڵی پێشوومدا له ڕۆژنامەی (ئاوێنە)دا بەناوی (ئیسلامی سیاسی و گۆڕان کۆمەڵی ئیسلامی وەک نموونە)، کەم تاکورتێک باسی گۆڕانی هێزە ئیسلامییەکانم کردووە و وەک نموونەیەکی بەرجەستەش لەسەر کۆمەڵی ئیسلامی وەستاوم، لە دوای پرۆسەی ئازادی عێراقەوە. باسم لەوە کردووە کە گۆڕانی خۆبەخۆ لە هەناوی گرووپگەلی ئیسلامی سیاسیدا، کارێکی زەحمەت و نەکردەیە. ئەو هێزانەی دەگۆڕێن و ستراتیجی کاری خۆیان دەگۆڕن، ناچار دەکرێن و جەبری مێژوو وایان لێ دەکات گۆڕانکاری بکەن، نەک قەناعەتی ناوەکی خۆیان.

له هەرێمی کوردستانیش ئەوەی وای کرد کۆمەڵ ببێت بە یەککگرتوو نەک ئەنسار ئیسلام، هاتنی ئەمەریکا بوو بۆ ناوچەکە. بەرهەمی ئەو هەلومەرجە تازەیە بوو کە لە ئاکامی پرۆسەی ئازادیی عێراق و جەنگی دژەتیرۆردا دروست بوو. واتە بەرەنجامێکی گرینگی دوای یازدەی سێپتەمبەر لە کوردستاندا، هەم ڕووخاندنی ڕژێمی بەعسە و هەم کۆتاییهێنانە بەمانەوەی ئەنسارولئیسلام لە کوردستان، لەگەڵ گۆڕینی کۆمەڵی ئیسلامی لە هێزێکی چەکداری و سەربازییەوە بۆ هێزێکی سیاسی و مەدەنی کە بەشداری لە پرۆسەی سیاسی وڵاتدا بکات، چ لە کوردستان بێت یان بەغدا.

خوێنەر بۆ ئەوەی لە هەقیقەتی ئەو وەرچەرخانەی کۆمەڵی ئیسلامی تێ بگات، با بگەڕێتەوە سەر نامەیەک و ڕوونکردنەوەیەکی "دڵشاد گەرمیانی" ئەندامی مەکتەبی سیاسی کۆمەڵی ئیسلامی کە لە ڕۆژنامەی هاوڵاتی ژمارە (١٩٠)ی ڕۆژی چوارشەم ٢٠٠٤/٩/٨و ژمارە (٢٦٠)ی چوار شەم ٢٠٠٦/١/٨دا بڵاو کراوەتەوە.

"دڵشاد گەرمیانی" لەو نامە کراوەکەیدا کە ئاراستەی "عەلی باپیر"ی کردووە، دەڵێت: (برا گەورەکەم، پێشهات و گۆڕانکارییەکانی ناوچەکە پاش لێدان و داگیرکردنی عێراق و ئەو زنجیرە زوڵم و ستەمەی کە لە ماوەی

رابردوودا له كۆمـەڵی ئیسـلامی كرا، هـۆكـارێكی سـەرەكی بوو بۆ بـەسـتنی كۆنگرە و گۆڕانكاریی لـە پەیڕەوی ناوەخـۆی كۆمـەڵی ئیسـلامی و شـێوازی كار و چۆنییەتی بیـركـردنـەوەی ڕووداوەكـانیش، كـاریگـەری زۆریان هـەبووە و هـەیە لەسـەر بیركردنەوەی هـەریەك لە ئەندامان).

لە شوێنێكی تریشدا دەنووسێت: (كۆمـەڵ بۆ ڕازیكردنی ئەمەریكاییيەكان، بڕیاری هەڵوەشاندنەوەی مەكتەبی عـەسكەری دا). كەواتە وەرگۆڕانی كۆمەڵ لە هـێـزێكی چەكـدار و عـەسـكەرییـەوە بۆ هێـزێكی سـیـاسـی و مـەدەنی، گۆڕانكارییـە تازەكانی دنیـا و سـەنگ و قـورسـایی ئەمـەریكا لە نـاوچەكـەدا دروسـتی دەكـات. ئەوە هـاتنی ئەمـەریكایە وا دەكـات، كۆمـەڵ دەسـتبـەرداری گـوتاری پەرگـیـری و چـەك و ئارم و دروشم و مـەكـتـەبی عـەسكـەری بێت و سـەرەڕای دەسـتگیركردنی ئەمیرەكەشیـان لەلایەن هێزەكانی ئەمـەریكاوە، شـێلگیرانـە سـەرقـاڵی پرۆسـەی سـیاسی عـێراق و كـوردسـتـان بن و وەك هێزێك بەشداری پرۆسەی هەڵبژاردنەكان بكەن.

هەرچەنـدە "عـەلـی باپیـر" لە ڕۆژنامـەی (هـاوڵاتـی) ژمـارە (٢٧٨)دا دەڵێت: (هیچ شتێك لە ستراتیجی ئێمەدا نەگۆڕاوە، تەنیا خۆمان لەگەڵ زرووفەكەدا گونجـانـدووە)، یان ئەوەی كـە "مـەلا كرێكار" لە ژمـارە (٦٧)ی هـەفـتـەنامـەی (ئاوێنەدا) دەڵێت: (باڵـی مامـۆسـتا عـەلی باپیـر پێی وایە – قـاتلوا واقتلوا – راســتــرە، بـا ئێــســتــاش بۆی نەكــرێت). بەڵام نـاچاركــردنـی كــۆمــەڵ بەدەستبەرداربوون لەو بـەرنامەی كار و سـتراتیـجەی جـارانی و تێكەڵكردنی بەپرۆسەی سیاسی، ڕەنگە لە داهـاتوویەكی نزیكدا شوناسی ئەو هێزە بكاتە شـوناسـێكی مـەدەنـی سـیـاسـی هـەمـیـشـەیی و وای لـێ بكات واز لە مـەیلی عەسكەرتارییەت و هێزی میلیشیایی بهێنێت.

بەگشتی دوای پرۆسـەی ئازادی عێراق و دوای هـاتنی هێزەكانی ئەمەریكا بۆ ناوچەكە، زۆرێك لە ئیسلامییەكانی كوردستان گۆڕانیان لە خۆیاندا كرد،

ڕەنگە (ئەنسارلئیسلام) و "مەلا کرێکار" لەوانەبن کە بە هەمان نەفەسی جاری جاران کار بکەن و بەردەوام بن. (ئەنسارلئیسلام) لەسەر زاری بەرپرسی ڕاگەیاندنی گرووپەکەیان کە "مەلا ئاکام"ە دەڵێت: (بەو خوایەی ئێمەی خەلق کردووە، تا ئیسلام سەرنەکەوێت و ئالای ئیسلام بەسەر هەموو ماڵێکی ئەم سەرزەمینەوە نەگەشێتەوە، بەردەوام دەبین لە جیهاد و تا تنۆکی خوێن لەگیانماندا مابێت بۆ جیهادکردن، لە ڕێی خوادا شەڕ دەکەین). بڕوانە: (هەفتەنامەی ئاوێنە، ژمارە - ٩- سێشەمم ٢٠٠٦/٣/٧). یان ئەوەی "مەلا کرێکار" هەتا ئێستاش سوورە لەسەر ئەوەی بڵێت: (ئوسامە بن لادن تاجی سەری ئوممەی ئیسلامە).

بەهەر حاڵ یازدەی سێپتەمبەر و شەڕی دژە تیرۆر وایان کرد، ئیسلامی سیاسی (بەتایبەت تایپە ڕادیکاڵی و جیهادییەکەی)، لە کوردستاندا بپووکێتەوە و بکەوێتە پەڕاوێزەوە، لە بەرانبەریشدا ئەو هێزانە بێنە پێشی کە بڕوایان بەکاری سیاسی و مەدەنی هەیە.

لەم چەند ساڵەی دواییدا هاتنی ئەمەریکا ئیسلامییەکانی کوردستانی ناچار کرد، تێکەڵ بەپرۆسەی سیاسی بن و لە جاران زیاتر مەدەنییانە ڕەفتار بکەن. هاوکات لە دوو ساڵی ڕابردووشدا، هاتن و دروستبوونی بزووتنەوەی گۆڕان وای کرد ڕۆڵی ئۆپۆزسیۆن وازی بکەن.

لە بیست ساڵی دوای ڕاپەڕیندا، ئیسلامییەکانی کوردستان دەستیان دەدایە چەک و شەڕی ناوخۆیان دەقەومان، یان دەبوونە پاشکۆی یەکێتی و پارتی و لە چاکترین حاڵەتیشدا دەبوونە ئۆپۆزسیۆنێکی شەرمن و بێدەنگ و پاسیڤ. تەنیا لەگەڵ دروستبوونی گۆڕاندایە، زمان دەگرن و دێنە قسە.

ناڵەباری و بێ سەروبەری بارودۆخی کوردستان لەم بیست ساڵەی ڕابردوودا، چەندەی بەئەستۆی یەکێتی و پارتییە وەک دوو هێزی دەسەڵاتدار، ئەوەندەشی بەئەستۆی ئیسلامییەکانە کە نەیانتوانیوە لە هیچ

قـۆناغێکدا، وەک ئۆپۆزسـیـۆنێکی مـەدەنی رەفـتـار بکـەن و ئەم ولآتە لە زۆر کێشـە و قـەیران دوورخـەنـەوە.

فێندەمێنتالیزمی ئیسلامی وەک پەتایەک

عەبدولوەهاب موئەدەب و پرسی فێندەمێنتالیزمی ئیسلامی

"ئەگەر دەمارگیری دەردی کاتۆلیکییەت بێت، نازیزمیش پەتای ئەڵمانیا بێت، ئەوا بێگومان فێندەمێنتالیزم دەرد و نەخۆشی ئیسلامە".

عەبدولوەهاب موئەدەب

سەرچاوەی نەهامەتییەکە

هێرش و پەلامارەکانی یازدەی سێپتەمبەر چەند خوێنی رشت، ئەوەندەش مەرەکەبی بەنووسەران رشت و ئەوەندەش لاپەڕەی بە بیریاران و لێکۆڵیاران و رۆشنبیران رەش کردەوە. بەدرێژایی تەمەنی فێندەمێنتالیزمی ئیسلامی کە خۆی لە سەروو هەشت ساڵێک دەدات، هیچ کات هێندەی دوای یازدەی سێپتەمبەری ٢٠٠١ باسوخواسی لە بارەوە نەنووسراوە. لە ولاتانی ئیسلامییەوە بیگرە تا ولاتانی ئەورووپی و ولاتەیەکگرتووەکانی ئەمەریکا.

"عەبدولوەهاب موئەدەب" یەکێکە لەو ئەکادیمیستە تونسییانەی، سالانێکی زۆرە لە فەرەنسا دەژی و یەکێکە لەوانەی لە ماوەی ئەم دە ساڵەی دوای پەلامارەکانی قاعیدە بۆ سەر نیویۆرک و واشنتۆن، زیاد لە کتێبێکی لەسەر هۆکار و بەرەنجامەکانی ئەو هێرشانە و لەسەر پرسی فێندەمێنتالیزمی ئیسلامی و ئیسلام وەک ئاینێک نووسیوە.

وەکی "هاشم ساڵح" لە کتێبی (داخرانی مێژوویدا) دەڵێت: (موئەدەب وەکی زۆربەی ئەو رۆشنبیرە عەرەبانەی لە تاراوگە دەژین، دوای هێرش و پەلامارەکانی یازدەی سێپتەمبەر، هەستی بەتووڕەیی و بێزارییەکی زۆر کردووە. هەر لەبەر ئەوە دەستی داوەتە قەڵەمەکەی و دید و بۆچوونی خۆی لەسەر ئەو کارەساتە گەورە بەیان کردووە. موئەدەب وەک عەرەب و موسڵمانێک هەست دەکات ئەو رووداوە، بەر لە هەرکەس بەرۆکی ئەو دەگرێت و چاوی فەرەنسیی و رۆئاواییەکانی لەسەر دەبێت، وەک ئەوەی پێی بڵێن: بۆچی ئاواتان پێ کردین؟ بەراست ئێوە کێن؟ ئاخۆ ئاینەکەتان رێ بەم جۆرە کارانە دەدات؟). بڕوانە (هاشم صالح: الانسداد التأريخي لماذا

فشل مشروع التنوير في العالم العربي ؟ – دار الساقي، بيروت الطبعة الاولى، ٢٠٠٧ ص ١٤٥).

ئەڵبەت ئەو وەک بیریار و ئەکادیمستێک، بەرانبەر بەو پرسیارانە وەڵامی سەرپێ و حازر بەدەست ناداتەوە و بەنووسینی ستوونێکی ناو رۆژنامەکان، ئەو مەسەلەیە لە کۆڵ خۆی ناکاتەوە، بگرە شێلگیرانە و بەچەند کتێبێک، شوێن ئەو پرسە دەکەوێت و هەوڵدەدات دەست بخاتە سەر سەرچاوەی برینەکان و چاوگی قەیرانەکە ئاشکرا بکات.

"عەبدولوەهاب موئەدەب" لە توونس و لە بنەماڵەیەکی ئاینیی ناسراوی ئەو وڵاتەدا پەروەردە بووە. شاعیر و نووسەر و ئەکادیمیستێکی دیارەو بەزمانی فرەنسایی دەنووسێت. زیاتر لە چل ساڵە لە پاریس دەژی. مامۆستای ئەدەبی بەراوردکارییە لە زانکۆی (نانت) و سەرنووسەری کۆوارێکی نێودەوڵەتییە بەناوی (دیدال). هەروەها لە رادیۆی کولتووری فرەنسا سەرپەرشتی پرۆگرامێک دەکات بەناوی (کولتوورەکانی ئیسلام).

بەو بەشدارییە بەرچاوەی کە لە کایەی رۆشنبیری فرەنسیدا هەیەتی، "موئەدەب" توانیویەتی کەم تا زۆر وەک "محەمەد ئەرکۆن" و "ئەمین مەعلوف" و "تاهیر بن جەلۆن"، خۆی بسەلمێنێت و شوێن دەستی دیار بێت. ئەگەرچی سەرەتاکانی بەشیعر و ئەدەب و عیرفانی ئیسلامی دەست پێ دەکات، بەڵام لە دوای رووداوەکانی یازدەی سێپتەمبەرەوە، توێژینەوە فیکرییەکانی لە بواری ئیسلام و مۆدێرنە و پرسی فێندەمێنتالیزمی ئیسلامیدا، زیاتر دەیناسێن و ناوبانگی بۆ پەیدا دەکەن. گرینگترین کتێبیشی کە دوا بەدوای رووداوەکانی سەر نیویۆرک و واشنتۆن نووسیویەتی و نێوبانگی بۆ پەیدا کرد و ساڵی ٢٠٠٢ خەڵاتی (فرانسوا مۆریاک)ی لەسەر وەرگرت، کتێبی (نەخۆشی ئیسلامە) کە بۆ زیاتر لە بیست زمانی جیاجیای جیهانی وەرگێردراوە.

لەو کـتـێـبـەدا "مـوئـەدەب" هەوڵێکی زۆر بـەخـەرج دەدات، بۆ ئـەوەی لە دەرەوەی حـوکـمی سـەرپێـیی و شـرۆڤـەی سـادە و سـاکـار، دەسـتـی بە سەرچاوەی نـەهامەتییەکانی جیهانی ئیسلامی بگات و لە هۆکارەکانی ئەو تاوانە زۆر گەورەیە حاڵی بێت کە لە یازدەی سێپتەمبەردا رووی دا. تاوانێک کە بەبڕوای ئەو رەگ و ریشـەکانی لە مێژوودایە، نەک تەنیا پەرچەکردارێک بێت لە دژی شالاّوی ڕۆئاواخوازی و بەمەکدۆنالیزەکردنی جیهان.

ئەوەی وا دەکات دید و بۆچوونەکانی "موئـەدەب" جیاواز بنوێنن، لە دید و بۆچوونی ئەو عەشاماتە قەڵەم بەدەسـتەی خۆیان بەداکۆکیکاری ئیسـلام و شـارسـتـانییـەتـی ئیـسـلامی دەزانن، ئـەوەیە کـە ئەم رەخنـەکـانی رووی لە ناوەوەیە و لە نووسینەکانیدا، رەخنەی توند ئاڕاستەی ئەقڵیەتی هاوچەرخی ئیـسـلامـی دەکـات. واتە ئەو تەواو لەسـەر ئـەو قـەناعـەتەیە کـە رەخنـەی بێ بناغە، هەمیشە رووی لە دەرەوەیە و ستراتیجی کارکردنی بەو ئاڕاستەیە کە سـەرچاوەی هەمـوو قـەیران و نـەهامـەتـییـەکـان، بداتە پاڵ ئەوی تر و خـۆی لێیـان بێبـەری بکات. ئەمەش بۆ خـۆی ئەرکە ئاسـان و بێ سـەرئێشـەکەی رەخنەیە. لە کـاتێکدا رەخنـەی جیـدی و راسـتـەقـینە، لەبری دەرەوە روو لە ناوەوە دەکات و بەر لەوەی ئامبازی ئەوی تر بێت و ئەوی تر تاوانبـار بکات، یەخەی خۆی دەگرێت و کێشەکان لەگەڵ خۆیدا یەکلایی دەکاتەوە.

لە دەسـپێکی کتێبی (نـەخۆشی ئیسـلام)دا کـە "مـحـەمـەد بەنیس" بەناوی (أوهام الاسـلام السـیـاسي) کـردوویەتی بـەعـەرەبی، دەڵێت: (عـەرەب و موسڵمانان وا ڕاهاتوون نەهامەتی و ماڵوێرانی ئیسلام بدەنە پاڵ ئەوی دی، هـەر بۆیـە لەبەردەم دادگـای مـێـژوودا هـەمـوو ئەوانە دەبینین کـە لە سـەدەی دوازدەهەمەوە دەستیان لەو نەهامەتییەدا هەبووە، وەک: خاچپەرستەکان، پاشـان مـەگۆل و تورکەکان، هەروەها کۆلۆنیالیزمی فرەنسی و بەریتانی و دواتریش ئیـسـرائیل و تا دەگـات بە ئیـمـپـریالیـزمی ئەمـەریکی. ئەم

گریمانەیەش هەرچی نەهامەتییەکە دەیداتە پاڵ ئەوی دی و بەرپرسیارێتی لە کۆڵ خۆمان دەکاتەوە). بڕوانە: (عبدالوهاب المؤدب: أوهام الاسلام الاسیاسي نقله الى العربیة: محمد بنیس والمؤلف دار النهار، بیروت الطبعة الاولى، ٢٠٠٢).

نووسەرانی وڵاتانی ئیسلامی بەگشتی، خاڵی هاوبەشی نێوانیان بەدرێژایی سەدەی رابردوو تا هەنووکەش، راکردنە لەو بەرپرسیارێتییە و زەقکردنەوەی رۆڵی ئەوی دی بێگانەیە، لە قووڵکردنەوەی قەیران و نەهامەتییەکانی جیهانی ئیسلامی. تا دواجار ئەم حاڵەتە دەبێتە پەتایەکی کوشندە و بەروونی لە بەرنامە و رەفتار و گوتاری فێندەمێنتالیزمی ئیسلامیدا رەنگ دەداتەوە.

ئەوەی (قاعیدە) لە رۆژی دروستبوونییەوە باسی لێ دەکات و بەکردەوە ئەنجامی دەدات، چییە جگە لە بەرپرسیارکردنی زەق و زۆپی رۆئاوا بەگشتی و ئەمەریکا بەتایبەتی، لە تێکڕای کێشە و نەهامەتییەکانی جیهانی ئیسلامی. بەڵام وەک "عەبدولوەهاب موئەدەب" باسی دەکات، یەکێک لە ئەرکە گرینگەکانی نووسەر (راستکردنەوەی ئەم هەڵە تێگەیشتنانەیە، دەستگرتنی ئەوانەیە کە وا بیر دەکەنەوە تا چاو بکەنەوە و لە خەونی غەفڵەتزەدەیی بەخەبەر بێن).

کەواتە ئەگەر زۆرێکی زۆر سەرچاوەی نەهامەتی و پەتای موسڵمانان و وڵاتانی ئیسلامی بدەن پاڵ دەرەوەی و هێزی ناحەزی دەرەکی، ئەوا "عەبدولوەهاب موئەدەب" بەپێچەوانەی ئەو قەناعەتە باوەوە پێی وایە سەرچاوەی کێشەکان بەپلەی یەکەم خۆمانین. هەر ئەمەش وای لێ دەکات رێک و راست بچێتە ناو بابەتەکە و بەدەنگی بەرز بڵێت: (ئیسلام دوچاری دەردێکی کوشندە بووە، ئێستاش کاتی ئەوەیە دەستنیشانی ئەو پەتایە بکەین و چارەسەری پێویستی بۆ بدۆزینەوە). بڕوانە: (هاشم صالح: الاسلام

و الانغلاق اللاهوتي الفصل الرابع: عبدالوهاب المؤدب: الاسلام مريض بالسلفية المتزمتة فمن يشفيه؟ – دار الطليعة، بيروت الطبعة الاولى، ٢٠١٠).

ئەو زیاد لە شوێنێک جەخت لەوە دەکات کە (ئەگەر دەمارگیری دەردی کاتۆلیکییەت بێت، نازیزمیش پەتای ئەڵمانیا بێت، ئەوا بێگومان فێندەمێنتالیزم دەرو بەڵای ئیسلامە). واتە سەرچاوەی نەهامەتییەکە ئەوەیە کە موسڵمانان خۆیان بەئیسلامی دەکەن و بەرەو دەخراون و ماڵوێرانی زیاتر زۆرتری دەبەن.

شکستی ئەو بزاوتە ئەقڵانییەی جیهانی ئیسلامی کە موعتەزیلەکان سەرمەشقی بوون و خەلیفە "مەئموون" پشتگیری لێ دەکرد، ئاراستەی مێژووی جیهانی ئیسلامی گۆڕی و دید و بۆچوونی حەنبەلییەکان شوێنی گرتەوە کە "ئیبن حەنبەل" (٧٨٠ –٨٥٥)، نوێنەرایەتی دەکرد و خەلیفە "متەوەکیل"یش گەورەترین پشتیوانی بوو. بۆ گەڕان لە بنجوبناوانی ئسووڵییەت لە ئیسلامدا و گرێدانەوەی بەبزاوتە ئسووڵییەکانی ئەمڕۆوە، "عەبدولوەهاب موئەدەب" لە دووەم بەشی کتێبەکەیدا (نەخۆشی ئیسلام) بەناوی (ژینالۆجیای فێندەمێنتالیزم)، پرسی فێندەمێنتالیزمی ئیسلامی لەمرۆدا وەک حاڵەتێکی لەناکاو و وەک پەرچەکردارێک لە دژی پرکێشەکانی رۆئاوا و ئیمپریالیزمی ئەمەریکی سەیر ناکات، بگرە لە سیاقی مێژوویەکی ماوە درێژدا تاوتوێی دەکات و مەرجەع و رەگ و ریشە مێژووییەکانی دیاری دەکات. دیاریکردنی ئەو هێڵە مێژووییەش، سەرەتاکانی بە "ئیبن حەنبەل" و دواتر بە "ئیبن تیمیە" و پاشانیش بە "محەمەد کوڕی عەبدولوەهاب" دەست پێ دەکات.

فێندەمێنتالیزمی ئیسلامی لەمرۆدا، لەو سێ سەرچاوەیە ئاو دەخواتەوە و تێزە و تیۆرەکانی ئەمانە کە دنیابینی فێندەمێنتالیستەکانی سەردەمی گلۆبالیزەیشن دروست دەکەن. ئەم سێ سەرچاوەیە بەدرێژایی مێژووی

خۆیان، له هەوڵی وێناکردنی ئیسلامێکی پاک و بێگەرد و بان مێژووییدا بوون، هەمیشە چاویان لەسەر رابردوو بووە (رابردوویەکی دوور) و تاسەی ئەو نموونە ئایدیالییەیان کردووە کە لە مەدینەدا بەرجەستە بووە، لەگەڵ تەسلیمبوونی تەواو بەدەق و جێکردنەوەی واقیع لەناو دەقدا. ئەم پرۆسەیەش وای کردووە ئیسلام وەک ئاین و شارستانییەتێکی گەورە، لە سەدەی چواردەمەوە لەسەر شانۆی جیهان پاشەکشە بکات و موسڵمانانیش تەنیا لە کۆتاییەکانی سەدەی هەژدە و لەگەڵ لەشکرکێشییەکەی "ناپلیۆن" بۆ سەر میسر، مەسافەی ئەو جیاوازییە گەورەیە لە نێوان خۆیان و ڕۆژئاوادا ببینن و لە خەونی قووڵی چەند ساڵەیان بەخەبەر بێن.

ئەمە دۆخێکی دژوار بۆ موسڵمانان دروست دەکات، بەهۆی ئەو پاشەکشە مێژووییانەوە. ئەوان کە سەردەمانێک سەرمەشقی شارستانی بووبن و جڵەوی مێژوویان کردبێت، ئێستا بۆیان قوت ناچێت کە دەبین بوونەتە پاشکۆ و لە کێشە و قەیرانی جۆراوجۆردا نغرۆ بوون.

ناتوانن ئەو دۆخە قبووڵ بکەن کە ئێستا تێیدا دەژین. لەبەر ئەوە دەبینین هەست بەڕق و حەسوودی و توورەییەکی زۆر دەکەن لە بەرانبەر ڕۆژئاوا و پێیان ئەغزە کە دەبین، ئەوان لە هەموو بوارەکانی ژیاندا بۆریان داونەتەوە. بۆیە هەوڵ دەدەن بەهەر شێوەیەک بووە تۆڵەیان لێ بکەنەوە (بە هەجوکردن یان بە شێواندنی وێنەیان یاخۆ بە تیرۆر و تەقینەوە و توندوتیژی و کاری خۆکوژی).

"عەبدولوەهاب موئەدەب" لە سۆراخکردنی سەرچاوەی قەیران و نەهامەتییەکانی جیهانی ئیسلامی و بەرپرسکردنی ئسووڵییەتی ئیسلامی لەو نەهامەتییانە، تەنیا بەوەوە ناوەستێت پەتای ئەم ئسووڵیەتە بداتە پاڵ "حەسەن بەننا" و گرووپی (ئیخوان موسلمین) کە لە ساڵی ١٩٢٨ دا دروست

بوون. یان ئەو دەردە کوشندەیە بگێڕێتەوە بۆ چرکەساتی "محەمەدی کوڕی عەبدولوەهاب" (١٧٠٣- ١٧٩١)و تەواو، یان تەنیا ساتەوەختی هاتنی "شێخ لئیسلام" کە نازناوی "ئەمحەد بن تیمیە"یە (١٢٦٣ – ١٣٢٨) بە بەرپرس بزانێت. نەخێر ئەو دەیەوێت بۆ زەمەنێکی مێژوویی دوورتر بڕۆین و بگەڕێینەوە بۆ رۆژگاری مەرجەعی یەکەمی ئسووڵیەتی ئیسلامی، لە تایپە هەرە توند و داخراوەکەیدا کە "ئەحمەدی کوڕی حەنبەل"ە (٧٨٠ – ٨٥٥) و دامەزرێنەری مەزهەبی حەنبەلییە کە دۆگماترین و کۆنکرێتیترین مەزهەبە لە ئیسلامدا. بڕوانە: (الاسلام والانغلاق اللاهوتي ل ١٠٩، ١١٠،١١١).

ئەوە "ئەحمەدی کوڕی حەنبەل"ە پێداگیری دەکات لەسەر ئەوەی، دەبێت پابەندی تەواوی دەقی قورئانی بین وەک خۆی، بەبێ هیچ شرۆڤە و لێکدانەوەیەک. هەروەها بانگمان دەکات بۆ ئەوەی پێغەمبەر و هاوەڵانی و گرووپی مەدینە، بکەینە سەرمەشق و نموونەی خۆمان و شوێن پێیان هەڵبگرین لە ژیان و خواپەرستیدا. واتە پێویستە هەموو موسڵمانێک لە هەر سەردەم و زەمانێکدا بژی، دەوڵەتی مەدینە بکاتە نموونەی باڵای خۆی و لێی لانەدات.

ئەم دنیابینییانەی "ئیبن حەنبەل"، دواتر سەر دەکێشێت بۆ ناو نووسینەکانی "ئیبن تیمیە" و "محەمەدی کوڕی عەبدولوەهاب" و تیۆرسینە دۆگماتیسەکانی تری ناو بزاوتە ئسووڵییەکانی سەدەی بیستەم. سەرەنجامیش ئەوەی لێ دەکەوێتەوە کە لە ئەفغانستانی سەردەمی تاڵیبان و لە رێکخراوی قاعیدە بینیمان.

دنیابینییەکی لەم جۆرە کارەکتەرێک دروست دەکات، کە لە دەرەوەی مێژوودا بژی و نامۆ بێت بەواقیع و ئەو قۆناغەی تێیدایە. ئەمەش واقیعی حاڵی تەواوی ئەو بزاوتە ئسووڵییە ئیسلامییانەیە کە دەیانەوێت، هەموو دنیا بەچاوی ئەوان ببینن و بەئەقڵی ئەوان بیر بکەنەوە. گیرۆدەبوونی جیهانی

ئیسلامی بەم تێزە و تیۆرە دۆگما و بان مێژووییانە، وا دەکات رۆژ بەڕۆژ بەرەو هەڵخلیسکان و نووچدانی زیاتر بڕوات. هەژموون و باڵادەستی ئیمپریالی و کۆلۆنیالی کە زۆربەی وڵاتانی ئیسلامی گرتەوە، هۆکاری دواکەوتن و پاشەکشەی موسڵمانان نەبوو، بگرە بەرەنجامی ئەو دۆخە ناهەموارە بوو کە دید و تێڕوانینی داخراو و نالۆجیکی و وەهمی ئەو کەسانە دروستیان کرد، ئەم پرۆسەیەش توانستی شارستانییەتی ئیسلامی لە هەموو داهێنان و بەرەوپێشچوونێک بێبەری کرد.

دەرچوون لە نەفرەتێکی ئەبەدی

لە یادی دە ساڵەی یازدەی سێپتەمبەردا و لە دیدارێکی رۆژنامەوانی لەگەڵ رۆژنامەی (لیبراسیۆن)ی فەرەنساییدا، "عەبدولوەهاب موئەدەب" دەڵێت: (لە یازدەی سێپتەمبەردا دزێویی هێزی جیهادیمان لەسەر دەستی فێندەمێنتالیزمی ئیسلامی بینی، کە دەتوانێت چی بکات و تا کوێ بڕوات). بڕوانە: (رۆژنامەی المستقبل ژمارە ٤١١٨ بەرواری یەکشەم ٢٠١١/٩/٨). مەترسی ئەم پرکێشیکردنەی فێندەمێنتالیزمی ئیسلامی کە (قاعیدە) و هاوشێوەکانی پێی هەڵدەستن، وا دەکات ئەوەندەی تر موسڵمانان لە شەرێکی بێئامانەوە بئاڵێن و ئیسلام وەک دین و وەک شارستانییەتیش دەردەدارتر بێت. لێرەوە بۆ بەرگرتن بەم مۆدێلە لە فاشیزمی ئیسلامی، پێویستە نوخبەی رۆشنبیران و بیریاران بەئەرکی خۆیان هەستن و رێ بەو خۆکوژییە دەستەجەمعییە بگرن کە فێندەمێنتالیزمی ئیسلامی دەیەوێت بیکاتە قەدەری سەرجەم موسڵمانان. بە هەستکردن بەم مەترسییانە و بۆ دەرچوون لە نەفرەتی ئسوولییەتی ئیسلامی کە دەیەوێت ئیسلامی شارستانی بە ئیسلامی بەربەری بگۆڕێت، کەسانێک هەن بەرپرسیارانە هاتوونەتە مەیدان و لە گۆڕینی ئەم بارودۆخەی ئێستا دەگەڕێن.

"عەبدولوەهاب موئەدەب" یەکێکە لەو دەنگانەی دەیەوێت جیهانی ئیسلامی

و مــوسـڵــمــانان، لـەو تونێلە تـاریکە بێنە دەرێ. دەیـەوێت ئـیـســلام وەک بارمـتـەیەک لە دەست ئەو مـوجاهیدانە دەربێنێ کە تینووی خـوێن و مـردن و وێرانەین. دەیەوێت ئیـسـلام لەگەڵ مـۆدێرنە و شـارسـتـانییـەتی تازەدا ئاشت کـاتـەوە. دەخـوازێت ئەو هێـڵـە فـیـکرییـە لە ئـیـسـلامـدا تۆخ کـاتەوە کـە" ئیبن عەرەبی " و "ئەبوزەیدی بەسـتامی " و "سەهرەوەردی " نوێنەرایەتیی دەکەن.

لەم پێناوەشـدا کـۆ لەوە نـاکاتەوە کـە بە پیـتی درشـت بنووسـێت: (ئەوەی بەلای منەوە گرینگە ئەوەیە رەخنە لە ئاینەکەی خۆم بگرم کە ئیسلامـە، بەو شێوەیەی نیچـە لە سـەردەم و رۆژگـاری خۆیدا، رەخنەی لە مـەسیـحییـەت پێ دەگـرت). لەم پرۆسـەی رەخنەگرتنەشـدا دەیەوێت "نیـچـە" ئـاسـا، دەست بۆ هـەمـوو شـتـێک بەرێت و هـەمـوو شـتـێک بداتە بەر رەخنە، تـەنانەت ئەوانەشی پێی دەڵێن (سـەوابت). لەم بارەیەوە بـۆچوونێکی بەجـێـی هـەیە کـە دەڵێت: (پێت دەڵێن دەتوانیت هـەرچی هـەیە بیـڵـێـیت و دەست بـۆ هـەمـوو شـتـێک بەریت، تەنیـا قـەرەی سـەوابتـەکان نەکەویت. ئـەم قسـەیـە مـانای ئەوەیە هیچ نەڵێین و هیچ نەکـەین، چـونکە ئەگـەر نەمـانتـوانی دەست بۆ سـەوابتـەکـان بەرین، واتە ناتوانین هیچ بڵێین و هیچ بکەین).

دەرگـاکـردنەوە بـەرووی رەخنەدا، قـسـەکـردن بـەدەنگی بەرز و بـەئـاشکرا لەسەر کۆی ئەو کێشـە مێژووییانەی کەڵەکە بوون، زامنی ئەوەن ئیسلام لە ئاینێکی شـەڕانگێز و مـەرگدۆست و بـەربـەرییـەوە، بـگۆڕن بۆ ئیـسـلامـێکی ژیاندۆست و شارستانی.

یازدەی سـێپـتـەمبـەر چەند کـارەسـاتێکی قـێـزەون و دزێو بوو، دەکـرێت دەرفـــەتێکیش بێت بـۆ بەخـــۆداچوونـەوە. ســـەرەتایـەک بێت بۆ لـەبەریـەک هەڵوەشـانی کـەلەپووری ئیـسـلامی و فـەحسکردنی بەچاوێکی رەخنەگرانە. "عـەبدولوەهاب مـوئەدەب" جـەخت دەکاتەوە کە ئیـسـلام وەک هەندێک پێیـان وایە سـەرچاوەی مـاڵوێرانییەکە نییـە، مـاڵوێرانی و نەهاتییەکە لەوەدایە کە

موسڵمانان خۆیان بەئیسلامی دەکەن. لەو داخرانە ترسناکەدایە کە "ئیبن حەنبەل" دروستی دەکات. لەو تەوقدانی واقیعدایە بە هەمەڕەنگیەکانییەوە لە چوارچێوەی دەقدا کە لای "ئیبن تیمیە" دەیبینین. لە تەرێزکردن لە ژیان و خۆشویستنی مەرگدایە لای "سەید قوتب". لە فەرامۆشکردنی گۆڕان بوون و ڕەوتی مێژوودایە، لای "محەمەدی کوڕی عەبدولوەهاب". لەو هەوڵانەدایە کە "بن لادن" و "زەرقاوی "و هاوشێوەکانیان دەیدەن، تا (قاعیدە) و تیرۆر و توندوتیژی بکەنە ناسنامەی تەواوی موسڵمانان و شوناسی ئیسلام.

پرۆژە ڕەخنەییەکەی ئەم دە ساڵەی "عەبدولوەهاب موئەدەب" هەوڵێکە بۆ بەرگرتن بەهەمــوو ئەمـــانە، ڕێگەگــرتنە لە دووبارەبوونەوەی یازدەی سێپتەمبەرێکی تر. نیشاندانی ڕوویەکی تری ئیسلامە کە عاریفی گەورەی وەک "ئیبن عەرەبی " بەرهەم هێناوە. نەفرەتکردنیشە لەو ئسوولییەی خەریکە ئیسلام لە دینی خواپەرستییەوە، دەکاتە دینی جەنگاوەرە خۆکوژەکان.

ئايا كێشەكە لە ئیسلامدایە؟

ئێرشاد مێنگی كێشەكە چۆن دەبینێت؟

"دوو شت هەڕەشەی جیدین بۆ سەر ژیانی مرۆڤایەتی: توندڕەوی ئیسلامی و چەكی ئەتۆمی".

ئێرشاد مێنگی

"نەفامی و گەندەڵی و دووڕوویی و جەور و ستەم و داوەشینی مۆرالێ، دیارترین خەسڵەتی كۆمەڵگەی ئیسلامییە لە ڕۆژگاری ئەمڕۆماندا".

ئەنوەر ئیبراهیمی سەرەك وەزیرانی پێشووی مالیزیا

"موسڵمانانی ئەمڕۆ لە هەموو كەس زیاتر هەژارتر و نەخوێندەوارتر و دواكەوتووتر و دەردەدارتر و مەحرووم‌تر و لاوازترن".

پەروێز موشەرەفی سەرۆكی پێشووی پاكستان

ڕەخنەگرتن بە دەنگی بەرز

بە درێژایی دە ساڵی دوای ڕووداوەکانی یازدەی سێپتەمبەر و هەڵکشانی جیهاد و توندوتیژی ئیسلامی لە جیهاندا، لێشاوی نووسین و چاپکردنی کتێب لەسەر ئەو دیاردە و ڕووداوە تراژیدییانە بەردەوامە.. هەریەکەش لە گۆشەنیگا و دنیابینیی خۆیەوە، بەرپرسیارێتی ئەو ڕووداوانە دەداتە پاڵ لایەن و ناوەندێک... زۆرن ئەوانەی خۆرئاوا و ئەمەریکا تاوانبار دەکەن و سیاسەتی ناعادیلانە و پاوانخوازی ئەوان، بەهۆکاری سەرەکی ڕق و تووڕەیی گرووپە ئیسلامییەکان دەزانن، بەڵام لە بەرانبەردا ئەو دەنگانەش کەم نین کە ئۆباڵی ئەو تاوان و کارەساتانە دەخەنە ئەستۆی ئیسلام و موسڵمانان.

لە وتاری پێشوومانـدا و لە بەسەرکردنەوەی کتێبی (أوهام الاسلام السياسي)دا، نیشانمان دا کە چۆن نووسەر و ئەکادیمیستێکی وەک "عەبدولوەهاب موئەدەب" موسڵمانان نەک ئیسلام، بە بەرپرس دەزانێت لەو قەیران و نەهامەتییانەی بەرۆکی جیهانی گرتووە. بەڵام لە کتێبی (کێشەکە لە ئیسلامدایە)، "ئێرشاد مێنگی " بە تۆنێکی تر قسە دەکات و ڕایەکی جیاوازتر لە بۆچوونەکانی "موئەدەب" دەخاتە ڕوو... "مێنگی " لە ڕەخنەکانیدا پرکێشی زیاتر دەکات و ڕاستەوخۆ لەگەڵ ئیسلام دەستەویەخە دەبێت و پێی وایە، ئەوەی لەمڕۆدا موسڵمانان پێیەوە گرفتارن و تەواوی جیهانیشیان بە قەیران و نەخۆشییەکانی خۆیانەوە دەردەدار کردووە، سەرچاوەکەی ئیسلامە نەک شتێکی تر.

کاتێک لە پایزی ٢٠٠٣ دا و لە وڵاتی کەنەداوە ئەم دیدو بۆچوونانەی بە

کتێبێک بڵاو کردەوە، دەنگدانەوەی گەورەی دروست کرد و لە یەک کاتدا بووە جێی ستایشکردن و سەرکۆنەکردن. هەندێک نازناوی "سەلمان روشدی " کەنەدایان لێناو، هەندێکیش وەک بووقێکی زایۆنیزم و وەک هاوجنسبازێکی ناحەز بەئیسلام و پەیامەکەی وەسفیان کرد.

بەدەر لەوەی "ئێرشاد مێنگی " کامیانە و لە کام بەرەدا دەوەستێت، بەڵام کتێبەکەی لە وتنی هەندێ هەقیقەت و لە دەست خستنە سەر هەندێ برین، مەبەستی پێکاوەو چاوگی کێشەکانی بۆ دیاری کردووین. ئەم خانمە ئانارشیستە هاو جنسبازە (وەکی نەیارەکانی پێی دەڵێن)، بەڕەچەڵەک موسڵمانێکی هیندییە و ساڵی ١٩٦٩ لە وڵاتی ئۆگەندا لەدایک بووە، بەڵام دوای سێ ساڵێک واتە لە ساڵی ١٩٧٢و دوای ئەوەی سەرۆکی ئەوسای ئۆگەندا جەنەراڵ "عیدی ئەمین دادا"، بڕیاری دەرکردنی ئاسیاییەکانی دانیشتووی وڵاتەکەی دەدات، خێزانەکەی "مێنگی " روو دەکەنە کەنەدا و لەوێ نیشتەجێ دەبن.

قۆناغەکانی خوێندنی لەو وڵاتەدا تەواو کردووە.. لە زانکۆی (برتش کۆلۆمبیا) زانستە مرۆڤایەتییەکانی خوێندووە و یەکەمی گرووپەکەی بووە. پاشان تێکەڵ بە کاری رۆژنامەنووسی بووە و لە تەمەنی بیست و سێ ساڵیدا لە رۆژنامەی (ئۆتاوا ستزن) کاری کردووە، بەوەش بووە بە بچووکترین کچە رۆژنامەنووس لە کەنەدادا. ساڵانێکی زۆریشە ئامادەکار و پێشکێشکاری یەکێک لە بەرنامە تەلەفزیۆنییە بەناوبانگەکانی ئەو وڵاتەیە (QUEER Television)، هەر لە رێی ئەو بەرنامەیەشەوە ناوبانگێکی زۆری بۆ خۆی پەیدا کردووە. بڕوانە: (رضا الا عرجي: سلمان رشدي جديد مهاجرة، هندية الاصل، شاذة جنسيا الاتجاه الآخر ٢٠٠٤/٢/٢١).

"مێنگی " وەک "موئەدەب" بەدەنگی بەرز رەخنە دەگرێت و رەخنەکانیشی وەک ئەو، روو لە ناوەوەیە نەک لە دەرەوە. واتە هەردووکیان کۆکن لەسەر

ئەوەی قەیران و کێشەکانی موسڵمانان و جیهانی ئیسلامی، بەپلەی یەکەم و بەگشتی خۆمان لێیان بەرپرسین و ئۆباڵی ئەوەی روودەدات بەر لە هەرکەس و لایەنێک، بەئەستۆی خۆمانە. ئەوەی ئەم دوو نووسەرە لێک جیا دەکاتەوە ئەوەیە، یەکێکیان موسڵمانان تاوانبار دەکات و رەخنەئاژنی ئەوانە دەکات کە بوونەتە مایەی دەردەدارکردنی ئیسلام و مایەپووچکردنی شارستانییەت و پەیامە ئینسانییەکەی (ئەمە بۆچوونی عەبدولوەهاب موئەدەبە)، بەڵام ئەوی تریان (واتە ئێرشاد مێنگی) دەست لە یەخەی ڕۆئاوا و موسڵمانان بەردەدات و ڕێک و راست ئیسلام وەک ئاینێک، بەرپرسیار دەکات و رەخنەی لێ دەگرێت.

هەر ئەم پرکێشییەشی وادەکات دوای بڵاوبوونەوەی کتێبەکەی (کێشەکە لە ئیسلامدایە) کە بۆ زیاد لە زمانێکی جیهانی وەرگێڕدراوە، وەکی "سەلمان روشدی " فتوای کوشتنی بدرێت و لێرەو لەوێ هەوڵی تیرۆرکردنی بدەن. شایەنی باسە چاپی عەرەبی ئەم کتێبە لە ئەڵمانیا و لە شاری کۆلن لە دەزگای (الجمل) کە"خالد المعالي" خاوەنیەتی، بڵاو کراوەتەوە و لە زۆربەی ماڵپەڕەکانی ئینتەرنێتدا داگیراوە.

ئەم کتێبە لە پێشەکییەک و نۆ بەش پێکهاتووە، لە شێوەی نامەیەکی کراوەدا نووسراوە و ئاراستەی سەرجەم موسڵمانانی دنیا کراوە. وەکی لە دووەم دێری سەر بەرگی دەرەوەی کتێبەکەشدا دەڵێت: (ئەمە بانگەوازێکە بۆ سەرجەم موسڵمانان، بە مەبەستی بێداربوونەوە لەپێناو راستی و گۆڕانکاریدا).

کێشەکە لە کوێدایە؟

وەکی لە سەرەتادا ئاماژەمان پێ دا، ئەم کتێبە وەک کتێبگەلێکی تر بەرهەمی دنیای دوای یازدەی سێپتەمبەرە. مەبەستی سەرەکی نووسەرەکەشی، ئاشکراکردنی هۆکارەکانی ئەو رووداوە تیرۆریستییە و

دەستنیشانکردنی سەرچاوەی کێشەکانە.

"ئێرشاد مێنگی " لەو پێشەکییە کورتەیدا کە بۆ کتێبەکەی نووسیوە، بەدەنگی بەرز و بێ پێچ و پەنا دەڵێت: (ئێمە لە قەیراندایین و تەواوی دنیاش بەدوای خۆماندا پەلکێش دەکەین). واتە ئەم وەکی "سەید قوتب" و تیۆرسینەکانی تری (قاعیدە) و بزاوتە جیهادییەکانی تری ولاتانی ئیسلامی، نایەت بڵێت: (ڕۆئاوا لەسەر ئاستی ژیاری و مۆراڵی مایە پووچ بووە و هەنووکەش موسڵمانان بەئەرکی خۆیانی دەزانن، جڵەوی رابەرایەتیکردنی مرۆڤایەتی بگرنە دەست و ئەو لادانە مێژووییە راست کەنەوە کە رووی داوە). نەخێر ئەو دەیەوێت وەکی خۆی دەڵێت: (لە دوو پەتای کوشندەی موسڵمانان رزگاری بێت کە خۆخەڵەتاندن و فیز و لووتبەرزییە). واتە دەیەوێت هەقیقەتی شتەکان وەکی خۆیان ببینێ و خاکییانە دەست و پەنجەیان لەگەڵدا نەرم بکات. ئەو ئەگەر بەچاوی بیریار و لێکۆڵیارێکی پسپۆریش سەیری واقیعی جیهانی ئیسلامی نەکات و وەک رۆژنامەنووسێک ئەو کارە بکات (بەلام رۆژنامەنووسێکی پرۆفێشناڵ)، ئەوا دەتوانێت ئەو قەیرانە کوشندە و ئەو کێشە و گرفتە قووڵانە ببینێت کە ولاتانی ئیسلامی بەدەستیانەوە دەناڵێن.

ئەم وەک" حەسەن بەننا" و" سەید قوتب" و"مەودوودی " و " بن لادن"، جیهان بە نەخۆش و ئیسلام بەپزیشک و فریادڕەسی ئەو دەرد و بەلایانە نابینێت. دنیا بەتاریکستان و ئیسلام وەک نووری رووناکی سەیر ناکات.. ئەو دەیەوێت لە دەرەوەی ئەم وەهم و خۆشخەیاڵییەوە، واقیعی موسڵمانان خۆیان و واقیعی دەرەوەشیان ببینێت. کێشەکە بۆ هەر دەبێت لەوانیتردا بێت و سەرچاوەی قەیرانەکان دەرەوە بن بەتەنیا. ئەوەتا لەلاپەڕە پێنجدا بە تەوسێکەوە دەنووسێت: (ئەوە بۆ دەبێت هەر ئێمە لەسەر هەق بین و ئەوانی تر هەموویان رەگەزپەرست بن؟). ئەم پرسیارە هەزاران هەزار موسڵمانی

دەمارگیر و دۆگما توورە دەکات، بەڵام بۆ دەبێت لەناو ئەم واقیعە مێژووییە ئاڵۆزەی دنیادا، موسڵمانان بێ هەڵە و بێ گوناه و مەعسووم بن.

"مێنگی " نایەوێت توورەیی و توندوتیژی ئیسلامی تەنیا وەک پەرچەکردارێکی رووت، لە بەرانبەر رۆئاوا و بەجیهانی بوونی مۆدێلی سەرمایەداریدا لێک بداتەوە.. خۆکوژی و کاری تیرۆریستی موسڵمانان، هەر بەتەنیا بە داگیرکردنی خاکی فەڵەستین لەلایەن ئیسرائیلەوە شرۆڤە بکات. ئەو دەیەوێت لەگەڵ ئەم هەقیقەتانەشدا کە لە واقیعدا هەن، ژێرخانی فیکری و ئایدیۆلۆجی و عەقائیدییەش ببینێ کە دنیابینیی ئەو مرۆڤانە دروست دەکەن.

"مێنگی " لە رێی ئەزموونی ژیانی خۆیەوە وەک کچە موسڵمانێک و وەک خوێندکارێکی موسڵمان، دێتە سەر باسی ئەو فەزا ترسناکەی مرۆڤی موسڵمانی تێدا پەروەردە دەبێت. فەزایەک کە وەک ئەو دەڵێت: (ستراتیجی کارکردنی برێتییە لە بە کەم سەیرکردنی رەگەزی مێ و سووکایەتیکردن بە کەمایەتییە ئاینەکانی تر).

بەشێکی گەورەی ئەم کتێبەش لەسەر رەخنەکردنی ئەم دوو دنیابینی و مامەڵەکردنە نادروستە راوەستاوە... ئەو پێی وایە لە کۆمەڵگە ئیسلامییەکاندا، لە ماڵدا کار بۆ پەراوێزخستن و رق لێبوونەوە لە رەگەزی مێ دەکرێت و لە خوێندنگە ئاینی و حوجرەکانیشدا جوولەکە و شوێنکەوتووانی ئاینەکانی تر، سەرزەنشت دەکرێن و تانەیان لێ دەدرێت و وەک کەسانی گومڕا و ناقۆڵا سەیر دەکرێن.

"ئێرشاد مێنگی " لە بەشی یەکەمی کتێبەکەیدا بەناوی (کیف أصبحت مسلمة رافضة) دەڵێت: (سالانی خوێندنم لە خوێندنگەی ئاینیدا، پرسیارێک کە سەرقاڵی کردبووم جوولەکە بوو. چونکە هەمیشە باس دەکران و مامۆستاکەمان زۆر بەجیدی پێی دەوتین: جوولەکە کەسانێکن پارە

دەپەرستن نەک خـوا. بۆیە هـەر موسـڵـمـانێک قـەرەیان بکەوێت و تێکەڵیـان بێت، ئیمـانی سـەلامـەت نابێت.. جوولـەکە هـەمـیشـە خـەریکی پیلانگێڕین و نیازیان تێکدانی دنیایە).

پەروەردەکـردنی مـرۆڤ بـەم جـۆرە، تا تەرێز لـەوی تر بکـات و شـونـاسـی مـرڤـبـوونـی لـێ بسـەنێـتـەوە و کـەلێن لـەبەردەم تێکـەڵبـوون و پێکەوەژیاندا دروست بکات، دنیـایەکی بێ مـتـمانەیی و پڕ کێشـە و ململانێ دەخـولقێنێ. کـەڵەکـەبوونـی ئەم رقـە لە پای پـەروەردەیەکی ئاینـی بەرنـامـە بۆ داڕێژراو، سـەرەنجـام لەشکرێک لەو خـۆکوژانـە دروست دەکات کە لە کەمـترین کـاتدا زۆرترین مرۆڤکوژی دەکەن، وەک ئەوەی لە (واشنتۆن و نیـویۆرک و مەدرید و لەندەن و دوورگـەکانی بالی)دا بینیمـان. دواتر بـەوپەڕی خـوێن سـاردییـەوە دەڵێن جا چییە، خۆ ئەوانەی کوژران کەسانی (مولحید و بێباوەڕ و جوولەکە بوون).

کێشـەی جیهانی ئیسـلامی لەوەدایە بچووکترین زوڵم و ناهەقـی ئیسرائیل و ئەمەریکا و رۆژئاوا دەبینێ، بەڵام لە ئاست زوڵم و سـتـەمی تاڵیبان لە ژنانی ئەفـغـانسـتـان و قـەدەغـەکـردنی کـۆلارە هەڵدان و گـوێگرتن لە مـیـوزیک و سـەیرکـردنی تیـڤـیدا بێـدەنگ دەبێت. "مـحـەمـەد عـەتـا" و هاوڕێکانی گـەر مێشکیان بەو هـەمـوو دۆگمـایە پڕ نەکرایە و رۆحیان بەو هـەمـوو رقە ئالوودە نەبوایە، نەیاندەتوانی بە کەماڵی ئیسـراحـەتەوە تاوانێکی لەو جۆرە ئەنجـام بدەن.

"ئێـرشـاد مـێنگی " باس لەوە دەکـات کـە لە دوای رووداوەکـانی یازدەی سـێپـتـەمـبەر، وڵاتـانـی ئیسـلامی بۆ خۆ دەربازکردن لەو رووگیرییـەی تووشی هـاتن، کـەوتنە پـەیام ناردن بۆ وڵاتـانی دنیـا. پەیامـەکـەشـیـان ئەم رسـتـە سـەرپێیـی و حـازر بەدەسـتـەبوو کە خاڵی بوو لە هـەموو بەرپرسـیـارێتییـەک، رسـتـەکـەش ئەمە بوو: (ئێمە هـەمـوومـان تیرۆرست نین، هـەمـوومـان قـاعیدە و

بن لادن نین). لە بری هەموو خۆ رەخنەکردن و دادگاییکردنێکی ئەو مێژووە ناشیرین و پڕ شەرانگێزییەی هەمانە، بەم رستەیە ویستمان خۆمان لە هەموو هەوڵێک بۆ بەخۆداچوونەوە و بۆ راکردن لە هەموو بەرپرسیارێتیەک بدزینەوە.

دەبوو یازدەی سێپتەمبەر دەرفەتێک بووایە، بۆ ئەوەی واز لەو فیز و لووتبەرزییە بێنین کە گوایە جیهان قەرزارباری موسڵمانانە و موسڵمانان قـــەرزارباری کـــەس نین. دەبوو دەرفـــەتێک بووایە بۆ وشککردنی ئەو سەرچاوەی رق و شەڕانگێزییەی مێژووییەکی درێژە لە وڵاتانی ئیسلامیدا، کاری لەسەر دەکرێت و گەورە دەکرێت. ئەو کولتووری نالێبوردەییەی ملیۆنان موسڵمانی پێ گۆش دەکرێت، دنیا دەکاتە گۆڕەپانی شەڕێکی بێ ئامان. ئەو شەڕەی رۆژبەڕۆژ رووبەرووی بەرفراوانتر دەبێت و لە قاهیرە و خەرتووم و جەزائیر و سۆماڵ و یەمەن، بەرەو کابول و جاکارتا و ئیسلام ئاباد و ئەستەنبوڵ سەر دەکێشێت، تا دەگاتە یەک بەیەکی وڵاتانی ئەوروپایی و وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا.

بەبڕوای "مێنگی " ئێمە ئەگەر ئازایەتی ئەوەمان تێدا نەبێت سەرچاوەی کێشەکان دیاری کەین و هۆکاری نەهامەتییەکان ببینین، ئەوا ئەم قەیران و ماڵوێرانییەی ئێستا هەر درێژەی دەبێت. کۆتاییهێنان بەم هەلومەرجە دژوارە بە هەڵهاتن نابێت لە هەقیقەتە تاڵەکان، بگرە بەرووبەرووبوونەوەیان دەبێت. لێرەوە رەخنەکردنی قورئان و لەسەر وەستانی هەندێ ئایەت کە پاساو و بەهانە دەداتە دەست گرووپە توندڕۆکان تا کاری نادروست بکەن، بەکارێکی هەنووکەیی و پێویست دەزانێت. بەتایبەتی ئەو ئایەتانەی رەواج بەتوندوتیژی و ئافەرۆزکردن و سڕینەوەی ئەوی تر دەدەن. ئەو ئایەتانە لە زۆر قۆناغی مێژووییدا و بەتایبەت لەگەڵ هەڵکشانی بزاوتە جیهادییەکانی ناو ئیسلامی سیاسیدا، مامەڵەیەکی تەواو پراگماتیکانەیان لەگەڵ کراوە و لە سیاقی مێژوویی خۆیان دەرهێنراون، بۆ شەرعیەتدان بەهەندێ پرۆسە کە

خۆیان مەبەستیان بووە.

بەکورتییەکەی "مێنگی " جەخت لەوە دەکاتەوە کە ئیسلام وەک ئاینی موسڵمانان، بێبەری نییە لەوەی ئێستا روو دەدات. بەشێکی ئەو شتانەی کولتووری ئێمە بەرهەمی دێنێ، سەرچاوەکەی ئیسلامە. خۆدزینەوە لەم راستییە وا دەکات هەرگیز دەستمان بەچارەسەرێکی کۆنکرێت نەگات. لە راستیشدا کەڵەکەبوونی ئەم قەیران و کێشانە لە مێژوویەکی دوور و درێژی ئیسلامەوە تا ئەمڕۆ، هۆکارەکەی خۆلادانە لەو هەقیقەت و دەست پارێزیکردنە لەوەی بەچاوێکی رەخنەگرانەوە، سەیری قورئان و مێژووی ئیسلام بکرێت. تەواو وەکی ئەوەی ئەوروپاییەکان لەگەڵ بزووتنەوەی ریفۆرمی ئاینی و رێنیسانس و رۆشنگەریدا، دەستیان پێ کرد.

سوپاس بۆ رۆئاوا

بەپێچەوانەی زۆرێک لە موسڵمانان کە راهاتوون بە سەرکۆنەکردن و نەفرەتکردن لە رۆئاوا، "مێنگی " سوپاسی خوا دەکات کە رۆئاوای پێ بەخشیوین. رۆئاوا وەک سەرزەمینێک کە مرۆڤ دەتوانێت بە ئازادی مومارەسەی مرۆڤبوونی خۆی تێدا بکات، لانی کەم لەو شتانەی پێوەندیان بە مافی هاووڵاتیبوون و بیرکردنەوەی ئازاد و رادەربڕینەوە هەیە.

نەسکی نۆیەمی کتێبەکەی ئەمە ناونیشانەکەیەتی: (سوپاس بۆ خوا کە رۆئاوای پێ عەتا کردووین). "مێنگی " پێی وایە ئەو فەزایەی لە خۆرئاوا هەیە، دەکرێت بکرێتە دەرەتانێک بۆ موسڵمانان تا بەشێوەیەکی ئازایانە و ئازادانە بیر لە واقیعی حاڵی خۆیان و وڵاتەکانیان بکەنەوە و چارەسەر بۆ کێشە و قەیران و گرفتەکانیان بدۆزنەوە. هەر ئەمەشە وا دەکات لەم کتێبەیدا بڕێکی زۆری بەرپرسیارێتی ریفۆرم و گۆڕانکاری لە ئیسلامدا، بخاتە ئەستۆی ئەو موسڵمانانەی لە رۆئاوا دەژین. ئەو پێی وایە ئەوانە جگە لەوەی ئازادانە بیر دەکەنەوە و دوورن لە هەڕەشە و مەترسی هێزە

کۆنەخوازەکان و گرووپە جیهادییەکان، دەشتوانن لە ئەکادیمیا و دامەزراوە زانستییەکانی ڕۆئاوا بەهرەمەندبن و بەشێوەیەکی لۆجیکی و ئەخلاقی، خەریکی تاوتوێکردنی مێژووی ئیسلام بن و ڕەخنە لە ئاینەکەی بگرن.

لە ئێستادا ڕۆئاوا بووەتە ئەو جێگەیەی کە مۆدێلێکی نوێی لە ئیسلام تێدا لەدایک بێت، ئەویش مۆدێلی ئیسلامی ئەوروپاییە. ئەم مۆدێلە زۆر جیاوازە لەو مۆدێلە تەقلیدی و داخراو و دۆگمایەی، مێژوویەکی درێژە لە وڵاتانی ئیسلامیدا بەرقەرارە. مۆدێلێک کە سەرەنجام بە بەرهەمهێنانی، قاعیدە و تاڵیبان و بزووتنەوەی حەقانی و تەوحید و جیهادی "ئەبو موسعەب زەرقاوی " گەیشت.

پێشتر "ئێدوارد سەعید" پشت ئەستوور بە ئەکادیمیایی ڕۆئاوای و بەچەمک و کەرەستە فیکرییەکانی ئەقڵی ڕۆئاوا، توانی لەو فەزا ئازادەدا دەست بداتە ڕەخنەگرتنێکی هەمە لایەن لە گوتار و سیاسەت و دنیابینیی ڕۆئاوا، لە بەرانبەر جیهانی دەرەوەی خۆیدا.. ئەم پرۆژەیەشی بەدرێژایی سی ساڵی ڕەبەق، بە کەماڵی ئیسراحەت لە ڕۆئاوا و لەناو جەرگەی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا بەگەڕ خست، هەندێ (جوولەکە و کۆنسێرڤاتیزمی توندڕۆ و دەمارگیر نەبێت)، کەس بە بەکرێگیراوی ڕۆهەڵات و ئیسلام تاوانباری نەکرد و فتوای ڕۆحکێشانیان لە دژی نەدا.

ڕۆئاوا وەکی "مێنگی " دەڵێت: (ئەو جوگرافیایەیە کە دەتوانین چەشەی ئازادی تێدا بکەین. من بۆ خۆم قەرزارباری ئەمەریکای باکورم کە هەناسەی ئازادی تێدا هەڵدەمژم. لە زۆربەی زۆری وڵاتانی ئیسلامیدا ئەگەر خوا لە چارەی نەنووسیبیت وەک ئەوان بیت، ئەوا بەچاوێکی کەمتر لێت دەڕوانن، بەڵام لێرە لە ئەمەریکای باکور موسڵمانان لە ئازادییەکی زۆر بەهرەمەندن و ئەم ئازادییەش نەک بۆ ئەوان، بگرە بۆ خەڵکانی هەمەجۆر و هەمەڕەگەز فەراهەمە. من بۆ خۆم ئەگەر هەنووکە لە وڵاتێکی ئیسلامیدا بژیامایە، لانی

کەم لە ناخی خۆمدا دەبوومە کەسێکی بێباوەڕ، بەڵام لەبەرئەوەی لەم کونجەی دنیادا دەژیم و دەتوانم بیر بکەمەوە و جیاوازبم و بەناخی هەر بابەتێکدا بمەوێت ڕۆبچم، فێر بووم کە بۆچی نابێت لە ئیسلام نائومێد بم).

با ئێمەش لێرە لە ڕۆژئاوا ببینە "دایلا لاما و مارتن لۆتەر کینگ و دیسمۆند توتۆو مالکۆم ئەکس"، ئەو مرۆڤانەی توانییان خۆیان و ئاینەکەیان لە خۆنمایشکردن وەک قوربانییەک رزگار بکەن. ئێمەی موسڵمانانیش لە ڕۆژئاوا دەتوانین، ئەو کارە بکەین و ببینە سەرمەشقی دروستکردنی گۆڕانکاری. ئێمە دەتوانین ئەوە بکەین، ئەوەش هەر تەنیا بە سەرکۆنەکردنی فاشیزمە ئیسلامییەکان تەواو نابێت، بگرە بەگژاچوونەوەی ئەوانەشی دەوێت کە بەردەوام لە هەوڵدان گرێی دۆنیەت لای موسڵمانان قوڵتر کەنەوە و کراسی قوربانی بکەنە بەری موسڵمانان و ئەرکی قورسی گۆڕانکاریش بدەن بەسەر شانی ئەوانی تردا. ئێمە پێویستمان بەوەیە ئەقڵیەتی خۆبەقوربانی نیشاندان، لە ناخماندا ریشەکێش بکەین.

دواجار وەکی "مێنگی" دەڵێت: (بۆ ئەوەی جارێکی تر بێینەوە ناو مێژوو و لە کاروانی شارستانییەتی مرۆڤایەتی دوانەکەوین، پێویستە بەجورئەتەوە باس لە کێشە و قەیرانەکانی خۆمان بکەین. جورئەت و ئازایەتی ئەوەمان تێدا بێت بڵێین کێشەکە لە خۆماندایە نەک ڕۆژئاوا، نەخۆشییەکە لە ئیسلام و موسڵماناندایە، نەک ئیسرائیل و ئەمەریکا).

رێکخراوی قاعیده

له "عەبدوڵڵا عەزام"ەوە بۆ "ئوسامە بن لادن"

"القتل والقتال ضرورة مفروضة علي المسلمين، إنهم يحملون راية التوحيد، وهم مأمورون بنشرها فوق كل رابية وسهل، والضرورة تقدر بقدرها".

عبدالله عزام، في الجهاد (أداب وأحكام)

سەرەتا لە ئیخوانەوە

ساڵی ١٩٦٨ بۆ ڕۆئاوا بەگشتی و بۆ ئەوروپاییەکان بەتایبەتی چۆن ساڵێکی ئاسایی نەبوو، بۆ وڵاتانی ئیسلامیش ساڵی ١٩٧٩ ساڵێکی تایبەت و جیاواز بوو. جیاواز بەو ڕووداو و گۆڕانکارییانەی ئەو ساڵە لەگەڵ خۆیدا هێنایی و مێژووی ناوچەکە و جیهانی بەشێوەیەکی تر دارشتەوە.

وڵاتانی ئیسلامی لە کۆتایی حەفتاکاندا لەگەڵ دوو ڕووداوی گرینگدا ڕووبەڕوو بوون، لەلایەک سەرکەوتنی شۆڕشی ئیسلامی لە ئێران و لەلایەکی تریش لەشکرکێشی سوپای سووری سۆڤیەت بۆ سەر ئەفغانستان و داگیرکردنی ئەو وڵاتە لەلایەن یەکێک لە زلهێزەکانی دنیاوە.

سەروەختێک ئەم ڕووداوانە ڕوویان دا، تەمەنی ئیسلامی سیاسی خۆی لە نیو سەدە دەدا (١٩٢٨ -١٩٧٩)... گۆڕانکارییە تازەکانی ناو تاران و کابول، ئیسلامی سیاسی ژیاندەوە، یان ڕوونتر بڵێین تەماحی زیاتری بەردەست خست تا بەخۆی بکەوێت. لەلایەک بۆ دووبارەکردنەوەی ئەزموونی شۆڕشی ئێرانی لە شوێن و جێی تردا، لەلایەکی تریش بۆ تاقیکردنەوەی سیاسەت و ستراتیج و پلان و بەرنامەی تر، لە کابول و ناوچە جیاجیاکانی ئەفغانستاندا.. لە کاتێکدا بەهۆی زیاد لە هۆکارێکەوە دووبارەکردنەوەی ئەزموونی ئێرانی، لە وڵاتانی تری ئیسلامی و بەتایبەتیش لە وڵاتانی عەرەبیدا ئەستەم بوو، زۆرێکی زۆر لە گرووپە ئیسلامییەکان (بەتایبەت ئیخوانەکان و گرووپە جیهادی و ئسوولییەکان)، لە سەرەتای هەشتاکانەوە ڕوویان لە ئەفغانستان کرد. بۆ ئەوەی ئەو وڵاتە بکەنە مەڵبەندی جیهاد و خاڵی دەسپێک، بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی دەسەڵاتی کوفر و هێزە ئیمپریالیستەکان.

بەهۆی هەلومەرجی سیاسی جیهانی لەو قۆناغەدا کە ئەوجی جەنگی ساردی نێوان بلۆکی ڕۆهەلات و ڕۆئاوا بوو، ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا بۆ تۆڵەکردنەوەی شکستەکانی خۆی لە ڤێتنام و تەنگ هەڵچنین بە پرکێشییەکانی سۆڤیەت لە ناوچەکەدا، لە ڕووی دارایی و سەربازی و لۆجستییەوە، کەوتە یارمەتیدانی گرووپە چەکدارییە ئیسلامییەکانی ئەفغانستان و بەهۆی هاوپەیمانێتی ولاتێکی وەک پاکسانیشەوە، کەوتە زەمینەسازی بۆ ڕاکێشان و پەلکێشکردنی زیاتری ئەندامانی ئەو گرووپە ئیسلامییانەی ولاتانی عەرەبی کە خواستی جیهادکردنیان لە ئەفغانستاندا هەبوو. نەک هەر ئەوەندەش بگرە ئەو پرۆسەیەیان بە واجبێکی شەرعی دەزانی.

ئیخوان موسلمینەکان بەهۆی گەورەیی و ئەزموونی مێژووی خۆیانەوە، یەکەم دەستە و تاقمێک بوون کە بەوردی چاودێری بارودۆخی تازەی ولاتی ئەفغانستانیان دەکرد. کە زانییان ئەمەریکا و پاکستان و عەرەبستانی سعودیە، بۆ بەرگرتن بەرژێمە کۆمۆنیستەکەی کرملین ئامادەی یارمەتی و کارئاسانیکردنن، بۆ ئەو دەستە و تاقمانەی دەیانەوێت شان بەشانی ئەفغانییەکان سەنگەر لە لەشکری سۆڤیەتی بگرن. ئیخوان موسلمین بە بەرنامەیەکی ورد کەوتە خۆ و لە سەرەتای هەشتاکاندا، شێخ "عەبدوڵلا عەزام"ی فەڵەستینیان ڕاسپارد کە بۆ جیهاد و بۆ بەهاناوەچوونی موجاهیدانی ئەفغانی، ڕوو لە پاکستان بکات و پێوەندی لەگەڵ گرووپە چەکدارەکانی ئەفغانستاندا دروست بکات.

ئەوەبوو لە نیسانی ساڵی ١٩٨٦دا "عەبدوڵلا عەزام" بەفەرمانی ڕاستەوخۆی ئیخوان موسلمین، توانی یەکەم سەربازگەی مەشق و ڕاهێنان بەناوی "عرین الاسد" لەناو خاکی ئەفغانستاندا بکاتەوە. بەکردنەوەشی ئەو شوێنە بوو بە مەڵبەندی کۆکردنەوە و دیسپلینکردنی تەواوی ئەو کەسانەی، لە ولاتانی جیاجیای ئیسلامییەوە ڕوویان لەوێ دەکرد (بەتایبەتیش لە

ولآتانی عەرەبییەوە). ئەم لەشکرە گەورەیەی لێرەدا کۆ دەکرێتەوە و مەشق دەدرێت و بە عەرەبە ئەفغانەکان ناو دەردەکەن، بەردی بناغە و هەنگاوی یەکەمە بۆ دروستبوون و هاتنە ئارای ئەو رێکخراوە تیرۆریستییەی، دواتر لە ژێرناوی رێکخراوی (قاعیدە)دا خۆی بەیان دەکات و ئاسایشی جیهان دەخەنە مەترسییەوە.

"عەبدوڵلا عەزام" بە کوێ گەیشت؟

"عەبدوڵلا عەزام" ساڵی ١٩٤١ لە گەڕەکی (الشهوانة)ی گوندی (سیلة الحاثیة)ی سەر بە پارێزگای (جەنین)، لە ولآتی فەلەستین لەدایک بووە. لە تەمەنی سێزدە ساڵیدا و لە رێی "شەفیق ئەسعەد عەبدولهادی "یەوە کە لێپرسراوی رێکخستنەکانی ئیخوان بوو لە گوندەکەیاندا، دەچێتە ریزی ئەو رێکخراوەوە. لە ساڵی ١٩٦٤ کە "شەفیق ئەسعەد عەبدولهادی " کۆچی دوایی دەکات، "عەبدوڵلا عەزام" شوێنی دەگرێتەوە. لە سەرەتادا کاریگەری زۆری شێخ "حەسەن بەننا"ی رابەر و دامەزرێنەری رێکخراوی ئیخوان موسلمینی لەسەر بووە، هەروەها وەکی خۆشی باسی دەکات کەسانێکی تریش هەبوون کە مامۆستای بوون و زۆر شتیان لێوە فێر بووە: (سەید قوتب لە رووی فیکرییەوە و ئەبوحەسەنی نەدەوی لە رووی فقهەوە و ئیبن تیمیە لە بواری عەقیدە و ئیبن قەیمیش لە رووی رووحییەوە). بۆ زانیاری زیاتر بڕوانە: (عبدالرحيم علي: تنظيم القاعيدة عشرون عاما.. و الغزو مستمر موسوعة الحركات الإسلامية ، مركز المحروسة للنشر والخدمات الصحفية والمعلومات، القاهرة الطبعة الاولى ، ٢٠٠٧ ل ل٢٨٩، ٢٩٥).

دوای ئەوەی لە شەڕی شەش رۆژەی عەرەب ئیسرائیلدا، کەرتی رۆئاوا بەتەواوەتی لەلایەن ئیسرائیلییەکانەوە دەستی بەسەردا دەگیرێت، "عەبدوڵلا عەزام" لەگەڵ خێزانەکەیدا روو دەکەنە ولآتی ئوردون. لە سەرەتای حەفتاکاندا چەند جارێک سەردانی سعودیە و میسر دەکات، لە میسر لە

ڕێی پێوەندی لەگەڵ قوتبییەکان و ئیخوانییەکانی ئەوێ، بڕوا بەوە دێنێت کە پێویستە لە ڕێی زانکۆوە کار بۆ بە ئیسلامیکردنی کۆمەڵگە بکات. لە ساڵی ١٩٧٣ بۆ ساڵی ١٩٨٠ لە کۆلێجی شەریعەوە ئەو پرۆسەیە دەست پێ دەکات، تا دەسەڵاتدارانی ئوردون درک بە مەترسییەکانی دەکەن و لە سەرەتایی ساڵی ١٩٨٠ بەبڕیارێکی سەربازی، کۆتایی بەڕاژەکەی دێنن و لە زانکۆ دووری دەخەنەوە.

بەڵام هەر زوو لە ڕێی ئیخوانی نێودەوڵەتییەوە، لە زانکۆی شا عەبدولعەزیز لە شاری (جدة)ی سعودیە دادەمەزرێت و لەوێ پێوەندی لەگەڵ "کەمال سەنانیری " دەگرێت. "سەنانیری " یەکێکە لە سەرکردە دیارەکانی دەزگای تایبەتی ئیخوان موسلمین و لەو سەردەمەدا بەرپرسی دۆسێی جیهاد بووە لە ئەفغانستان. هەر زوو "سەنانیری " داوا لە "عەبدوڵڵا عەزام" دەکات بەنوێنەرایەتی ئیخوان موسلمین، ڕوو لەو وڵاتە بکات و پلانی ئەوان جێبەجێ بکات کە بریتییە لە پێشوازیکردن و داڵدەدانی ئەو گەنجانەی لە وڵاتانی عەرەبی و ئیسلامییەوە ڕوو لەوێ دەکەن. "عەبدوڵا عەزام"یش دەست بەجێ و بێ هیچ دوودڵییەک، داواکارییەکە قبووڵ دەکات و دەچێتە پاکستان.

بە ڕێنمایی ئیخوانەکان، دەبوو "عەبدوڵڵا عەزام" هێزێکی جیهادی چەکداری کاریگەر دروست بکات کە ساز و ئامادە بێت. بۆ ئەوەی یارمەتی هەر گرووپ و لایەنێکی موسڵمان بدات کە لەلایەن ستەمکارانەوە زوڵمیان لێ بکرێت و بچەوسێنرێنەوە، بەتایبەت لەو وڵاتانەدا کە موسڵمانان کەمینەن. بڕوانە: (هـ.س.پ).

کاتێک "عەزام" دەستی بە پلانەکەی کرد لە مانگی نیسانی ساڵی ١٩٨٦دا، ژمارەی ئەو گەنجانەی لەگەڵیدا بوون لە پەنجەکانی دوو دەست تێپەڕیان نەدەکرد، بەڵام ساڵێک دوای ئەوە ژمارەیان گەیشتە سەد و بیست چەکدار.. زۆرێک لە شارەزایانی بواری ئیسلامی سیاسی وەک "ئۆلیڤێ ڕوا " و "گی سورمان"و "کەمال تەویل" و "نەبیل شەرەفەدین"و "د. ضیا ء ڕەشوان"،

ئەوە بەیەکەم هەنگاو بۆ دروستبوونی ڕێکخراوی قاعیدە دادەنێن.

"عەزام" لە ساڵانی ئیشکردنیدا تا سەروەختی تیرۆرکردنی، باوەڕی زۆر و نەگۆڕی بە ڕۆڵی ڕاگەیاندن هەبوو بۆ مۆبێلیزەکردنی گەنجان و ئامادەکردنیان، بۆ جیهاد و گەیشتن بەو مەرامەی خەونی پێوە دەبینێ (کە ئەویش گەیشتن بوو بە زیندووکردنەوەی دەوڵەتی خەلافەت و قاعیدەشی بەڕێگای گەیشتن بە دەوڵەتی خەلافەت دەزانی). لەم پێناوەشدا کۆواری (جیهاد)ی دەرکرد کە کۆوارێکی مانگانە بوو. ئەڵبەت ئەم کۆوارە لەو قۆناغەدا، ڕۆڵێکی کاریگەری دەبێت و پەلکێشی گەنجانێکی زۆر دەکات بۆ بەرەکانی جەنگ لە ئەفغانستان.

"عەبدوڵڵا عەزام" وەک یەکەمین ڕابەر و دامەزرێنەر و تیۆرسینی ڕێکخراوی (قاعیدە)، لە نێوان ساڵانی ١٩٨٧– ١٩٨٨ هێڵە گشتییەکانی کارکردنی ڕێکخراوی (قاعیدە) دادەڕێژێت و بەیاننامەی دامەزراندنەکەی گەڵاڵە دەکات، بەڵام بەهۆی کێشە و قووڵبوونەوەی ناکۆکییەکانی لەگەڵ "ئوسامە بن لادن"دا، ڕۆژی هەینی ٢٤/ تشرینی دووەمی / ١٩٨٩ لە (پیشاوەر) لەلایەن لایەنگرانی "بن لادن"ەوە تیرۆر دەکرێت. دە ساڵ دوای ئەم تیرۆرکردنە "محەمەد سادق" یەکێک لە کەسایەتییە دیارەکانی (قاعیدە)و دوای دەستگیرکردنی، لەلای ئەمەریکاییەکان و پاکستانییەکان دان بەوەدا دەنێت کە: (بن لادن ڕاستەوخۆ فەرمانی تیرۆرکردنی عەبدوڵڵا عەزامی داوە و لەسەر بڕیاری ئەو تیرۆرکراوە، لەبەرئەوەی گومانی هەبووە کە مامۆستاکەی پێوەندی بە C.I.A هەبێت و دەستی لەگەڵیاندا تێکەڵ کردبێت).

هەر چۆنێک بێت تیرۆرکردنی "عەبدوڵڵا عەزام"، کۆتایی بە قۆناغێک لە مێژووی عەرەبە ئەفغانەکان و ڕێکخراوی قاعیدە دێنێت و لە دوای مردنی ئەوەوە، قۆناغێکی نوێ لە مێژووی ئیسلامی جیهادی و ڕادیکالیدا دەست پێ دەکات.

ڕاستە چ "عەبدوڵڵا عەزام" و "بن لادن" کۆک و هاوڕا بوون، لەسەر

دروستکردنی ڕێکخراوێکی جیهادی بۆ داکۆکیکردن له موسڵمانان و بەگژداچوونەوەی کافران، بەڵام له ڕووی شێواز و تاکتیکی کارکردنەوە جیاواز بوون. ئەوانەی له دوای ڕووداوەکانی یازدەی سێپتەمبەرەوە، به ئایدیا و مەرجەعی فیکری و شێوازی کارکردنی ڕێکخراوی (قاعیدە)وە خەریکن، لەگەڵ "سەید قوتب و مەودوودی و ئەیمەن زەواهیری و ئەبو حەفسی میسری و ئوسامە بن لادن"دا، ناتوانن باز بەسەر "عەبدوڵڵا عەزام"دا بدەن و ڕۆڵی ئەو له مێژووی ئەو ڕێکخراوەدا نادیده بگرن.

ئێمە دەتوانین بۆ تێگەیشتن له شێوازی بیرکردنەوە و ئاشنابوون بەدنیابینییەکانی "عەبدوڵڵا عەزام"، هەردوو کتێبی: (في الجهاد أداب وأحكام) لەگەڵ (الهجرة والاعداد)، بکەینە ڕێبەر و بزانین کە چۆنچۆنی بیری کردووەتەوە و ستراتیجی بۆ کاری داهاتووی ئیسلامی سیاسی چۆن بووە.

ئەگەر لای تیۆرسینێکی پەرگیری وەک "سەید قوتب"، چەمکی سێنتراڵ (تەکفیر و جاهلیەت) بێت، ئەوا سەرەکیترین وتەزایەک لەناو ئەدەبیاتی "عەبدوڵڵا عەزام"دا (جیهاد)ە، (جیهاد) بە پیتی درشت و بۆ ئەم مەبەستەش نامیلکەیەکی تایبەتی هەیە و بەدرێژایی ئەم بیست ساڵەش، لەگەڵ (معالم في الطريق)ی "سەید قوتب" و سەرچاوەگەلێکی تایبەتی تردا، مانیفێست و زادی فیکری و ئایدیۆلۆجی ڕێکخراوی قاعیدە و هاوشێوەکانی بووە له جیهاندا.

"عەبدوڵڵا عەزام" و نەخشەڕێی تازەی ئیسلامی سیاسی

جگە له پاکستان، تا ساتەوەختی جیهادی ئەفغانی، ئیسلامی سیاسی وڵاتانی عەرەبی جوگرافیا و پێگەی بوو. هێزێکی لۆکاڵی سنووردار بوو. بەڵام له سەرەتای هەشتاکانەوە قۆناغێکی تازە بۆ جموجۆڵی ئیسلامییەکان دێتە پێش، عەرەبە ئەفغانەکان تایتڵی دیاری ئەم قۆناغەن و هەر ئەوانیشن دەبنە سەرچاوەی لەدایکبوونی (قاعیدە).. ئەگەر له بیست ساڵی یەکەمی تەمەنی ئیسلامی سیاسیدا (١٩٢٨ –١٩٤٩)، نەخشەڕێی ئەو قۆناغە

"حەسەن بەننا" وەک ڕابەر و دامەزرێنەر و تیۆرسینی ئیخوان موسلمین داینابێ و دوای ئەویش "سەید قوتب" دیارترین مەرجەع و تیۆرسینی گرووپە جیهادییەکان بووبێت، ئەوا لە سەرەتای هەشتاکانی سەدەی رابردووەوە "عەبدوڵڵا عەزام" ئەو ڕۆڵە دەگێڕێت. نەخشەڕێی ئەو قۆناغە تازەیە بەبڕوای ئەو، سەرەتاکانی بەدروستکردنی ڕێکخراوێکی ئیسلامی نێودەوڵەتی چەکدار دەست پێ دەکات، دۆخی جیهانیش لەو سەردەمانەدا لەبار بوو بۆ هێنانەدی ئەو خەونە...

"عەبدوڵڵا عەزام" هەر زوو درکی بەوە کرد کە هەڵکەوتەی جوگرافی وڵاتێکی وەک ئەفغانستان، لەبارترین جێگەیەکە بۆ دروستکردنی دەوڵەت لەناو دەوڵەتدا.. لێرەوە جگە لە کۆکردنەوەی گەنجانی وڵاتانی ئیسلامی کە روویان لە وڵاتی ئەفغانستان دەکرد، ئەرکێکی تری ئەوەبوو کە مێردمنداڵان و لاوانی ئەفغانستان خۆیان، لەسەر بنەمای وەهابییەت پەروەردە بکات و لەم کارەشیدا کەم تازۆر سەرکەوتوو دەبێت. ئەو تیرۆر و توندوتیژییەی ساڵانێکە ڕێکخراوی (قاعیدە) لە جیهاندا پەیڕەوی دەکات، فیکر و ئایدیۆلۆجیای تەکفیری و توندوڕەوی زیاد لە تیۆرسین و مەرجەعێکی ئسووڵی ئیسلامی لەپشتە، یەکێک لەوانە تێزە و تیۆرەکانی "عەبدوڵڵا عەزام"ە.

"عەزام" یەکێکە لەوانەی بەدەنگی بەرز و بێ پێچ و پەنا هاوار دەکات و دەڵێت: (ئێمە تیرۆریستین، پێویستە هەموو موسڵمانێک تیرۆریست بێت.. تیرۆر بە دەقی قورئان و حەدیس فەرز و واجبێکە لەسەر موسڵمانان). لێرەوە و بۆ پشتڕاستکردنەوەی ئەم بۆچوونەی ئایەتی (٦٠) لە سورەتی (ئەنفال) وەک بەڵگە دێنێتەوە کە دەڵێت: (وأعدوا لهم ماأستطعتم من قوة ومن رباط الخيل ترهبون به عدو الله وعدوكم). کەواتە بەپێی ئەم ئایەتە بێت وەک "عەبدوڵڵا عەزام" جەختی لێ دەکاتەوە: (تیرۆر و تۆقاندن فەرزە، تیرۆرکردن و تۆقاندنی دوژمنان و ناحەزانی خوا واجبە.

ئەگەر (مەشخەڵی ڕێ) بۆ زیاد لە چارەکە سەدەیەک، (مانفێستی)

سەرجەم گرووپە جیهادی و توندڕۆکانی میسر و وڵاتانی تری ئیسلامی بوویێت، ئەوا دەکرێت بڵێین نامیلکەی (في الجهاد)ی "عەبدوڵڵا عەزام" لەگەڵ (الهجرة والعداد)، بۆ عەرەبە ئەفغانەکان و بۆ لەشکرە سەرەتاییەکانی ڕێکخراوی (قاعیدة)، زادی فیکر و نەخشەڕێی نوێ بوون بۆ کارکردن. ئەو نەفەسەی نامیلکەی (دەربارەی جیهادی) پێ نووسراوە، نەفەسێکە لێوانلێو لە رق و تووڕەیی و هاندانی زۆر بۆ کوشتن و پەلامارداان و سڕینەوەی ئەوانی تر.

"عەبدوڵڵا عەزام" لە دەسپێکی بابەتەکەیدا، ڕێک و ڕاست دەڵێت: (جیهاد واتە شەڕ و کوشتن، ئەمەش مەسەلەیەکە هەر چوار فەقیهەکە هاوڕان لەسەری). بڕوانە: (الدكتور الشهيد عبدالله عزام: في الجهاد أداب وأحكام دار ابن حزم، بيروت ل٥). سەروەختێکیش ئەم پەیامە بەگوێی ئەندامانی قاعیدە و عەرەبە ئەفغانەکاندا دەدات، پێیان دەڵێت کە ئامانج لەو جیهادە جیاکردنەوەی ماڵی ئیسلامە لە ماڵی کوفر، ئێمە بۆ ئەوە هاتووین سۆراخی ماڵی ئیسلام بکەین. ئەو پێی وایە لە ساڵی ١٤٩٢ ساڵی لەدەستدانی (غەرناتە)وە، جیهاد فەرز و واجبە و ئەرکی ئێمە ئەوەیە بست بەبستی خاکی ئیسلام ئازاد بکەین و بیدەینەوە دەست موسڵمانان.. کاری ئێمە لە ئەفغانستاندا تەواو نابێت، دوای ئەفغانستان فەڵەستین و دوای فەڵەستین فلیپین و دوای ئەویش تەواوی ئەو سەرزەمینانە دێت کە ڕۆژئاوا و ئەوروپاییەکان، زەوتیان کردووە و بەتۆپزی لە موسڵمانانیان بردووە.

ئەڵبەت ئەم پلان و خەون و خەیاڵانەی "عەبدوڵڵا عەزام"، تا ئەو کاتەی خۆی لە ژیاندا دەبێت هیچی بەچاوی خۆی نابینێ، بەڵام دە ساڵ دوای لە دنیا دەرچوونی و لەسەردەستی "ئوسامە بنلادن" و "ئەیمەن زەواهیری "و ئەندامانی ڕێکخراوی قاعیدە، ئەو شەڕ و جیهادە لە ئەفغانستانەوە دەگوازنەوە بۆ تەواوی وڵاتانی دنیا. بێگومان هەڵتۆقینی دەوڵەتێکی داخراو و توندڕۆی وەک تاڵیبان لە ئەفغانستاندا، کارئاسانی زۆری بۆ جێبەجێکردن

و بە ئەنجامگەیاندنی پلان و بەرنامەکانی (قاعیدە) کرد.

لە نامیلکەی دووەمیدا (الهجرة والاعداد)، "عەبدوڵڵا عەزام" زۆر لە دید و بۆچوونەکانی "سەید قوتب" نزیک دەبێتەوە، بەتایبەت لەو بۆچوونانەی کە لە (معالم في الطريق وهذا الدين والمستقبل لهذا الدين)دا هاتووە. "عەزام" وەک "سەید" پێی وایە، جیهادکردن بۆ بەرقەرارکردنی حاکمیەتی یەزدان لەسەر زەوی و گەیشتن بە (دار الاسلام)، پێویستی بەبرینی چەند قۆناغێک هەیە، لەوانە: (کۆچکردن و خۆجیاکردنەوە لە کۆمەڵگەی جاهلی و پەناگرتن لە خەڵک و خوای ئەو شوێنانە، پاشان خۆسازدان و ئامادەباشیکردن. دوای ئەوەش قۆناغی پەلاماردان و شەڕ و کوشتار دێت، لە دژی هەموو ئەوانەی لە ماڵی کوفردان و کار بە یاسا و شەریعەتەکانی ئیسلام ناکەن).

ئەڵبەت "عەبدوڵڵا عەزام" تەواوی ئەو شتانەی لە ماوەی هەشت ساڵدا کرد (١٩٨١ – ١٩٨٩)، لە ڕووی ڕێکخستن و پەروەردەکردن و تەیارکردنی ئەو کەسانەی بە مەبەستی جیهاد روویان لە کابول و خۆست و جەلال ئاباد کردبوو. دوای تیرۆرکردنیشی ئەم میراتییە جێ دێڵێت بۆ کەسانێکی تر کە رەنگە "زەواهری " و "بن لادن" ، لە دیارترین کارەکتەرەکانی بن.. بەردی بناغەی ڕێکخراوی (قاعیدە)، ڕێکخراوی ئیخوانی نێودەوڵەتی و فەڵەستینییەکی وەک "عەبدوڵڵا عەزام" دایدەنێن، پاشان جێ دەمێنێت بۆ سعودییەکان و میسرییەکان.

"ئوسامە بن لادن" و ئیعلانکردنی (قاعیدە)

"بن لادن" ساڵی ١٩٥٣ لە باوکێکی بەرەچەڵەک یەمەنی و دایکێکی بەرەچەڵەک سووری، لە شاری (ریاز)ی عەرەبستانی سعودیە لەدایک دەبێت. لە دوای ساڵی ١٩٧٩ و سەرکەوتنی شۆڕشی ئیسلامی لە ئێران و پەلاماردان و داگیرکردنی کەعبە لەلایەن "جوهەیمان ئەلعوتەیبە"یەوە، "بن لادن"و زۆرێک لە گەنجان وڵاتی سعودیەیان هان دا بکەونە ژێر کاریگەری

هزری سەلەفی وەهابییەوە. کاتێکیش یەکەتی سۆڤیەت پەلاماری وڵاتی ئەفغانستانی دا و داگیری کرد، "بن لادن" لە ریزی پێشەوەی ئەو گەنجانەدا بوو کە ڕوویان لەو وڵاتە کرد، ئەم رووداوەش خاڵی وەرچەرخانی گەورەی ژیانی ئەو دەبێت.

سەرەتا لە پاکستان دەگیرسێتەوە بۆ یارمەتیدان و نزیکبوونەوە و ئاشنایەتی پەیداکردن لەگەڵ گرووپە ئیسلامییە چەکدارەکانی ئەفغانستان، هاوکات خانەیەکیش دەکاتەوە بەناوی (بیت الانصار) بۆ پشتیوانیکردن لەو کەسانەی بە نیەتی جیهادکردن روو لە وڵاتی پاکستان و ئەفغانستان دەکەن. لەم سەروبەرندەدا پێوەندی لەگەڵ "عەبدوڵلا عەزام"دا دەگرێت و وەک ئەو، دروستکردنی گرووپێکی چەکداری ئیسلامی جیهانی خەریکی دەکات.

ئەو سەرەتایەی "عەبدوڵلا عەزام" لە هەشتاکانەوە تا کشانەوەی سۆڤیەت لە ئەفغانستان دروستی دەکات، کێشە و ململانێی نێو گرووپە چەکدارەکانی ئەفغانستان لەناوەخۆیاندا، بەئاویدا دەدات و کاریگەری خراپی لەسەر عەرەبە ئەفغانەکان و ئەو رێکخستنە تازەیەی (قاعیدە) دەبێت. لە سەرەتای نەوەدەکانیشەوە تا هاتنە سەرکاری بزووتنەوەی تاڵیبان، جۆرێک لە پەرتبوون و دابڕان لە نێوان عەرەبە ئەفغانەکان و ئەندامانی قاعیدەدا دروست دەبێت.. لە کاتێکدا هەندێکیان دەگەڕێنەوە وڵاتەکانی خۆیان وەک: (میسر و جەزائیر و یەمەن و سوودان)، هەندێکی تریان روو لە وڵاتانی ڕۆئاوا دەکەن. ئەوانەی کە دەمێننەوە، هەندێکیان لە ئەفغانستان و پاکستاندا ئۆقرە دەگرن و هەندێکی تریشیان لەگەڵ "ئوسامە بن لادن" و "ئەیمەن زەواهیری "دا، روو لە وڵاتی سوودان دەکەن و "حەسەن تورابی " گەورە هاوپەیمانی "عومەر حەسەن بەشیر"، بۆ چەند ساڵێک لەو وڵاتەدا داڵدەیان دەدات.

رەنگە سەرکەوتنی بزووتنەوەی تاڵیبان لە ئەفغانستان، گەورەترین دەروویەک بێت کە لە "بن لادن" و "زەواهیری " و سەرجەم عەرەبە ئەفغانە هەڵاتووەکانی تر کرابێتەوە و چاکترین دەرفەتێکیش بووبێت، بۆ ئەوەی ئەو

گرووپە خەونەکانی خۆیان و خەونی کەسانی وەک "عەبدوڵڵا عەزام" بێننەدی. لەگەڵ هاتنی تاڵیباندا، رۆژی ١٩٩٦/٨/١٩ "ئوسامە بن لادن" و "ئەیمەن ئەلزەواهیری"، لەگەڵ ١٢٥ کەس لە لایەنگرە دڵسۆزەکانیان، روو لە ئەفغانستان دەکەن و لەلایەن تاڵیبانەوە پێشوازییەکی گەرمیان لێ دەکرێت و لە باشووری وڵاتدا، ناوچەیەکی سەربەخۆیان دەدرێتێ و خودموختاری خۆیان دەبێت.

لەم سەروبەندەدا و بەپشتیوانی راستەوخۆی "مەلا محەمەد عومەر"ی رابەری بزووتنەوەی تاڵیبان، وەک سەرەتای بووژانەوەی رێکخراوی (قاعیدە)، "بن لادن" سەربازگەی (فاروق) دروست دەکات، تا عەرەبە ئەفغانەکان خولی دووەمی کار و چالاکییەکانیان لەو وڵاتەدا دەست پێ بکەنەوە.. ئەڵبەت لە نێوان ساڵانی ١٩٩٦ -٢٠٠٠، دە هەزار موجاهید روو لە ئەفغانستان دەکەن و پێوەندی بە ریزەکانی (قاعیدە)وە دەکەن. پشت ئەستوور بەم هێزە و بەو هەلومەرجە تازەیەی هاتووەتە ئاراوە، مانگی شوباتی ساڵی ١٩٩٨ لە رێی بەیاننامەیەکەوە (بەرەی جیهانی بۆ بەگژاچوونەوەی یەهوود و ئەمەریکاییەکان)، بەشێوەیەکی فەرمی رێکخراوی (قاعیدە) وەک رێکخراوێکی جیهادی سەلەفی ئیسلامی، خۆی ئیعلان دەکات و بەیاننامەکەش واژۆی ئەم کەسانەی لەسەر دەبێت:

١- "ئوسامە بن لادن" لە عەرەبستانی سعوودیە.

٢- "ئەیمەن ئەلزەواهیری " سەرکردەی رێکخراوی جیهادی میسری.

٣- "رەفاعی تەها ئەحمەد" سەرۆکی ئەنجوومەنی شورای کۆمەڵی ئیسلامی لە میسر.

٤- "مونیر حەمزە" سکرتێری کۆمەڵەی زانایانی پاکستان.

٥- "فەزڵ رەحمان" ئەمیری بزووتنەوەی جیهاد لە بەنگلادیش.

ئەوان لەو بەیاننامەیەدا بەڕوون و رەوانی ستراتیج و بەرنامەی کاری

خـۆیـان بەیان کـردبوو. واتـە بەڕاشکاوی رایانگەیانـدبوو کـە دەست لـە هیچ ناپارێزن و بۆ خـاتری سـەندنەوەی هەقی زوڵملێکراوانی وڵاتانی ئـیسـلامی، هەموو ڕێیەک دەگرنەبەر.

لە کـۆتـاییـــیـــەکـانـی مـــانـگی ئـایاری ســاڵی ١٩٩٨دا کــەناڵی (C.B.A) ئەمــەریکایی، چاوپێکەوتنێک لەگـەڵ "ئوسـامـە بن لادن"دا ئەنجـام دەدات و لە یەکـێک لە پرسـیـارەکـاندا پێی دەڵێن: (ئـێـوە هانی مـوسـڵـمـانان دەدەن بۆ کوشتنی ئەمەریکاییەکان لە هەر شوێنێک بێت، مەبەست لەمە تەنیا لەشکر و سەربازانی ئەمەریکایە یان کەسانی سـڤیلیشە؟)، لە وەڵامدا "بن لادن" دەڵێت: (ئێمـە جیاوازی لە نێوان کەسێکدا ناکەین بەرگی سـەربازی پۆشیبێت، لەگەڵ یەکێکی تردا کە جلی مەدەنی لەبەردابێت، ئێمـە هەردووکیان دەکەینە ئامانج. ئەو مـەدەنییـانەی زانیاری لەسـەر گەنجانی موسـڵمـان کۆ دەکەنەوە و دەیدەنە باڵیـۆزخـانەکـەیان، وەک سـەربازێک مـامـەڵەیان لەگەڵ دەکـەین و هـەرکەسێک دەستی هـەبێت و کـارئاسـانـی بۆ کوشتن و عەزیەتدانی گەنجانی مـوسـڵـمـان بکات، دەیکەینە ئامانج و لەناوی دەبەین).

بێگومان ئـەم فتوا و بەیاننامـەیەی "بن لادن" و ڕێکخراوی (قـاعیـدە)، تەنیا قسـەی سـەرکـاغەز و بۆ چاوترسـێنی نەبوو، بگرە رەنگدانەوەی دنیـابینی ئەو گرووپە و کارەکتـەرە سەرەکییەکانی بوو. پەیامی "سـەید قوتب" و "مەودوودی" و " عـەبدوڵڵا عـەزام"و تـەواوی ئەو کـەسـانە بوو کـە بەیاننـامـەکـەیان واژۆ کردبوو.

ئەگەر "سەید قـوتب" رابەری ئایدۆلۆجیای دابڕان بێت لەگـەڵ ڕۆئاوا و ئەو کەسە بێت کە کەلێنی نێوان جیـهانـی ئیسـلامی و ڕۆئاوا قـووڵتر دەکاتەوە، ئەوا "ئوسامە" و ڕێکخراوی (قاعیدە)، ئەو هێزەن کە لە هەوڵی ئەوەدان تێزە و تیۆرەکانی "سامویێل هنتگنتۆن" لەبارەی پێکدادانی شارستانییەتەکانەوە، تەرجەمە کەن بۆ سەر ئەرزی واقیع و جیـهان لە توندوتیـژییەکی بێئامـانەوە بگلێنن. ئەم پرۆسـەیە لە (نایرۆبی و دارلسەلام و بالییەوە) درێژ دەبێتەوە بۆ

(مــەدرید و لەندەن و مـۆسکۆ)، تا لە سـێـشـەمی رەش و لە پـەلاماردانەکـەی سـەر شـاری نیـۆیۆرکدا لە یازدەی سـێپـتـەمبـەری ٢٠٠١ دەگـاتە ترۆپک. لە سەدەی بیستەمدا مرۆڤایەتی گیرۆدەی پەتای فاشیزم و نازیزم و کۆمۆنیزم بوو، بەراییـیـەکـانی سـەدەی بیـست و یـەکیش بەدێوەزمـەی تیـرۆر و بەڵای کوشتوبڕی رێکخراوی (قاعیدە) دەستـی پێ کرد، ئەو رێکخراوەی دەیویست لە ئەشکەوتە تاریکەکانی (تۆرابۆرا)وە دنیا بگۆڕێت.

ئەگــەرچی جــەنگی دژەتیــرۆر بەرابـەرایەتی ولایەتە یەکگرتووەکــانی ئەمـەریکا و هاوپەیمـانەکانی، توانی گـورزی گران لە (قـاعـیدە و تـاڵیبـان) بوەشـێنێ و کۆتایی بەدەسـەڵاتی "مـەلا محـەمەد عومەر" بهێنێ ، بەڵام زۆری نەبرد چ تاڵیـبـان و چ قـاعـیـدە بە کـارەکـتـەری تر و بە سـتـراتیـجی ترەوە گەڕانەوە.. ئەوەی دوای پرۆسـەی ئازادی لە عێراق بینیمـان لەسـەر دەسـتی "ئەبو مـوسـعـەبی زەرقـاوی " و "ئەبو ئەیووبی مـیـسـری "و "ئەبو عـومـەری بەغدادی"، یان (P.T.T) واتە بزووتنەوەی تاڵیـبان لە پاکسـتـان، نیشـانی دا ئەم هـێـزانـە چەند مـایـەی هەڕەشــە و مــەترسین بـۆ سـەر ژیـان و بۆ ســەر مــرۆڤــایـەتی.. مــەترسی ئەم هـێــزانـە تـەنیــا و تەنیــا بـۆ رۆئاوا و بـۆ ئەوروپاییەکان و ئەمەریکاییەکان نییە، بگرە بۆ تەواوی دنیایە.

دوای رووخــاندنی حکوومــەتەکـەی تاڵیـبــان و راوەدوونانی ئەندامــانی (قاعیدە) و کوشتن و دەستگیرکردنی ژمـارەیەکی زۆریان، دواجار نۆرە هاتە سەر ئەو پیاوە کاریزمییەی ساڵانێکی زۆرە ئەمەریکاییەکان بەدوایەوەن، تا لە ســەرەتای ئـەم مـانگەدا و بە کـەمـتـرین زیان لە شــاری (ئابوت ئاباد)، کـۆتایی بە ژیـانی "ئوسـامــە بن لادن" هات. بە مـردنی ئـەم پیـاوەش رەنگە کـۆتایی بەرێکخـراوێکی وەک (قـاعـیـدە) نەیەت، بەڵام بێگومـان کۆتـایی بە قۆناغێک دێنێت کە تایتڵ و ناونیشـانی دیاری "بن لادن" بوو.

بە تیرۆرکردنی "عەبدوڵڵا عـەزام"، سـەرەتایەکی تازە لە مێژووی (قاعیدە) دەسـتی پێ کرد، ئاخـۆ بـە کـوژرانی "ئوسـامـە"ش سـەرەتایەکی تر لە ژیانی

ڕێکخراوەیی (قاعیدە)دا دەست پێ دەکات؟ بێگومان قۆناغێکی تر دێتە پێشێ، بەڵام کەس نازانێ ڕەنگ و ڕوخساری ئەو قۆناغە چۆن دەبێت و بە چ ئاڕاستەیەکدا دەڕوات.

دەبوو لەم نووسینەدا مادامەکی قسە لەسەر ڕێکخراوێکی وەک (قاعیدە)یە، کەم تا کورتێک باسم لە پێگە و ڕۆڵی کەسێکی وەک "د. ئەیمەن ئەلزەواهیری " بکردایە، لەبەرئەوەی ڕۆڵی ئەم پیاوە هیچی لە ڕۆڵی "عەبدوڵلا عەزام" و "ئوسامە بن لادن" و "ئەبو لەیسی لیبی " کەمتر نییە، بەڵام بۆ خۆم و بەئەنقەست ئەم کارەم کردووە و دەمەوێت لە داهاتوودا، بە وتارێکی سەربەخۆ و بە نووسینێکی تایبەت، باس لە ڕۆڵ و پێگەی ئەو بکەم و شوێندەستی ئەو لەسەر سیاسەت و کردەوەکانی ڕێکخراوی (قاعیدە) نیشان بدەم.